

Ontwerp Structuurvisie Ruimtelijke Ordening

Provincie Noord-Brabant

**Gedeputeerde Staten
van Noord-Brabant**

Datum
2 februari 2010

Voorwoord

Meer focus in provinciaal RO-beleid

Brabant is niet alleen een mooie, het is ook een dynamische provincie. Met veel bedrijven en boerderijen. Belangrijk voor de Nederlandse economie. Het is goed werken, wonen en recreëren in het Brabantse landschap.

Niks aan veranderen, zou je zeggen. Laat die Brabanders hun gang maar gaan.

Zeker, dat gaat meestal goed, maar helaas niet altijd. Op een aantal punten is het nodig dat gemeenten en provincie sturen. Waar kunnen het best woningen worden gebouwd? Hoeveel ruimte is nodig voor bedrijventerreinen? Waar dan? Op welke plekken kunnen we extra natuur maken? De provincie Noord-Brabant neemt bij een aantal onderwerpen de leiding in handen.

Overheden die nieuw instrumentarium presenteren met de belofte dat het daardoor allemaal een stuk overzichtelijker wordt, mogen rekenen op een flinke dosis scepsis. Toch is dat precies wat deze nieuwe provinciale Structuurvisie Ruimtelijke Ordening (SVRO) doet. Samen met de Verordening ruimte vervangen ze de interimstructuurvisie, de paraplunota, de uitwerkingsplannen van het streekplan en het beleidsdeel van de reconstructieplannen. De provincie gaat ook geen aparte ruimtelijke visie op het landschap ontwikkelen, maar heeft die onder andere in de vorm van gebiedspaspoorten geïntegreerd in de SVRO.

Niet alleen is het instrumentarium minder ingewikkeld en daardoor beter, ook de rol van de provincie verandert. Door de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro) van 2008 en doordat de provincie zich in het huidige politiek-bestuurlijke klimaat steeds meer moet richten op haar kerntaken. Onze aandacht concentreert zich niet op details maar op provinciale belangen, op het maken en nakomen van regionale afspraken over wonen en bedrijventerreinen.

Dat wil niet zeggen dat de provincie achterover kan leunen, integendeel. Met de middelen die de Wro de provincie geeft, kunnen we ons veel beter en geconcentreerder richten op de echte provinciale belangen, zoals de Ecologische Hoofdstructuur en de focusprojecten van het Programma Landelijk Gebied (de Reconstructie). Ook op het lokale niveau ontstijgende ruimtelijke ontwikkelingen zoals de Ruit rond Eindhoven-Helmond en de ontwikkeling langs de Beerze of op de Brabantse Wal heeft de provincie de regie.

DE SVRO is samen met de Verordening ruimte een middel om onze ruimtelijke visie op Brabant te realiseren. Met de verordening maken we vooraf duidelijk waar men bij ontwikkelingen in Brabant rekening mee moet houden, wat kan wel en wat niet. Daarbij vindt meteen deregulering plaats, waardoor een aantal beleidsnota's kan worden vervangen door een beperkt aantal regels. Zo worden bijvoorbeeld de unieke Brabantse natuur- en cultuurhistorische waarden in de toekomst beter beschermd. Het zwaartepunt ligt niet zozeer op het bestaand bebouwd gebied, maar op het buitengebied: het herschikken van de tuin van Brabant, zoals mijn voorganger Pieter van Geel dat ooit welsprekend noemde.

Ruimte is schaars in het ambitieuze Brabant van de 21e eeuw. Ik vind een verscherpte focus en een goede samenwerking met anderen hard nodig om de juiste keuzes voor de toekomst van Brabant te maken en gestalte te geven. Onze Structuurvisie en Verordening ruimte bieden die focus en de ruimtelijke kaders.

Ruud van Heugten
Gedeputeerde Ruimtelijke Ontwikkeling

Inhoud

Voorwoord	2
Deel A – Visie en sturing	8
1. Inleiding	9
1.1 Wat is de Structuurvisie RO?	9
1.2 Voor wie is deze Structuurvisie?	9
1.3 Waarom een Structuurvisie RO?	9
1.3.1 Nieuwe ruimtelijke vraagstukken	9
1.3.2 Nieuwe rolopvatting	9
1.4 Hoe is deze structuurvisie tot stand gekomen?	10
1.4.1 Startnotitie	10
1.4.2 Voorontwerp	10
1.4.3 Vooroverleg	10
1.4.4 Plan MER	11
1.4.5 Watertoets	11
1.5 Relatie met rijksbeleid en provinciale plannen	12
1.5.1 MIRT-gebiedsagenda	12
1.5.2 Schakel tussen rijksbeleid en gemeentelijk beleid	12
1.5.3 Verhouding met andere (strategische) provinciale plannen.	12
1.5.4 Verhouding met Investeringsprogramma's	13
1.5.5 Verhouding met Verordening Ruimte	14
1.6 Leeswijzer	14
1.7 Kaarten	15
2. Opgaven voor Noord-Brabant	16
2.1 Inleiding	16
2.2 Trends en ontwikkelingen	16
2.2.1 Ruimtelijke kwaliteit staat onder druk	16
2.2.2 Veranderend klimaat	16
2.2.3 Achteruitgang biodiversiteit	17
2.2.4 Veranderend landelijk gebied	17
2.2.5 Toenemende behoefte aan duurzame energie	18
2.2.6 Toenemende concurrentie tussen economische regio's	18
2.2.7 Afnemende bevolkingsgroei	19
2.2.8 Toename mobiliteit	19
2.3 De kernkwaliteiten van Noord-Brabant	20
2.3.1 Inleiding	20
2.3.2 De kernkwaliteiten van de natuurlijke basis	21
2.3.3 De kernkwaliteiten van het ontginningslandschap	22
2.3.4 De kernkwaliteiten van het moderne landschap	23

3.	Provinciale belangen en ruimtelijke keuzes	25
3.1	Inleiding	25
3.2	Regionale contrasten	26
3.3	Vitaal en divers platteland (landelijk gebied)	27
3.4	Een robuust water en natuursysteem	27
3.5	Een betere waterveiligheid door preventie	27
3.6	Koppeling van waterberging en droogtebestrijding	28
3.7	Ruimte voor duurzame energie	28
3.8	Concentratie van verstedelijking	29
3.9	Sterk stedelijk netwerk: BrabantStad	30
3.10	Groene geleidingszones tussen steden	30
3.11	Goed bereikbare recreatieve voorzieningen	30
3.12	Economische kennisclusters	31
3.13	(Inter)nationale bereikbaarheid	31
3.14	Beleefbaarheid stad en land vanaf de hoofdinfrastructuur	32
4.	Provinciale sturing	33
4.1	De sturingsfilosofie van de provincie Noord-Brabant	33
4.1.1	Provinciale rollen	33
4.1.2	Provinciale instrumenten	34
4.2	Ontwikkelen	35
4.2.1	Inleiding	35
4.2.2	Thema's	35
4.2.3	Gebiedsontwikkeling	35
4.3	Ordenen	37
4.4	Beschermen	38
4.4.1	Zorgvuldig ruimtegebruik	38
4.4.2	Gebieden met bijzondere waarden	39
4.5	Regionaal samenwerken	40
4.5.1	Integrale benadering	40
4.5.2	De organisatie	40
4.5.3	Strategische regionale agenda	42
4.6	Stimuleren	43
4.6.1	Inleiding	43
4.6.2	Gebiedspaspoorten	44
4.6.3	Cultuurhistorische landschappen	44
4.6.4	Nationale en provinciale landschappen	46
Deel B – Structuren: beleid en uitvoering		47
5.	Groenblauwe structuur	48
5.1	Ambitie groenblauwe structuur	48
5.1.1	Wat is de groenblauwe structuur?	48
5.1.2	Wat wil de provincie bereiken?	48
5.1.3	Hoe wil de provincie dit bereiken?	50

5.2	Kerngebied groenblauw	51
5.2.1	Perspectief kerngebied groenblauw	51
5.2.2	Uitvoering kerngebied groenblauw	52
5.3	Groenblauwe mantel	53
5.3.1	Perspectief voor de groenblauwe mantel	53
5.3.2	Uitvoering groenblauwe mantel	54
5.4	Waterbergingsgebied	56
5.4.1	Perspectief voor het waterbergingsgebied	56
5.4.2	Uitvoering waterbergingsgebied	57
6.	Agrarische structuur	58
6.1	Ambitie agrarische structuur	58
6.1.1	Wat is de agrarische structuur?	58
6.1.2	Wat wil de provincie bereiken?	58
6.1.3	Hoe wil de provincie dit bereiken?	59
6.2	Gemengd agrarisch gebied	60
6.2.1	Perspectief gemengd agrarisch gebied	60
6.2.2	Uitvoering gemengd agrarisch gebied	63
6.3	Zoekruimte primair agrarisch gebied	65
6.3.1	Perspectief zoekruimte primair agrarisch gebied	65
6.3.2	Uitvoering zoekruimte primair agrarisch gebied	67
7.	Stedelijke structuur	69
7.1	Ambitie stedelijke structuur	69
7.1.1	Wat is de stedelijke structuur?	69
7.1.2	Wat wil de provincie bereiken?	69
7.1.3	Hoe wil de provincie dit bereiken?	71
7.2	Stedelijk concentratiegebied	74
7.2.1	Perspectief stedelijk concentratiegebied	74
7.2.2	Uitvoering stedelijk concentratiegebied	77
7.3	Overig stedelijk gebied	78
7.3.1	Perspectief overig stedelijk gebied	78
7.3.2	Uitvoering overig stedelijk gebied	81
8.	Infrastructuur	82
8.1	Ambitie infrastructuur	82
8.1.1	Wat is de infrastructuur?	82
8.1.2	Wat wil de provincie bereiken?	82
8.1.3	Hoe wil de provincie dit bereiken?	83
8.2	(Hoofd)wegennet	83
8.2.1	Perspectief (hoofd)wegennet	83
8.2.2	Uitvoering (hoofd)wegennet	84
8.3	Spoorwegennet	85
8.3.1	Perspectief spoorwegennet	85
8.3.2	Uitvoering spoorwegennet	86

8.4	Vaarwegennet	87
8.4.1	Perspectief vaarwegennet	87
8.4.2	Uitvoering vaarwegennet	87
8.5	Luchthavens	88
8.5.1	Perspectief luchthavens	88
8.5.2	Uitvoering luchthavens	88
8.6	Buisleidingennet	89
8.6.1	Perspectief buisleidingennet	89
8.6.2	Uitvoering buisleidingennet	89
Bijlage 1 – Begrippen- en afkortingenlijst		90
Bijlage 2 – Gebiedsontwikkeling		106
Bijlage 3 – PlanMER		112

Deel A – Visie en sturing

1. Inleiding

1.1 Wat is de Structuurvisie RO?

Voor u ligt het Ontwerp van de Structuurvisie RO. De Structuurvisie RO geeft de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijk beleid tot 2025 (met een doorkijk naar 2040). De visie is bindend voor het ruimtelijk handelen van de provincie. Het is de basis voor de wijze waarop de provincie de instrumenten inzet die de Wet ruimtelijke ordening biedt. De visie ondersteunt daarnaast het beleid op andere provinciale beleidsterreinen.

1.2 Voor wie is deze Structuurvisie?

In de Structuurvisie RO richt de provincie zich tot de partijen in de Noord-Brabantse samenleving die te maken hebben met vraagstukken van ruimtelijke ordening en tot de bestuurders die daar beslissingen over nemen. Zij lezen in deze visie welke doelen en ambities de provincie heeft voor de ruimtelijke inrichting van Noord-Brabant en hoe de provincie dit wil realiseren. De structuurvisie is voor de provincie kaderstellend uitgangspunt voor de uitoefening van haar taken en bevoegdheden op grond van de Wet ruimtelijke ordening.

1.3 Waarom een Structuurvisie RO?

1.3.1 Nieuwe ruimtelijke vraagstukken

De provincie Noord-Brabant is een dynamische provincie. Deze dynamiek gaat gepaard met forse veranderingen in de Brabantse ruimte, zowel in het stedelijk als in het landelijk gebied. In de Structuurvisie RO geeft de provincie aan hoe zij omgaat met de ruimtelijke opgave voor de periode tot 2025, met een doorkijk naar 2040. Trends zoals klimaatverandering, economische specialisatie, achteruitgang van biodiversiteit en een afnemende bevolkingsgroei resulteren in veranderende wensen met betrekking tot het wonen, werken en recreëren in Noord-Brabant. De woonwensen en de leefbaarheid in de dorpen en steden, de behoefte aan gebiedseigenheid en identiteit van stad, dorp en landschap en klimaatverandering staan in de volle aandacht. Noord-Brabant wil blijven ontwikkelen, maar Noord-Brabant stelt ook eisen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Daarom gaat de provincie meer dan voorheen duurzaam en zorgvuldig om met de leefomgeving en de ruimte. Ze wil een goede relatie creëren tussen wonen en werken in de stedelijke omgeving en een groene landelijk omgeving daarbuiten.

Een deel van het provinciale ruimtelijke beleid is nog steeds actueel en blijft daarom ongewijzigd. Voorbeelden zijn het principe van concentratie van verstedelijking, zuinig ruimtegebruik, verantwoord omgaan met de natuurlijke basis, het streven naar robuuste en aaneengeschakelde natuurgebieden en de concentratiegebieden voor glastuinbouw en intensieve veehouderijen.

1.3.2 Nieuwe rolopvatting

De Wet ruimtelijke ordening vraagt van overheden om in een structuurvisie hun belangen helder te definiëren en aan te geven hoe zij deze willen realiseren. Met de Interimstructuurvisie (2008) heeft de provincie hierin een eerste stap gezet.

De provincie kiest nadrukkelijk voor het subsidiariteitsbeginsel. Zij doet geen werk dat mede-overheden ook kunnen doen en werkt met respect voor elkaars verantwoordelijkheid, rol en taak met andere partijen samen. Dit is ook zo afgesproken in de Brabant Code die de Vereniging

Brabantse Gemeenten (VBG), de Noord-Brabantse Waterschapsbond en provincie op 30 juni 2008 hebben ondertekend.

In de Structuurvisie RO gaat de provincie nog een stap verder.

Zij doet mee in ontwikkelingen, stelt heldere kaders vooraf en focust op (boven)regionale opgaven en afstemming. Per beleidsonderdeel geeft de provincie aan hoe zij de geformuleerde belangen behartigt en haar beleidsdoelen realiseert.

De provincie heeft vijf rollen in de ruimtelijke ordening. Dat zijn ontwikkelen, beschermen, ordenen, regionaal samenwerken en stimuleren. Met deze structuurvisie vindt de provincie de balans tussen toelatingsplanologie en ontwikkelingsplanologie. Het stellen van heldere kaders biedt daarbij duidelijkheid voor nieuwe ontwikkelingen of voor een efficiënte uitvoering.

De provincie focust op het regionale schaalniveau. Het overleg op lokaal niveau vindt met name plaats op verzoek van gemeenten, bijvoorbeeld om een toelichting te geven op de inzet van provinciale instrumenten (zoals de Verordening Ruimte) of in het kader van het wettelijk vooroverleg (artikel 3.1.1. Besluit ruimtelijke ordening). Daarnaast voert de provincie alleen nog lokaal overleg als dat vanuit het provinciaal belang nodig is; bijvoorbeeld vanwege een gebiedsontwikkeling of project dat op lokaal niveau speelt.

1.4 Hoe is deze structuurvisie tot stand gekomen?

1.4.1 Startnotitie

In het najaar 2008 is in een intensief traject de opgave voor de structuurvisie verkend. In vier regiobijeenkomsten heeft de provincie gesproken met gemeenten, waterschappen, belangenpartijen en burgers. Ook heeft de provincie de Brabanders geconsulteerd via internet. Op basis van de uitkomsten van dit traject heeft de provincie gekozen voor een snel traject met een beperkte herziening van het ruimtelijke beleid. Na de zomer 2010 stelt de provincie de nieuwe structuurvisie vast.

1.4.2 Voorontwerp

In de eerste helft van 2009 is het voorontwerp van de Structuurvisie RO opgesteld. Daarbij hebben gemeenten, waterschappen en andere partijen hun expertise ingebracht in ateliers voor het landschap en regiobijeenkomsten over detailhandel en ruimtelijke economische aspecten. Op de Dag van de Brabantse Ruimte op 15 juni 2009 is de tussenstand van de Structuurvisie RO en de Verordening Ruimte gepresenteerd.

1.4.3 Vooroverleg

In het najaar van 2009 heeft de provincie Rijk, SRE, gemeenten, waterschappen en belangenorganisaties uitgenodigd om hun reactie te geven op het voorontwerp van de Structuurvisie RO. De resultaten van dit vooroverleg en van parallelle provinciale processen, zoals de Agenda 2015, de MIRT-gebiedsagenda's en het Provinciaal Waterplan zijn verwerkt in het nu voorliggende ontwerp van de structuurvisie. In het vooroverleg hebben gemeenten, de SER-Brabant en de Waterschapsbond gereageerd en hebben de Provinciale Omgevingscommissie, de Adviseurs Mooi Brabant en TELOS advies gegeven. De reacties en adviezen hebben op onderdelen tot aanpassing van de structuurvisie geleid. Dit is in de Nota van Vooroverleg opgenomen.

1.4.4 Plan MER

Gelijktijdig met het opstellen van de Structuurvisie RO heeft de provincie de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen. Het doel van deze procedure is om het milieubelang een volwaardige plek te geven in de besluitvorming over activiteiten die belangrijke gevolgen op het milieu kunnen hebben. De provincie Noord-Brabant is verplicht voor de Structuurvisie RO een Milieueffectrapport voor plannen (Plan-MER) op te stellen. Deze plicht geldt niet alleen voor de concrete activiteiten, maar ook voor de wettelijk verplichte plannen die de kaders scheppen voor deze activiteiten. De SVRO is een dergelijk plan.

Het plan-MER beschrijft de milieueffecten van de beleidswijzigingen ten opzichte van het beleid uit de Interimstructuurvisie, voor zover ze kaders scheppen voor toekomstige m.e.r.-(beoordelings) plichtige activiteiten of activiteiten die gevolgen kunnen hebben op natuurgebieden die beschermd zijn via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000-gebieden). Vanwege het abstracte karakter van de Structuurvisie RO is het planMER ook abstract. Omdat de feitelijke effecten vaak afhangen van de uiteindelijke uitwerking, is het planMER er op gericht om aandachtspunten mee te geven voor deze verdere uitwerking.

Het planMER is in Bijlage 3 opgenomen. Conclusie uit het Plan-MER is dat de Structuurvisie RO een licht positief effect heeft. Dit is vooral toe te schrijven aan de concentratie van de mogelijkheden tot vestiging van grootschalige agrarische, stedelijke en recreatieve voorzieningen. Daarmee worden de kwetsbare gebieden ontzien. Daarnaast biedt de Structuurvisie RO betere mogelijkheden voor ontwikkeling van een robuuste groenblauwe structuur. In de groenblauwe structuur zijn namelijk de beeksystemen opgenomen en is met de groenblauwe mantel een soort ‘bufferzone’ gecreëerd rond de EHS en Natura 2000-gebieden. Hiermee kan beter op klimaatveranderingen worden ingespeeld.

Het plan-MER heeft geleid tot een aanscherping van het beleid voor teeltondersteunende voorzieningen.

1.4.5 Watertoets

De wettelijke verplichting om bij ruimtelijke ontwikkelingen een watertoets uit te voeren is geregeld in het Besluit ruimtelijke ordening. In het Provinciaal Waterplan geeft de provincie aan hoe zij met de watertoets omgaat. Bij de toepassing van de watertoets vervult de provincie een dubbelrol: soms is de provincie initiatiefnemer van ruimtelijke plannen, in andere gevallen is zij adviseur vanwege de provinciale waterbelangen. In de rol van initiatiefnemer voor ruimtelijke plannen met relevante waterhuishoudkundige gevolgen past de provincie de watertoets toe. Daarnaast hanteert de provincie de wettelijk voorgeschreven afsprakennotities.

De provincie heeft invulling gegeven aan de watertoets door over de voorontwerp Structuurvisie RO ambtelijk en bestuurlijk overleg te voeren met de Waterschapsbond. Bij de ruimtelijke belangen en keuzes is specifiek aandacht geschonken aan diverse wateraspecten die ook door de waterschappen naar voren zijn gebracht. Daarnaast zijn de waterschappen betrokken bij de Plan-m.e.r..

1.5 Relatie met rijksbeleid en provinciale plannen

1.5.1 MIRT-gebiedsagenda

Rijk, provincie Noord-Brabant, Samenwerkingsverband regio Eindhoven en de vijf grote steden in Noord-Brabant hebben in 2009 gezamenlijk de eerste generatie van de Gebiedsagenda Brabant opgesteld. In de Gebiedsagenda Brabant zijn een visie, ambitie en integrale ruimtelijke opgaven voor Noord-Brabant geformuleerd voor de lange termijn (tot circa 2030). Noord-Brabant is gezien in zijn (inter)nationale context; ook de relaties met omliggende landsdelen en het buitenland zijn meegenomen. In de Gebiedsagenda zijn de verbindingen gelegd tussen thema's als economie, verstedelijking, mobiliteit, water, natuur en landschap. Uiteindelijk doel is te komen tot één gezamenlijke agenda die is gericht op een samenhangende uitvoering van programma's en vervolgens concrete projecten in Noord-Brabant.

Met het opstellen van de Gebiedsagenda Brabant is invulling gegeven aan de ambitie van het Kabinet om de (rijks)investeringen in het ruimtelijk-fysieke domein te integreren in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). De toevoeging van de R aan het vroegere MIT staat daarbij niet alleen voor het ruimtelijk fysiek domein, maar ook voor een intensivering van de relatie tussen Rijk en regio.

De Gebiedsagenda is de gemeenschappelijke basis voor het halfjaarlijks (MIRT-)overleg tussen Rijk, provincie en SRE. Het is een weergave van de gedeelde visie en ambitie van Rijk en regionale partners. In de Gebiedsagenda Brabant zijn zes integrale gebiedsopgaven geformuleerd, die Rijk en regio gezamenlijk willen oppakken in de periode tot circa 2030. Het gaat in de Gebiedsagenda dus primair om opgaven waarbij ook het Rijk in enigerlei vorm een verantwoordelijkheid heeft. Twee ambities zijn daarbij leidend: een verdere ontwikkeling van de kenniseconomie en het streven naar een duurzame samenleving. Beide ambities zijn dragers voor de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant.

1.5.2 Schakel tussen rijksbeleid en gemeentelijk beleid

De provinciale structuurvisie is een belangrijke schakel tussen de structuurvisies van Rijk en gemeenten op het vlak van ruimtelijke ordening. Met deze structuurvisie biedt de provincie helderheid aan gemeenten over de provinciale belangen en de wijze waarop de provincie daarbij haar instrumentarium inzet. Met deze structuurvisie geeft de provincie ook (mede) gestalte aan nationale ruimtelijke belangen en doelen.

1.5.3 Verhouding met andere (strategische) provinciale plannen.

Deze structuurvisie vervangt de delen A en B van de Interimstructuurvisie Noord-Brabant (2008) en is daarmee één van de vier provinciale strategische plannen voor de fysieke leefomgeving. Deel C van de Interimstructuurvisie 'Ontwikkelingsprojecten West-Brabant' blijft in stand. De structuurvisie geeft de samenhang weer tussen het beleid op het gebied van milieu, verkeer en vervoer en water. Het gedachtegoed uit het Integraal Strategisch Milieubeleid (2006), het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan (2006) en het Provinciaal Waterplan (2009) zijn in de ontwerp-Structuurvisie RO opgenomen en verwerkt. In de ontwerp Structuurvisie zijn alleen de ruimtelijk relevante hoofdlijnen uit deze andere strategische plannen opgenomen. Een verdere detaillering van het beleid staat in de plannen zelf. Dit komt ook tot uitdrukking op de structurenkaart van de

Structuurvisie. Vanwege het meer abstracte karakter van die kaart zijn niet alle elementen uit deze plannen op de kaart overgenomen.

Daarnaast houdt de Structuurvisie RO rekening met het provinciaal beleid op economisch, sociaal-cultureel en ecologisch vlak; zoals het advies voor de opstelling van een Ruimtelijk Economische Visie, de Cultuurhistorische Waardenkaart en het Natuur- en landschapsoffensief.

De provinciale ruimtelijke belangen die voortkomen uit het vastgestelde Provinciaal Waterplan worden opgenomen in de Verordening Ruimte fase 1 en 2.

De structuurvisie De Levende Beerze (GS .. februari 2010) blijft zijn gelding behouden.

Reconstructie- en gebiedsplannen (2005)

De reconstructie- en gebiedsplannen zijn na een intensief proces met betrokken partijen in 2005 vastgesteld.

In deze plannen is de (onderbouwing van de) begrenzing van de integrale zonering voor de intensieve veehouderij vastgesteld. Deze integrale zonering blijft zijn status, op grond van de Reconstructiewet, behouden. Hierdoor blijft ook de planologische doorwerking van de begrenzing in stand.

In de plannen is ook beleid opgenomen. Het kaderstellende beleid dat aan de integrale zonering is gekoppeld, neemt de provincie op in de Verordening Ruimte fase 1. Het overige beleid uit de reconstructie- en gebiedsplannen is inmiddels vertaald en geactualiseerd in het Provinciaal Waterplan, de Interimstructuurvisie (2008) en de ontwerp Structuurvisie RO. Het beleid in deze plannen is daardoor feitelijk achterhaald en heeft formeel geen werking meer.

De plannen zijn op onderdelen nog wel relevant als uitvoeringsprogramma. Het Provinciaal Meerjaren Programma en de Gebieds Meerjaren Programma's vinden immers hun grondslag in de reconstructie- en gebiedsplannen. Deze programma's blijven hun status behouden (zie ook 1.5.4).

Uitwerkingsplannen Streekplan 2002

De uitwerkingsplannen van het Streekplan 2002 komen te vervallen. In de Verordening Ruimte fase 1 worden het verstedelijkingsbeleid en de zoekgebieden voor verstedelijking vastgelegd. De sturing op de kwalitatieve opgave per regio is in deze structuurvisie opgenomen.

1.5.4 Verhouding met Investeringsprogramma's

De provincie trekt steeds vaker samen met andere partijen ruimtelijke ontwikkelingen van de grond. Voor het landelijk gebied kent de provincie al enkele jaren het Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP 2007-2013). Voor het stedelijk gebied is in 2008 met de B5-steden het programma 'Samen investeren' opgesteld. De hoofdlijnen uit deze investeringsprogramma's zijn in de uitvoeringsparagrafen opgenomen. De programma's behouden hun zelfstandige positie. Bij het opstellen van nieuwe programma's is de structuurvisie leidend voor de provinciale inzet van middelen.

1.5.5 Verhouding met Verordening Ruimte

De Verordening Ruimte is één van de uitvoeringsinstrumenten voor de provincie om haar doelen te realiseren. In de verordening vertaalt de provincie de kaderstellende elementen uit het provinciaal beleid in regels die van toepassing zijn op (gemeentelijke) bestemmingsplannen. Van een aantal onderwerpen verplicht het Rijk de provincie ze uit te werken in de provinciale verordening. Dit is in de ontwerp AMvB Ruimte opgenomen.

De provincie heeft een aantal onderwerpen die niet ter discussie staan in de Verordening Ruimte (fase 1) uitgewerkt.

Uit de keuzes die deze ontwerp Structuurvisie maakt, zijn nog een aantal nieuwe onderwerpen genoemd waarvoor de provincie het instrument verordening wil inzetten. Deze worden opgenomen in de Verordening Ruimte (fase 2) en zijn een aanvulling op de Verordening fase 1.

Paraplunota Ruimtelijke Ordening

Het beleid dat geldt op grond van de Interimstructuurvisie Noord-Brabant is opgenomen in de Paraplunota Ruimtelijke Ordening. Deze beleidsnota wordt ingetrokken na inwerking treding van de Verordening Ruimte. Dit betekent een aanzienlijke derugulering en vereenvoudiging van de regelgeving waarmee gemeenten rekening moeten houden in de ruimtelijke besluitvorming.

1.6 Leeswijzer

Deel A gaat over de visie, belangen en sturing. Hoofdstuk 2 bevat de ruimtelijke opgaven voor Noord-Brabant op basis van trends, ontwikkelingen én de intrinsieke kwaliteiten van Noord-Brabant. Deze onderbouwen de definitie van belangen en ruimtelijke hoofdkeuzes in Hoofdstuk 3. De manier waarop de provincie haar belangen behartigt en beleidsdoelen realiseert staat in hoofdstuk 4.

Deel B van de structuurvisie gaat over de uitwerking van de visie in structuren, beleid en uitvoering. Vanwege de uitvoeringsgerichte delen heeft Deel B een dynamischer karakter dan deel A. Periodiek, bijvoorbeeld per bestuursperiode, wordt gekeken of aanpassing nodig is. Hoofdstukken 5 tot en met 8 geven een beschrijving van de vier robuuste structuren waarbinnen de provincie de duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant wil ordenen. Al deze hoofdstukken bevatten een Uitvoeringsparagraaf. Hierin beschrijft de provincie hoe zij de doelen wil realiseren.

De gebiedspaspoorten zijn een uitwerking van de structuurvisie en worden als apart document vastgesteld. Deze bevatten de landschapskenmerken die bepalend zijn voor de kwaliteit van een gebied of een landschapstype en hoe ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het behoud en versterking daarvan.

De onderbouwing van toekomstige (partiële) herzieningen van deze structuurvisie wordt opgenomen in nieuwe delen bij deze structuurvisie. Op dit moment wordt gedacht aan partiële herzieningen voor de tracékeuze van nieuwe infrastructuur in Zuidoost Brabant.

1.7 Kaarten

De structuurvisie bevat een aantal kaartbeelden: de ontwikkelingsbeelden uit hoofdstuk 3, de structurenkaart (hoofdstukken 5 tot en met 8), de kenmerken en ambities van de gebiedspaspoorten (hoofdstuk 9). Daarnaast zijn er enkele ondersteunende illustraties toegevoegd. De kaarten ondersteunen de visie van de provincie op de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant. Er gaat geen directe werking uit richting gemeentelijke besluitvorming.

Als de provincie het van belang vindt dat een aanduiding doorwerkt naar gemeentelijke besluitvorming, dan zet de provincie het instrument verordening in. Kaarten die deel uitmaken van een verordening hebben wel doorwerking naar gemeentelijke besluitvorming. De structuurvisiekaarten geven wel een (abstracte) de basis voor de aanduidingen op kaarten van de Verordening Ruimte.

2. Opgaven voor Noord-Brabant

2.1 Inleiding

De komende decennia staat de provincie Noord-Brabant voor een aantal grote ruimtelijke vraagstukken die voortkomen uit bijvoorbeeld de wijzigingen in het klimaat, de toenemende concurrentie tussen economische regio's, de groeiende mobiliteit en de afnemende bevolkingsgroei. In dit hoofdstuk geeft de provincie een overzicht van de belangrijkste trends en ontwikkelingen die ruimtelijke keuzes op provinciaal niveau vergen (paragraaf 2.1.).

Daarnaast gaat de provincie in op de intrinsieke ruimtelijke kwaliteiten die Noord-Brabant heeft (paragraaf 2.2). Ook hieruit komen opgaven voort die om een ruimtelijke keuze op provinciaal niveau vragen.

2.2 Trends en ontwikkelingen

2.2.1 Ruimtelijke kwaliteit staat onder druk

Dé grote uitdaging voor Noord-Brabant is om het (hoog)stedelijk gebied verder te ontwikkelen tot een krachtig netwerk en tegelijkertijd de groene en blauwe waarden van Noord-Brabant te versterken. De ruimtelijke dynamiek in Noord-Brabant is groot door de strategische 'in between ligging' tussen belangrijke economische centra, zoals de Randstad, het Rijn-Ruhrgebied en de Vlaamse Ruit. Door de grote dynamiek ontstaat het gevaar dat de samenhang, maar juist ook de verschillen, tussen stad en land en de diversiteit aan kwaliteiten van natuur en landschap verloren kunnen gaan. Daarom moeten dynamiek en karakteristiek goed op elkaar worden afgestemd. *De belangrijkste opgave voor Noord-Brabant is om stad en land in samenhang te ontwikkelen.* Stad en land hebben elkaar nodig en versterken elkaar.

2.2.2 Veranderend klimaat

In de komende decennia gaat het klimaat merkbaar veranderen. Er komen vaker extremen in neerslag, de zeespiegel stijgt en de temperatuur gaat omhoog. Wat de ruimtelijke consequenties zijn van de klimaatverandering is nog volop onderwerp van studie. Voorbeelden zijn het verhogen van dijken en creëren van overstroomgebieden.

Het water- en ecosysteem heeft hierin een cruciale rol. Aan de ene kant moeten de pieken in de afvoer goed op worden gevangen. Aan de andere kant is er toenemende behoefte aan extra water om de droogtes te bestrijden. Dit werkt door in de opgave voor de natuur, de landbouw, de recreatie en in het stedelijk gebied.

Ook hogere temperaturen hebben invloed. Het belang van goede (met name noord-zuid) verbindingen tussen natuurgebieden neemt toe om de natuur beter bestand te laten zijn tegen schommelingen in omstandigheden.

In het landelijk gebied zijn er gevolgen voor de landbouw door temperatuurstijging, vernatting (extreme buien), maar ook grotere kans op droogtes. In het stedelijk gebied is de groenblauwe dooradering en de (natuurlijke) afwatering steeds belangrijker vanwege de stijgende temperaturen en het voorkomen van wateroverlast.

2.2.3 Achteruitgang biodiversiteit

Noord-Brabant is rijk aan natuur. Ondanks de hoge inzet vanaf eind vorige eeuw op het vergroten, verbinden en verbeteren van de natuurwaarden - zoals via de aanpak van de ecologische hoofdstructuur - is de achteruitgang in biodiversiteit in én buiten de natuurgebieden nog onvoldoende tot stilstand gebracht. Het ecologische systeem in Noord-Brabant is en blijft kwetsbaar. Het systeem staat nog steeds onder druk als gevolg van veranderend ruimtegebruik en de daaruit voortkomende milieudruk. *De opgave is om door te gaan op de ingeslagen weg door natuurgebieden te vergroten, te verbinden en de milieumomstandigheden (bodem, water en lucht) te verbeteren. Daarnaast staat de opgave om buiten de natuurgebieden de bescherming en vooral de ontwikkeling van natuurwaarden meer dan voorheen te koppelen aan de ontwikkeling van (nieuwe) functies zowel in het buitengebied als in en rond de stedelijke gebieden. Investeren in natuur geeft een meerwaarde voor landschap en recreatie en voor het woon- en werkklimaat van Noord-Brabant.*

2.2.4 Veranderend landelijk gebied

Het Brabantse landelijke gebied verandert snel. De land- en tuinbouw in Noord-Brabant zit in een belangrijke transitiefase. De wereldmarkt en het Europese beleid (o.a. de POP plattelandsontwikkeling 2013) bepalen dit voor een groot deel. Er zijn twee verschillende ontwikkelingsrichtingen te onderscheiden.

De eerste is de ontwikkeling van een gebiedseconomie met een verdergaande menging van functies en verbreding van agrarische activiteiten met streekproducten, zorgverblijven, recreatief verblijf en landschapsbeheer. Deze ontwikkeling sluit aan op de toenemende vragen vanuit de samenleving (de stad) om het buitengebied meer te kunnen gebruiken voor andere functies. Maar ook bij de behoefte aan het behoud van voorzieningen die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het landelijk gebied voor haar bewoners. Het platteland vervult een belangrijke rol voor recreatie, toerisme en kleinschalige zorg economie. Daarnaast is de kwaliteit van het landelijk gebied steeds belangrijker voor een hoogwaardig woon- en werkklimaat van Noord-Brabant. In het landelijk gebied verliezen grootschalige complexen als kloosters en instituten hun functie waardoor er veel gebouwen vrijkomen, met vaak een hoge (cultuurhistorische) waarde en unieke ligging. Door passende functies in deze complexen mogelijk te maken, kunnen deze behouden en ontwikkeld worden.

Een tweede ontwikkelingsrichting in het landelijk gebied wordt gekenmerkt door een toenemende specialisatie met schaalvergroting van de landbouw. Dat doet zich in Noord-Brabant vooral voor bij glastuinbouw, intensieve veehouderij, rundveehouderij, akkerbouw, vollegronds tuinbouw en boomteelt.

Het wordt in toenemende mate lastiger om deze twee ontwikkelingen in het landelijke gebied met elkaar te combineren. Het leidt tot confrontaties tussen ontwikkelingen onderling en tussen de grootschaligheid en het fijnmazige en afwisselende landelijk gebied van Noord-Brabant. Bovendien wordt de landbouw geconfronteerd met regelgeving en maatschappelijke wensen op het gebied van milieu, dierwelzijn en volksgezondheid. Door de inwerkingtreding van wetgeving op het gebied van huisvesting van dieren is de verwachting dat een aanzienlijk deel van de bestaande veehouderijbedrijven de bedrijfsvoering zal beëindigen. Vooral in een sterk verweven landelijk en stedelijk gebied als Noord-Brabant is dit voor de landbouw een belangrijk gegeven.

De opgave is om de ontwikkelingen in het landelijke gebied zodanig vorm te geven dat er sprake is van een duurzaam en vitaal platteland.

2.2.5 Toenemende behoefte aan duurzame energie

De fossiele brandstoffen raken de komende decennia op. Daarom wordt het steeds belangrijker om alternatieven voor fossiele energiewinning te vinden. Duurzame alternatieven zijn windenergie, warmtekrachtkoppeling, zonne-energie, biomassavergisting en dergelijke.

Windturbines en windmolenparken hebben impact op het landschap en zijn daarom niet overal gewenst. Daardoor ontstaat een dilemma op welke schaal dit kan plaatsvinden: een beperkt aantal grootschalige locaties, vele kleinschalige oplossingen of een combinatie van beide. Er zijn veel mogelijkheden voor biomassavergisting en warmtekrachtkoppeling op bedrijventerreinen en agrarische locaties. Ook zijn er kansen voor duurzame energie bij agribusiness complexen zoals bij glastuinbouw en de intensieve veehouderij.

De opgave is om rekening houdend met de draagkracht van het brabantse landschap nieuwe duurzame energiebronnen te ontwikkelen.

2.2.6 Toenemende concurrentie tussen economische regio's

Noord-Brabant is een economisch diverse regio, die goed presteert. Om goed te blijven presteren wordt het concurrerend vermogen van Noord-Brabant steeds belangrijker. Door de nabijheid van de Randstad, de Vlaamse Ruit en het Ruhrgebied en de internationale verbindingen heeft de regio veel kansen voor ontwikkeling benut. De centrale ligging zorgt voor een hoge economische dynamiek. Echter, de internationale bereikbaarheid is minder goed. De ligging van Noord-Brabant moet op termijn beter worden uitgebuit, bijvoorbeeld door hogesnelheidsontsluitingen en een (inter)nationale luchthaven. *De opgave is Noord-Brabant verder te ontwikkelen als duurzame, op Europees niveau concurrerende, kennisregio met een diversiteit aan floreerende economische clusters.*

In Noord-Brabant groeit de kennisgeoriënteerde economie. Arbeidsintensieve productie maakt plaats voor kennisintensieve productie, onder meer in de maakindustrie en de landbouw. Het aandeel hoger opgeleiden neemt ook toe.

Met de verschuiving van arbeidsintensieve productie naar dienstverlening en kennisintensieve industrie wordt de aansluiting op kennisinstellingen steeds belangrijker.

Om een aantrekkelijk werk- en vestigingsklimaat te realiseren, streeft de provincie naar een differentiatie in werklocaties: hoogwaardige campussen, grootschalige terreinen met milieuhinderlijke bedrijven en gemengde (economische) terreinen. Tevens vervaagt het onderscheid tussen productie- en kantoorachtige bedrijven. *Dit vergt een meer kwalitatieve benadering van de planning van werklocaties.*

Aan de snelle groei van werklocaties is een einde gekomen. Aan de ene kant worden er nieuwe werklocaties aangelegd, aan de andere kant worden steeds meer verouderde terreinen getransformeerd naar andere functies zoals wonen. Brabant heeft een forse herstructureringsopgave. Door de afnemende groei wordt de kwalitatieve invulling van de werklocaties belangrijker voor een goed functionerende ruimtelijk economische structuur.

De opgave is een aantrekkelijk vestigingsmilieu voor bedrijven te realiseren waarbij gemeenten regionaal samenwerken vanuit een gemeenschappelijk belang voor de werkgelegenheid.

2.2.7 Afnemende bevolkingsgroei

Het verschil tussen de woningbouwopgave van steden en van dorpen wordt steeds groter. Voor heel Noord-Brabant ligt er nog steeds een aanzienlijke woningbouwopgave. Zo zal tot 2025 de Brabantse woningbouwvoorraad nog met ongeveer 150.000 woningen toenemen. Dat heeft vooral te maken met de voortgaande individualisering en de hiermee samenhangende groei van het aantal huishoudens. Tot 2020 is het merendeel van deze opgave al vastgelegd in bestaande programma's. De nog resterende opgave is beperkt. *De opgave is om prioriteiten te stellen voor de nog te ontwikkelen en te herstructureren woningbouwlocaties.* De verwachting is dat de Brabantse woningvoorraad rond het midden van de jaren dertig haar maximum bereikt. Vervolgens staat tegenover de sloop van woningen slechts een geringe nieuwbouwproductie.

Groei vinden we de komende jaren nog met name in het stedelijk concentratiegebied, terwijl gemeenten 'aan de randen' van de provincie te maken krijgen met (een beperkte mate van) krimp. Gelet op de afnemende groei van de woningbehoefte en op termijn zelfs krimp, is het belangrijk om concurrentie tussen gemeenten en regio's, overproductie en leegstand te voorkomen. Regionale afstemming om de woningbouwbehoefte af te stemmen op de vraag is daarom belangrijk. Een substantieel deel van de woningbouwopgave zal in bestaand stedelijk gebied worden opgevangen. Daar liggen belangrijke herstructurerings- en inbreidingsopgaven.

Naast de omvang van de woningvoorraad is ook de veranderende samenstelling van de Brabantse bevolking van groot belang bij de woningbouwprogrammering. Zowel naar leeftijd (sterke vergrijzing, afnemende potentiële beroepsbevolking), naar etniciteit (groeiend aantal westerse en niet-westerse allochtonen, arbeidsmigranten) als naar huishouden (sterke groei van het aantal eenpersoonshuishoudens) zal de Brabantse bevolking de komende decennia sterke veranderingen ondergaan. Dit zal ook de woonwensen sterk beïnvloeden.

De demografische ontwikkeling heeft niet alleen gevolgen voor de woningbouwbehoefte maar ook voor de ontwikkeling van andere ruimtevragende functies zoals werklocaties en voorzieningen. De autonome groei uit het verleden stabiliseert. De kwaliteit van locaties wordt steeds belangrijker.

2.2.8 Toename mobiliteit

De automobilititeit in Noord-Brabant is in de afgelopen 10 jaar met zo'n 25% gegroeid. In de komende jaren zal deze groei zich voortzetten. De mobiliteit in Noord-Brabant groeit in de periode tot 2030 met 40%. Zowel de interne als de externe bereikbaarheid van de regio staat onder druk. De druk op de achterlandverbindingen vanuit de Randstad naar Duitsland en België neemt toe.

Als gevolg van de internationalisering en de schaalvergroting in de industrie groeien de wereld-handelsstromen. Dit leidt ook tot nieuwe vervoersstromen, waarbij de rol van havens in belang toeneemt. Dit is voor Noord-Brabant belangrijk vanwege de ligging tussen de havens van Antwerpen en Rotterdam en als achterlandverbinding richting het Ruhrgebied.

Ondanks de vele investeringen in de hoofdinfrastructuur kan de verkeersafwikkeling aan de randen van de stedelijke gebieden in de toekomst toch tot problemen leiden. Hier komen invalswegen, invalswegen, rondwegen en doorgaande wegen samen. Het is belangrijk om ruimte vrij te

houden langs de hoofdinfrastructuur voor uitbreiding van het wegsysteem. Dit is ook nodig uit het oogpunt van leefbaarheid en voor de ruimtelijke inpasing en beleving van de hoofdinfrastructuur.

De opgave is om de (inter)nationale concurrentiepositie van de Brabantse steden te versterken door economische kerngebieden, waaronder hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten, te ontwikkelen. Dit vraagt om een zo goed mogelijke afstemming tussen infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen. Daarom is de opgave om zorgvuldig om te gaan met de beschikbare ruimte, zeker bij hoogstedelijke zones en knooppunten. De multimodale ontsluiting van werklocaties wordt een toenemende afwegingsfactor gezien de verwachte groei van de goederenvervoerstromen. Naast het vervoer over water en per spoor neemt het belang van ondergrondse infrastructuur (buisleidingen) toe.

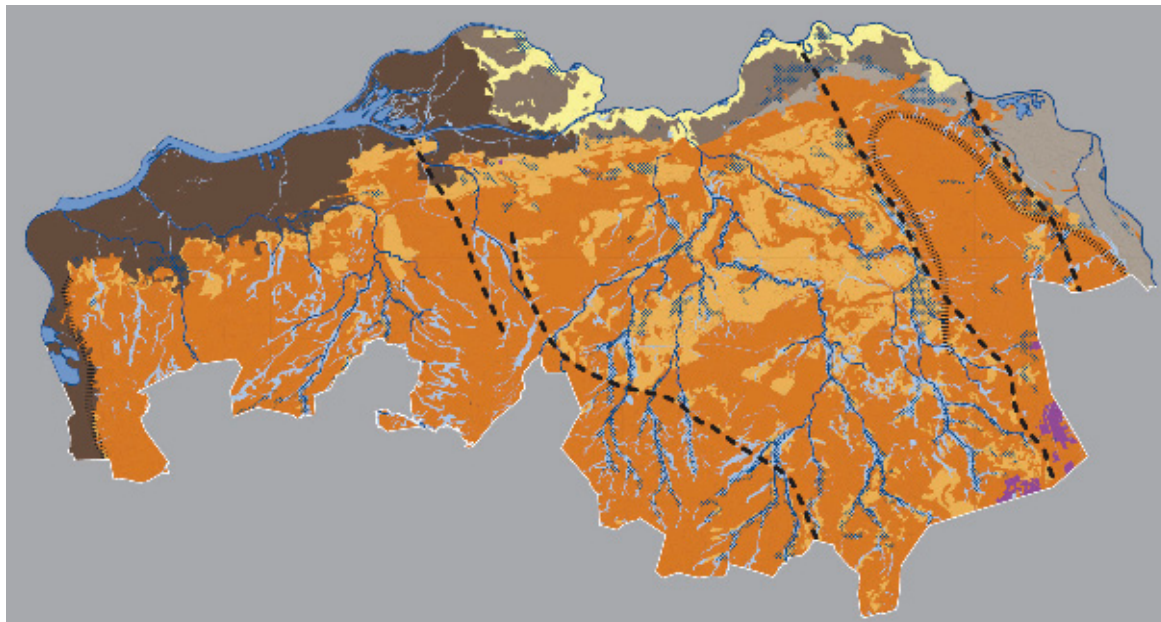
2.3 De kernkwaliteiten van Noord-Brabant

2.3.1 Inleiding

In deze paragraaf worden de onderscheidende kwaliteiten van Noord-Brabant beschreven en wat de intrinsieke opgaven zijn die daaruit voortvloeien. Deze opgaven zijn gerelateerd aan drie perioden in de ontstaangsgeschiedenis van Noord-Brabant die nog steeds herkenbaar zijn:

1. **De natuurlijke basis:** de abiotische ondergrond van Noord-Brabant. Dit betreft de geomorfologische structuren en het watersysteem.
2. **Het ontginningslandschap:** de variatie aan natuurlijke omstandigheden in Noord-Brabant heeft vanaf de vroegste ontginning geleid tot een rijk palet aan agrarische cultuurlandschappen. Ook de militaire, industriële en kerkelijke geschiedenis hebben bijgedragen aan de vorming van Noord-Brabant.
3. **Het moderne landschap:** in de tweede helft van de vorige eeuw heeft de ontwikkeling van stad en land zich steeds losser gemaakt van de natuurlijke basis en van het aanwezige cultuurlandschap. Dit heeft geleid tot nieuwe landschappen en verstedelijking (infrastructuur, glastuinbouwlocaties, vinexlocaties, regionale bedrijventerreinen etc.)

2.3.2 De kernkwaliteiten van de natuurlijke basis

Kaart 1 Natuurlijke basis

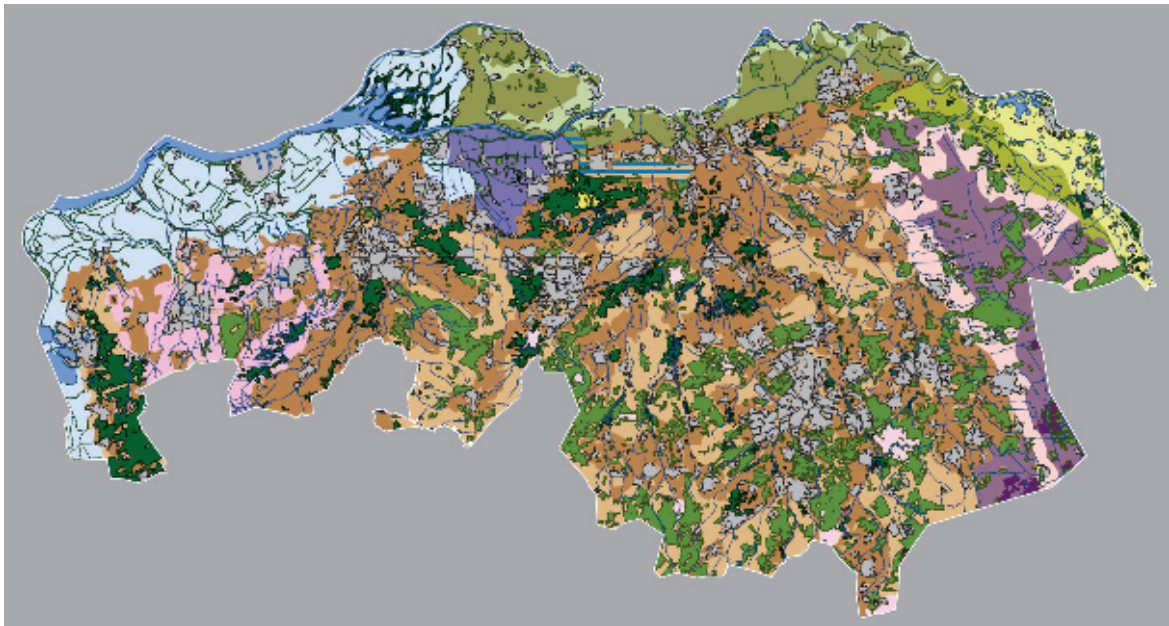
De verschillen in de bodem, de geomorfologie, reliëf en het watersysteem zijn bepalend voor de verschillen tussen de landschappen in Noord-Brabant van zand en klei. Op de aardkundig waardevolle gebiedenkaart en in het Provinciaal Waterplan geeft de provincie aan welke waarden zij wil beschermen en hoe zij die systemen verder wil ontwikkelen. In deze structuurvisie geeft de provincie aan hoe zij naar de kernkwaliteiten van de natuurlijke basis kijkt in relatie tot de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. Een belangrijke kernkwaliteit is het contrast tussen het Brabant van de klei en zand. Dit betekent dat de hoofdkenmerken van de zand- en kleigebieden bijdragen aan de kernkwaliteiten van Noord-Brabant. In de kleigebieden zijn de openheid en robuustheid, de krekensstructuur, de rivieren en de Biesbosch belangrijke dragers. In het oosten van Noord-Brabant zijn de hoofdkenmerken ontstaan doordat de Maas zich in het landschap heeft ingesneden waardoor het Maasterrassen landschap is ontstaan. De markante hoogteverschillen die hierdoor zijn ontstaan geven reliëf in het overwegend vlakke Noord-Brabant.

Het stelsel van noord-zuidlopende beken dooraderen het kleinschalige landschap van het zandplateau. De provincie beschouwt de beken als dé samenbindende structuur binnen het kleinschalige zandlandschap van Noord-Brabant. Binnen het zandplateau vormen de breuklijnen van de Peelrandbreuk tot op vandaag de waterscheidingen tussen de verschillende beeksystemen. Aan de Peelrandbreuk is de voor Nederland unieke kwelstructuur, de wijstgebieden, verbonden.

Grote delen van het Brabantse zandlandschap zijn bedekt geweest met veen. Alleen bij de Groote Peel en Helenaveen zijn nog veenresten aanwezig. De verschillen die zijn ontstaan ten gevolge van de bedekking en de ontginning van het veen ziet de provincie als belangrijke dragers voor toekomstige ontwikkelingen.

Ook de Brabantse wal, die in het uiterste westen van de provincie een markante grens van het zandplateau met het omliggende zeekleigebied vormt, is een belangrijke drager van de ruimtelijke structuur van Noord-Brabant.

2.3.3 De kernkwaliteiten van het ontginningslandschap

Kaart 2 Ontginningslandschap

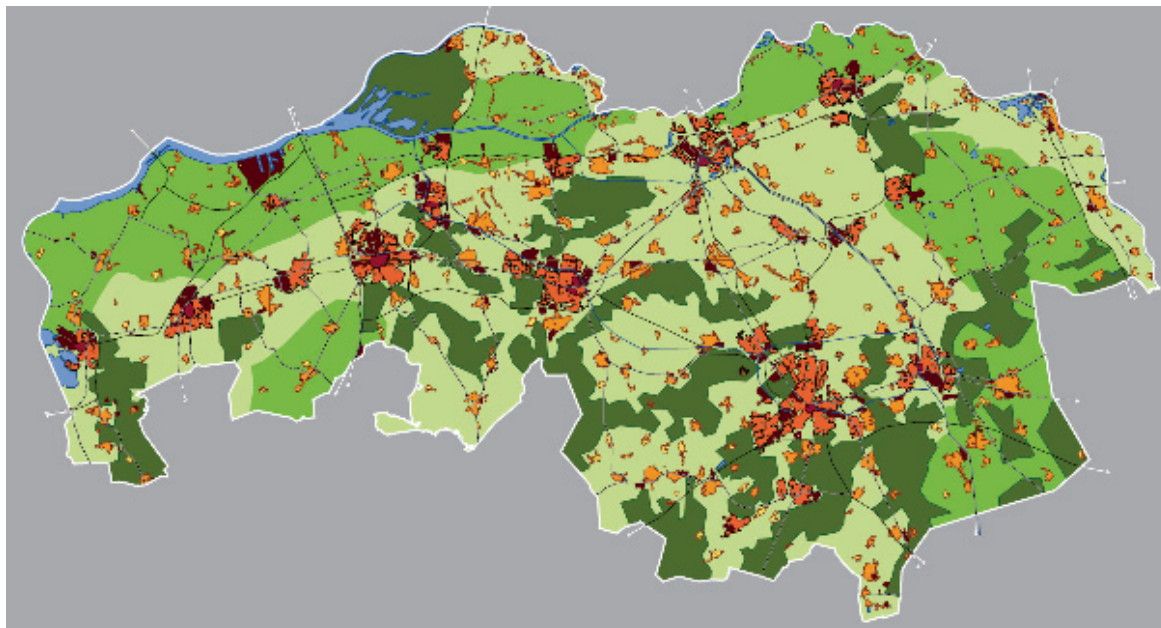
Gedurende een eeuwenlang proces van transformatie heeft de mens de natuurlijke basis omgevormd tot een overwegend agrarisch cultuurlandschap. Maar ook de industriële geschiedenis, de religieuze en de militaire geschiedenis hebben bijgedragen aan de vorming van het Brabantse landschap. De kernkwaliteiten van het huidige Noord-Brabant hangen voor een belangrijk deel samen met de ontginningsgeschiedenis. De provincie heeft op de Cultuurhistorische Waardenkaart in beeld gebracht waar de vroegere ontginnings- en bewoningsgeschiedenis nog goed afleesbaar zijn. Daar waar nu nog in hoge mate samenhang is met het huidige landschap heeft de provincie een aantal cultuurhistorische landschappen aangeduid. Maar ook in de gebieden daarbuiten is het ontginningslandschap een belangrijke drager van de kwaliteiten en de identiteit.

Belangrijke dragers voor de ruimtelijke structuur hangen - daar waar de ontginning gepaard ging met veenontginning - samen met de verschillende ontginningsprincipes die binnen Noord-Brabant zijn toegepast. Zo zijn drie markante landschappen ontstaan: de turfvaarten van West-Brabant, de Langstraat en de Peel.

Voor het Brabant van het zand is het onderscheid tussen oude en jonge ontginningen, de verschillen tussen de beeksystemen die het landschap dooraderen, de oude akkers, de bossen, heide en vennen, de nevel van steden, dorpen en gehuchten, en de vele landgoederen en kloostercomplexen kenmerkend.

Op het Brabant van de zeelei zijn de grote open polders, de dijkringen, dijkdorpen, de nieuwvestigingen haaks op de dijk, de vestingsteden, de waterlinies en de overlaten op het niveau van Noord-Brabant van belang. De rivierklei wordt gekenmerkt door de afwisseling van besloten oeverwallen met oeverwaddorpen en open komkleigebieden met bijbehorend afwateringsstelsel.

2.3.4 De kernkwaliteiten van het moderne landschap

Kaart 3 Modern landschap

De Brabantse samenleving heeft zich ontwikkeld van een regionaal en ruraal georiënteerde samenleving tot een overwegend stedelijke, geïndustrialiseerde en internationaal georiënteerde samenleving. Dit heeft geleid tot aanzienlijke intensivering van het gebruik van het Brabantse landschap door aanpassingen aan het watersysteem, de groei van de verstedelijking en het mobiliteitsnetwerk. Het heeft geleid tot intensivering van de landbouw en de recreatie. De verstedelijking van Noord-Brabant heeft verspreid over de provincie plaatsgevonden. Er is bewust gekozen voor een suburbane verstedelijking voor de opvang van migratie, met ruimte daarbuiten voor de opvang van de eigen behoefte in de kernen. Hierdoor kent Noord-Brabant niet het stedelijk patroon van de grote Europese metropolen of de Randstad. Het stedelijk patroon bestaat uit een kralensnoer van steden op de overgang van zand naar klei en enkele stedelijke concentraties op het zand: stad en land zijn in Noord-Brabant altijd onder handbereik. De spreiding van de verstedelijking in samenhang met een veelheid aan groene parels is een belangrijke kwaliteit van Noord-Brabant, maar heeft ook geleid tot de afname van het contrast tussen stad en land. *De opgave is om een goede balans te vinden tussen rode en groene ontwikkelingen en het contrast tussen stad en land te behouden en verder te ontwikkelen (groene bufferzones) en door meer in te zetten op verstedelijking die de eigen identiteit van stad of dorp in relatie tot het landschap versterkt.*

In West-Brabant is de groei van het goederenvervoer en de glastuinbouw een belangrijke stimulans voor de ontwikkeling van de logistieke sector, maar geeft het ook een grote druk op dit open gebied. Daarnaast spelen er ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en water die

bepalend zijn voor het moderne landschap van West-Brabant. *De opgave is om deze ontwikkelingen zo met elkaar te verknopen dat de robuustheid van het zeekleigebied wordt versterkt en de gebieden die essentieel zijn voor de beleving van de openheid worden benoemd en beschermd.*

In Midden-Brabant is enerzijds een intensief gebruikt ‘leisure-landschap’ ontstaan en is anderzijds de cultuurhistorische kleinschaligheid en het natuurlijke, landschappelijke karakter van Het Groene Woud (Meijerij) en de Loonse en Drunense Duinen een kernkwaliteit. Beide kwaliteiten hangen nauw samen met de ligging nabij de grote steden enerzijds en de ligging op het aantrekkelijke kleinschalige dekzandlandschap met hoge natuur- en landschapswaarden anderzijds. *De provincie ziet het als belangrijke opgave om deze kwaliteiten te versterken en beter met elkaar in verband te brengen.*

Zuidoost-Brabant is het brandpunt van de kenniseconomie. De regio Eindhoven-Helmond ontwikkelt zich steeds meer als een regio die zich met haar woongebieden en werklocaties wil onderscheiden, zoals bijvoorbeeld met de Hightech Campus Eindhoven. Investerings in bereikbaarheid en de kwaliteit van het omliggende landelijk gebied, zoals in de Kempen, worden samen met ontwikkelingen in de intensieve landbouw steeds bepalender voor het moderne landschap van de zuidoostvleugel. *De opgave is om de stedelijke en infrastructurele ontwikkelingen beter te verankeren in, en goed te verbinden met, het omliggende gebied.*

In de Noordoost-Brabant is natuur, recreatie, intensieve landbouw (agribusiness) en een economische ontwikkeling gericht op Food, Health en logistiek bepalend voor de dynamiek en daarmee voor de ontwikkeling van het moderne landschap. Daar waar deze ontwikkelingen leiden tot schaalvergroting kan er spanning ontstaan met de kwaliteiten van de 1e en de 2e laag. Op de dekzandrug Waalwijk-Oss en op het Maasterras tussen Cuijk en Boxmeer staat de afwisseling van groen en rood onder druk door verstedelijkingsprocessen. Schaalvergrotingsprocessen in met name de landbouw zetten de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied onder druk. *De opgave is om de nieuwe ontwikkelingen zo in te zetten dat het landschap aan aantrekkelijkheid en duurzaamheid wint en er een nieuw evenwicht ontstaat tussen de rode en de groene ontwikkelingen op de dekzandrug en het Maasterras.*

3. Provinciale belangen en ruimtelijke keuzes

Kaart 4 Ontwikkelingsvisie Noord-Brabant

3.1 Inleiding

De opgaven uit hoofdstuk 2, die vanuit de trends/ontwikkelingen en vanuit de kernkwaliteiten op Noord-Brabant af komen, leiden tot ruimtelijke keuzes voor de toekomstige ontwikkeling van Noord-Brabant.

De provincie kiest voor een ontwikkeling waarin de kwaliteiten van de provincie sturend zijn bij de ruimtelijke keuzes die de komende jaren op de provincie af komen. Daardoor dragen ontwikkelingen bij aan de kracht en identiteit van Noord-Brabant. De ruimtelijke keuzes geven invulling aan het streven naar ruimtelijke kwaliteit en zijn van provinciaal belang. Dit zijn:

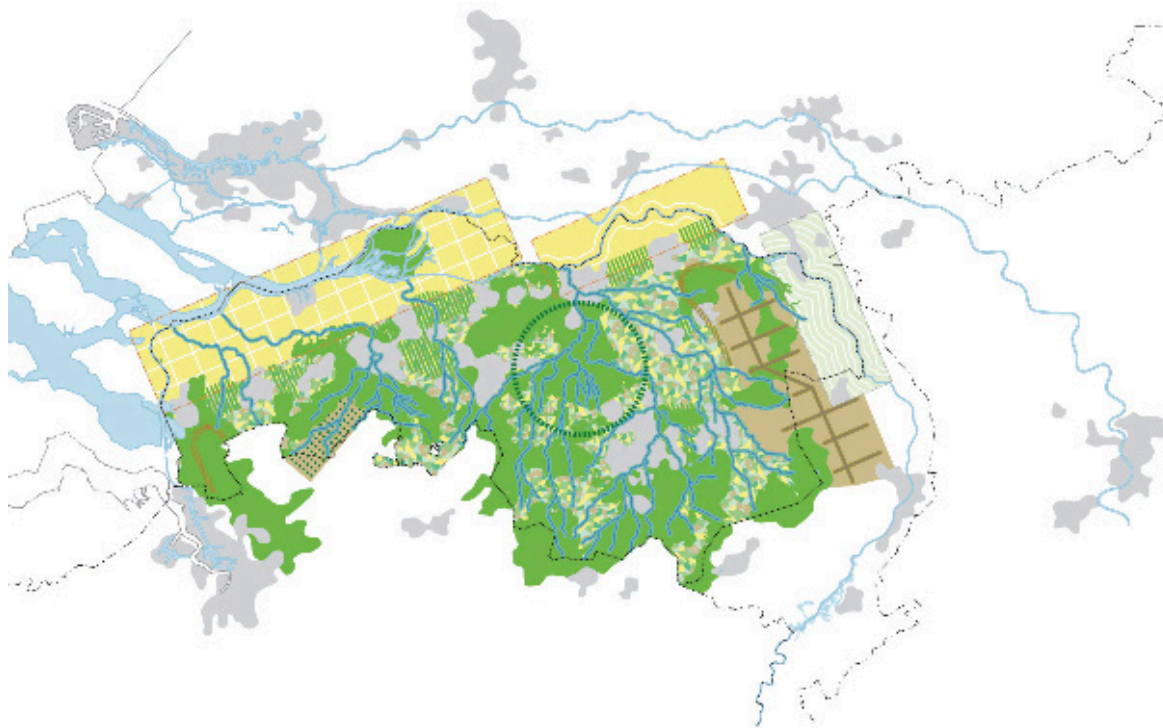
Legenda's

Natuur, buitengebied & water

- Robuust water- en natuursysteem
- Groene Woud
- Beken en beekdalen
- Mozaïeklandschap
- Primaat landbouw > zeekleipolders
- Primaat landbouw > jonge rivierklei
- Maasterassen
- Primaat boomteelt - Zundert e.o.
- Geledingszone
- Primaat landbouw > Peel
- Brabantse Wal en Peelrand
- Stedelijk concentratiegebied
- Water

Stad & Infra

- Internationale economische assen
- Regionale economische assen
- Stedelijk concentratiegebied
- Internationale wegverbinding
- Internationale spoorverbinding
- Goederenruit
- Ruit vaarwegen
- Nationale wegverbinding
- Nationale spoorverbinding
- Internationale luchthaven
- Metropolitane regio's
- Economisch kenniscluster
- Indicatie economisch cluster buiten Brabant
- Overig hoofdwegennet
- Overig spoorwegennet

Kaart 5 Ontwikkelingsvisie stad en land

3.2 Regionale contrasten

De provincie wil de contrasten tussen klei, zand en veenontginning versterken. Dit betekent enerzijds inzet op de ontwikkeling van functies die de grootschaligheid en de openheid van de kleigebieden ondersteunen. Anderzijds het versterken van het mozaïeklandschap van het Brabantse zand door menging van functies die de afwisseling en kleinschaligheid versterken. Nieuwe stedelijke ontwikkelingen spelen in op de karakteristieken van de verschillende Brabantse landschappen. Landschappen met hoge cultuurhistorische waarden worden op gebiedsniveau behouden en versterkt zodat ze het verhaal van het Brabantse landschap in optima forma vertellen. Rood en groen ontwikkelen zich in balans met elkaar.

Binnen de kleigebieden maakt de provincie onderscheid tussen de zeekleigebieden, de rivierkleipolders en de maasterrassen. Bij de veenontginningen onderscheidt de provincie de Westbrabantse veenontginning, de ontginning van de Langstraat en de veenontginning van de Peel. Binnen het mozaïeklandschap van het zand zijn er verschillen tussen de Brabantse wal, de Baronie, de Kempen en De Meierij.

Door met ruimtelijke ontwikkelingen in te spelen op breuklijnen en hoogteverschillen geven deze beeldbepalende structuren richting aan de verdere ontwikkeling van het landschap. Het gaat daarbij om behoud van het reliëf zelf, maar ook om het behoud van het zicht op en vanaf de reliëfvormen.

3.3 Vitaal en divers platteland (landelijk gebied)

In het landelijk gebied komt de ontwikkeling van agrarische bedrijven door schaalvergroting en intensivering steeds vaker in strijd met de doelen voor behoud en ontwikkeling van natuur en landschap. Daarom kiest de provincie voor een integrale aanpak van de opgaven.

In een beperkt aantal gebieden is de landbouw drager van het landschap. Hier geeft de provincie ruimte aan een optimale en duurzame ontwikkeling van in die gebieden aanwezige landbouwsectoren. Dit leidt er toe dat de provincie de omgeving van Zundert (boomteelt), de Peel (intensieve veehouderij en glastuinbouw), de zeeklei (glastuinbouw en akkerbouw) en jonge rivierklei gebieden (rundveehouderij) aanwijst als gebieden waar de agrarische functie voor de toekomst behouden moet blijven.

In gebieden waar de ontwikkeling van de landbouw naast ontwikkeling van natuur, landschap, recreatie, wonen, werken en zorg van belang is voor de plattelandseconomie, biedt de provincie ruimte voor menging van deze functies. Daar ziet de provincie de ontwikkeling van de landbouw meer in samenhang met andere functies binnen het gebied. Het gaat hier om gebieden als de Meierij, Het Groene Woud, de Kempen, de Maashorst, de Brabantse Wal en de oeverwallen langs de rivieren.

3.4 Een robuust water en natuursysteem

De rivieren, de beken en kreken vormen binnen Noord-Brabant de samenbindende waterstructuur. Bij toekomstige ontwikkelingen in stad en landschap wil de provincie dat het patroon van beken en kreken beter beleefbaar wordt. De water-, klimaat-, natuur en recreatieve ontwikkelingen worden sterker aan dit patroon gekoppeld. Dorpen en steden verbeteren de relatie met de rivier, de beek en krekenstructuur. Dit betekent dat de beken en kreken als doorgaande structuur meer kwaliteit krijgen en duidelijker beleefbaar worden.

Het concept van de ecologische hoofdstructuur wordt versterkt door het natuursysteem nog beter aan het watersysteem te koppelen. Naast vergroten en verbinden van natuur kiest de provincie voor het verbeteren van de ruimtelijke- en milieucondities van natuur. Vooral de kwaliteit van natuurgebieden zelf maar ook de biodiversiteit daarbuiten wordt hiermee versterkt. Met een meer samenhangende aanpak in water en natuur wordt de landschappelijke en recreatieve kwaliteit van Noord-Brabant versterkt.

3.5 Een betere waterveiligheid door preventie

Om Noord-Brabant te beschermen voor overstromingen vanuit de grote rivieren kiest de provincie, mede gebaseerd op het advies van de Deltacommissie, voor verbetering van de preventie. Dit heeft de voorkeur boven gevolgbeperkende maatregelen als compartimentering en noodoverlooptgebieden. Dit betekent dat de provincie streeft naar een vergroting van de watervoerende capaciteit van het winterbed in combinatie met het concept van de doorbraakvrije dijk. Voor de verruiming van de grote rivieren op lange termijn zijn een aantal gebieden gereserveerd (lange termijn reservering winterbed).

3.6 Koppeling van waterberging en droogtebestrijding

De provincie gaat ervan uit dat de wateroverlast in de regionale watersystemen in 2015 aangepakt is waarbij de trits ‘vasthouden, bergen en afvoeren’ als uitgangspunt geldt. Het vasthouden van het water vindt zoveel als mogelijk bovenstrooms op de hoger gelegen gebieden plaats in de zogenaamde brongebieden. Hier liggen kansen voor de koppeling met natuurontwikkeling en droogtebestrijding. Ook in de nabijheid van de grote steden liggen kansen voor het bovenstrooms vasthouden en bergen van het water. Hier liggen mogelijkheden voor de koppeling met bijzondere woon- en werkmilieus, de vergroting van het recreatief uitloopgebied en bestrijding van de verdroging in het omliggende landelijk gebied.

3.7 Ruimte voor duurzame energie

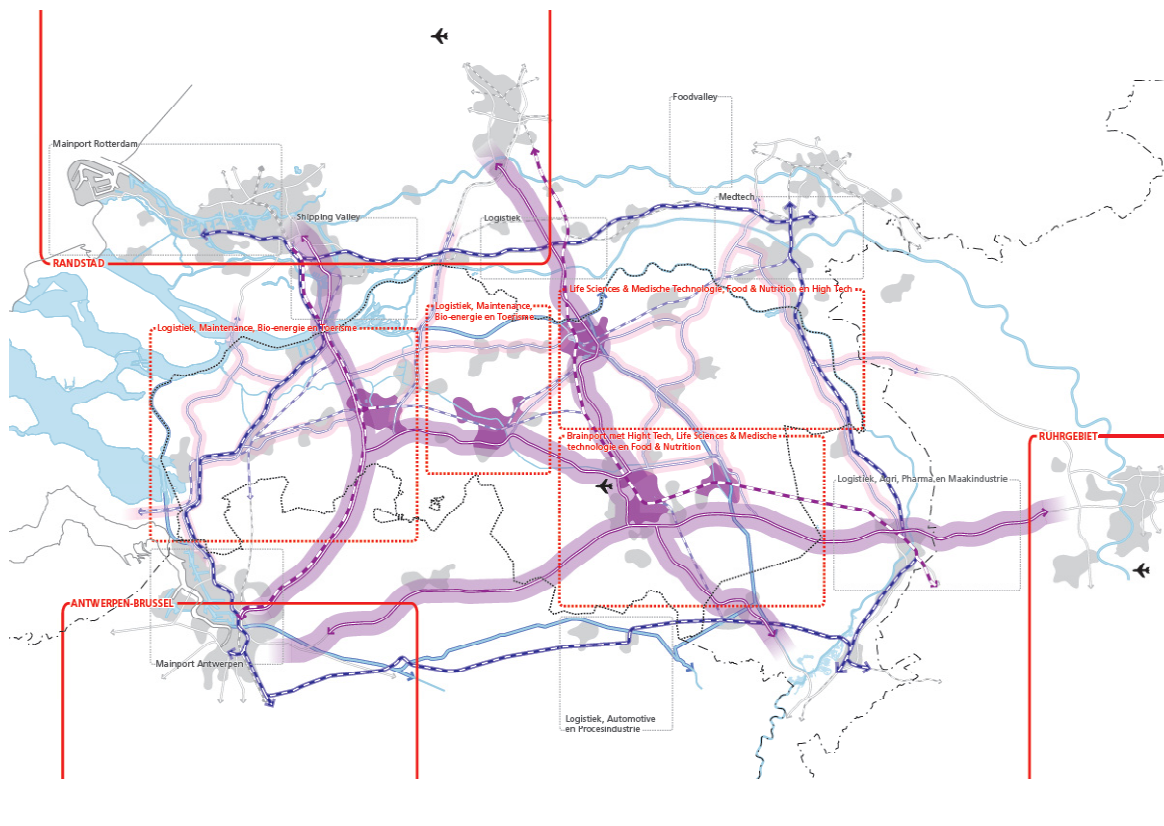
Doordat fossiele energiebronnen uitgeput raken is het belangrijk dat er andere duurzame energiebronnen worden ontwikkeld en dat er zuinig wordt omgegaan met (bestaande) energiebronnen.

De provincie wil bijdragen aan de ontwikkeling en opwekking van duurzame energie, zoals wind, zon, bodemenergie, biomassa en vergisting.

Windturbines hebben een grote impact op de ruimtelijke kwaliteit. Ontwikkelingen moeten aansluiten op de karakteristiek van het landschap. Dit betekent dat windturbines in de kleinschalige cultuurlandschappen niet gewenst zijn. Windturbines passen wel bij de grootschalige landschappen in Noord-Brabant. Om versnippering van meerdere kleinere initiatieven tegen te gaan, kiest de provincie voor geclusterde opstelling van windturbines in het open polder gebied in West-Brabant en de grootschalige bedrijventerreinen in het stedelijk concentratiegebied. De provincie vindt het belangrijk dat windturbines na afloop van de concessieperiode worden gesaneerd.

De toepassing van zonne-energie wil de provincie op bebouwing stimuleren, energiewinning met biomassa is kansrijk in de relatief kleinschalige delen van Noord-Brabant, in de nabijheid van de grote steden op goed ontsloten plekken (langs het water). De provincie ziet voor vergisting vooral ontwikkelingsmogelijkheden in Oost-Brabant: de Peel is het belangrijkste gebied voor de intensieve veehouderij in Noord-Brabant.

Naast het ontwikkelen van nieuwe energiebronnen wil de provincie dat bestaande energie optimaal wordt benut. Dit kan door de warmte die uit een proces over is (restwarmte) in te zetten bij andere gebruikers. De uitwisseling van reststromen is met name rendabel wanneer er een korte afstand is tussen ontdoener en afnemer. Energie is daarom een belangrijke factor bij de locatiekeuzes van grote energieverbruikers.

Kaart 6 Ontwikkelingsvisie infrastructuur en ruimtelijke economie

3.8 Concentratie van verstedelijking

De provincie vindt het belangrijk dat er verschil blijft tussen de steden en de (suburbane) kernen en dorpen in de provincie.

Ze kiest voor concentratie van verstedelijking in het 'kralensnoer' van steden (met omliggende kleinere kernen) op de overgang van zand naar klei (van Bergen op Zoom tot aan Oss) en de steden (met omliggende kleinere kernen) op het zand (Eindhoven – Helmond, Tilburg en Uden – Veghel). Dit is het stedelijk concentratiegebied. Hierbinnen zijn er mogelijkheden voor dynamische stadscentra en stadswijken maar ook voor subuurbaan wonen bij de steden en ruimte voor wonen in de dorpen. In het stedelijk concentratiegebied wordt de bovenlokale groei van de verstedelijking opgevangen. Daarnaast hebben ze een belangrijke functie voor het overig stedelijk gebied door een hoog voorzieningenniveau te bieden en de behoefte aan werklocaties op te vangen. Daardoor kunnen de (suburbane) kernen en dorpen buiten het concentratiegebied hun karakter behouden.

In het overig stedelijk gebied is grootschalige verstedelijking ongewenst. Ontwikkelingen voor wonen, werken en voorzieningen zijn gericht op de eigen behoefte. Voor de opvang van de woningbouwbehoefte geldt het principe van bouwen voor migratiesaldo-nul. Vitale dorpen bieden landelijke en meer kleinschalige woon- en werkmilieus. Om de leefomgeving aantrekkelijk te houden, verplaatsen bedrijven die hier qua aard, schaal en functie niet meer bij passen naar werklocaties in het stedelijk concentratiegebied. In drie gebieden wordt de ontwikkeling van regionale bedrijventerreinen voortgezet omdat de afstand tot stedelijk concentratiegebied te groot is om in deze opvang te voorzien. Dit zijn het Land van Cuijk, De Kempen en het Land van

Heusden en Altena. Op deze regionale terreinen wordt de vraag opgevangen van bedrijven die niet (langer) passen op de bedrijventerreinen buiten het stedelijk concentratiegebied.

Bij de opvang van de verstedelijkingsbehoefte wordt het accent sterker verlegd van nieuwe uitleg naar bestaand stedelijk gebied door in te zetten op herstructurering en onderhoud. Het beheer en de (her)ontwikkeling van de bestaande voorraad vragen specifieke aandacht.

3.9 Sterk stedelijk netwerk: BrabantStad

De steden Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg vormen samen met de provincie BrabantStad. Dit samenwerkingsverband vervult een voortrekkersrol bij de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Noord-Brabant. Sterke steden zijn een voorwaarde voor de toekomst van Noord-Brabant. Vooral in deze steden is de dynamiek van Noord-Brabant goed zichtbaar. De provincie ziet deze steden als het brandpunt van de verstedelijking. Hier wordt geïnvesteerd in de binnensteden (stationsgebieden, kanaal- en snelwegzones) en worden hoogstedelijke functies, zoals bovenregionale voorzieningen, geconcentreerd. Daardoor wordt de centrale positie van de steden versterkt, en het draagvlak voor hoogwaardig openbaar vervoer en stedelijke- en culturele voorzieningen op peil gehouden. Dat draagt bij aan een hoogwaardig leefklimaat in de steden.

Een voorwaarde voor het functioneren van het stedelijk netwerk is een goede bereikbaarheid van de steden onderling en met andere omliggende stedelijke netwerken. Het OV-netwerk BrabantStad en het hoofdwegennet worden daarom verder ontwikkeld. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden op dit netwerk afgestemd, zoals bij knooppunten (personen en goederen) of in hoogstedelijke zones.

BrabantStad wil kandidaat zijn voor Culturele Hoofdstad 2018. Dit draagt bij aan een sterk profiel van BrabantStad. En daarmee ook aan het realiseren van economische en culturele topvoorzieningen in BrabantStad. Het vestigingsklimaat en het imago wordt hierdoor positief beïnvloed.

3.10 Groene geleidingszones tussen steden

In het stedelijke kralensnoer op de overgang van zand naar klei en in het verstedelijkte gebied van Tilburg, Eindhoven-Helmond en Uden-Veghel zet de provincie in op behoud en ontwikkeling van groene geleidingszones tussen de grote stedelijke kernen. Deze zones hebben soms een natuur-, water en recreatiefunctie, maar kunnen ook bestaan uit een aantrekkelijk landelijk gebied waarin landbouw een belangrijke drager is van het landschap.

Tussen de grote steden van Noord-Brabant zet de provincie in op de ontwikkeling van een robuust landschapspark, Het Groene Woud, dat optimaal bereikbaar is voor de omliggende grote steden. De ontwikkeling van het Groene Woud is gericht op een sterke natuurkern met daar omheen een aantrekkelijk landschap dooraderd met natuur, cultuurhistorische waarden en een verscheidenheid aan recreatieve mogelijkheden en agrarische functies.

3.11 Goed bereikbare recreatieve voorzieningen

De provincie kiest bij de ontwikkeling van nieuwe bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen met een bovenregionale functie voor goed bereikbare locaties, zowel met de auto als het openbaar

vervoer. Dit betekent dat deze voorzieningen zich kunnen ontwikkelen in hoogstedelijke zones in het stedelijk concentratiegebied.

Bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen met een regionale functie en een duidelijke gebondenheid met het landelijk gebied, zijn ook op andere goed ontsloten plekken mogelijk.

De Efteling en de Beekse Bergen zijn belangrijk voor de economische positie van Noord-Brabant. De provincie wil deze parken in Noord-Brabant behouden. Voor een goede concurrentiepositie kan ontwikkelingsruimte nodig zijn. Een goede bereikbaarheid is daarvoor een vereiste.

3.12 Economische kennisclusters

Noord-Brabant ziet vier kansrijke economische kennisclusters die belangrijk zijn voor de economische ontwikkeling van Noord-Brabant. In Zuidoost: Brainport met high tech, life sciences & medische technologie, food & nutrition Noordoost: life sciences & medische technologie, food & nutrition en high tech Midden-Brabant met logistiek, maintenance, bio-energie en toerisme en West-Brabant: logistiek, maintenance, bio-energie en toerisme. Daarnaast is versterking van de creatieve industrie in Noord-Brabant speerpunt van beleid.

Door een vestigingsklimaat te bieden dat de uitwisseling van kennis tussen bedrijven, overheden en onderwijsinstellingen stimuleert, wil de provincie de positie van deze kennisclusters versterken. Dit zorgt voor een sterkere positie in (inter)nationaal verband. De versterking van de kennisclusters vraagt om het creëren van nieuwe vestigingsmogelijkheden met een differentiatie die aansluit op de kwalitatieve vraag die hieruit voortkomt.

3.13 (Inter)nationale bereikbaarheid

De provincie Noord-Brabant wil haar positie in het hoogontwikkelde afzet- en productiegebied van de Eurodelta versterken door de (inter)nationale bereikbaarheid via weg, water, spoor, lucht en buis uit te bouwen. De ontwikkeling van een goed functionerend infrastructuurnetwerk is een belangrijke voorwaarde voor de ontwikkeling van Noord-Brabant.

Belangrijke (inter)nationale assen doorkruisen Noord-Brabant (zoals de A2, A67, A16 en de HSL). Deze verbinden Noord-Brabant met belangrijke economische gebieden in de omgeving zoals Antwerpen, Brussel, Randstad en Ruhrgebied. Door investeringen in de nationale oost-west verbindingen (logistieke assen zoals A58, A67, spoor- en vaarwegen) wordt de koppeling tussen de kenniseconomie van Oost-Brabant en de meer op distributie gerichte economie van West-Brabant versterkt en de tussenliggende logistieke knooppunten beter ontsloten.

Binnen en tussen de economische kennisclusters liggen ook regionale assen.

De provincie wil dat de verstedelijking optimaal aansluit op de infrastructuur. Daarom ligt het stedelijk concentratiegebied rondom de (inter)nationale en regionale assen.

Voor het internationale vestigingsmilieu van Brainport is de luchthaven Eindhoven Airport van groot belang. De bereikbaarheid van de luchthaven over het land wordt verbeterd.

De ambitie is om Noord-Brabant aan te sluiten op het internationale netwerk van hogesnelheidstreinen, zowel via Breda richting Vlaamse Ruit als via Eindhoven richting het Ruhrgebied. Zo wordt Brabantstad als geheel op het internationale net aangesloten.

De provincie wil het goederenvervoer per spoor buiten de steden om leiden via de ‘goederenruit’ Zuid-Nederland. Hierdoor nemen de veiligheidsrisico’s af, neemt de capaciteit (en dus de bereikbaarheid) voor personenvervoer en regionaal goederenvervoer toe en ontstaat extra ruimte voor binnenstedelijke herontwikkeling.

3.14 Beleefbaarheid stad en land vanaf de hoofdinfrastructuur

De infrastructuur is belangrijk voor de beleving van de openbare ruimte van Noord-Brabant. De provincie vindt het daarom belangrijk dat ontwikkelingen langs het hoofdwegenet bijdragen aan de identiteit en de kwaliteit van Noord-Brabant.

De grote steden van Noord-Brabant ontwikkelen hoogstedelijke zones langs de internationale verbindingen. Dat kan aan beide zijden van de hoofdwegen of zelfs er over heen.

Langs de overige hoofdinfrastructuur in het stedelijk concentratiegebied wil de provincie dat verstedelijking zich niet aan beide zijden van de hoofdwegen presenteert. Hierdoor worden de contrasten binnen stedelijke concentratiegebieden versterkt.

In het landelijk gebied wil de provincie geen verdere groei van verstedelijking langs hoofdwegen. Daar is het doel juist de identiteit van het landschap dat de (snel)weg doorsnijdt optimaal beleefbaar te maken. Het gaat daarbij zowel om de inrichting van de (snel)weg zelf als het landschap dat aan de (snel)weg grenst.

4. Provinciale sturing

4.1 De sturingsfilosofie van de provincie Noord-Brabant

De provincie heeft als sturingsfilosofie ‘samenwerken aan kwaliteit’: samen met andere overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties vormgeven aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant. Daarbij respecteert de provincie ieders rol (subsidiariteit) en gaat er ook van uit dat alle partijen die optimaal invullen.

Voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling is verbetering van de kwaliteit van de omgeving belangrijk. Ruimtelijke kwaliteit vindt de provincie daarom van provinciaal belang. Bij grote eenmalige ingrepen, die beeldbepalend zijn voor een gebied zoals de komst van een regionaal bedrijventerrein, de herinrichting van een beekdal of de aanleg van een nieuwe weg is dit duidelijk.

Er kan echter ook sprake zijn van provinciaal belang bij kleinere ontwikkelingen die zich veelvuldig voordoen. Wat op het eerste gezicht van lokaal belang lijkt, kan op de schaal van Noord-Brabant een grote impact hebben. Als een ontwikkeling zich namelijk vaak herhaalt, verandert daarmee de landschappelijke structuur van Noord-Brabant in zijn geheel. Dit is bijvoorbeeld aan de orde bij hergebruik van vrijkomende agrarische gebouwen en bij de uitbreiding van locale bedrijventerreinen. Het provinciaal belang van ruimtelijke kwaliteit vraagt daarom dat de provincie zich soms ook uitspreekt over dit type ontwikkelingen.

De rol die de provincie voor zich zelf ziet verschilt wel. Bij grote ontwikkelingen die zich eenmalig of slechts enkele malen voordoen neemt de provincie een rol als (mede)opdrachtgever of regisseur. Bij ontwikkelingen die zich regelmatig voordoen kiest de provincie voor communicatieve, financiële of juridische sturing. Dit is concreet gemaakt in de uitvoeringsparagraaf van de structuren.

4.1.1 Provinciale rollen

De provincie onderscheidt de volgende vijf rollen:

1. Ontwikkelen

De provincie focust in haar ontwikkelingsgerichte rol op een aantal thematische opgaven en op een aantal gebieden. In gebieden waar sprake is van grote ruimtelijke dynamiek, botsende belangen en waar de ontwikkelingen een (inter)provinciale impact hebben, kiest de provincie voor een actieve rol. Voor deze gebieden benoemt de provincie in samenspraak met betrokken partijen *Gebiedsontwikkelingen*. Een gebiedsontwikkeling richt zich op het verbinden van ruimtelijke ontwikkelingen en projecten in een gebied om zo tot nieuwe combinaties en integrale oplossingen te komen. Gedeputeerde Staten werken periodiek de inzet van de ontwikkelingsgerichte instrumenten uit in een Ontwikkelagenda.

2. Ordenen

De provincie wil de duurzame ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant ordenen in *robuuste ruimtelijke structuren*. Dit zijn de groenblauwe-, de agrarische-, de stedelijke- en de infrastructuur. Deze structuren geven steeds een hoofdcoers aan voor een gebied: ze schetsen een ruimtelijk

ontwikkelingsperspectief voor een combinatie van functies; ze duiden aan waar welke functies het beste passen. De provincie zet zich actief in om de gewenste ontwikkeling in deze structuren te realiseren. Daarvoor stelt zij enkele heldere kaders. Daarbuiten is ruimte voor maatwerk en maken de gemeenten zelf de ruimtelijke afweging.

3. Beschermen

De provincie wil belangrijke en onvervangbare waarden beschermen. Voor de Ecologische Hoofdstructuur, de cultuur- en aardkundige waarden en de bescherming van de kernkwaliteiten in de nationale landschappen in Noord-Brabant stelt de provincie een beschermingsregiem op.

Daarnaast is er ook ruimte voor ontwikkeling mits dat bijdraagt aan de *ruimtelijke kwaliteit*. De provincie vindt het belangrijk dat gemeenten bij ruimtelijke afwegingen het principe van zorgvuldig ruimtegebruik toepassen. Bij ontwikkelingen wil de provincie dat hierbij zorgvuldig wordt omgegaan met de ruimte en de in een gebied aanwezige waarden. Daarnaast wil de provincie dat de initiatiefnemer zorgt voor een investering in het landschap waardoor het verlies aan omgevingskwaliteit wordt beperkt.

4. Regionaal samenwerken

De provincie kiest voor regionale samenwerking en afstemming *in vier regio's*. De provincie stimuleert de samenwerking tussen de gemeenten, Rijk en waterschappen in deze regio's en legt afspraken vast in een strategische regionale agenda. De provincie is partner en neemt een deel van de afspraken voor haar rekening. Als regisseur zorgt zij ervoor dat regionaal samenwerkende gemeenten onderling afspraken maken over de te ontwikkelen landschapskwaliteit, infrastructuur, omvang en kwaliteiten van woon- en werkgebieden en de profilering van voorzieningencentra.

5. Stimuleren

Bij ruimtelijke ontwikkelingen gaat het niet alleen om de vraag waar welke ontwikkelingen gewenst zijn. Het gaat daarbij ook om de balans tussen de verschillende belangen, functies en kwaliteiten in een gebied. De provincie wil dat ontwikkelingen bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van Noord-Brabant. Om dat te stimuleren zijn onder andere *gebiedspaspoorten* opgesteld. In ieder gebiedspaspoort benoemt de provincie concreet wat de landschappelijke kwaliteiten en de provinciale ambities daarbij zijn. De gebiedspaspoorten zijn een uitwerking van deze structuurvisie.

Daarnaast stimuleert de provincie behoud en ontwikkeling van de landschappelijke samenhang in een aantal *cultuurhistorische landschappen* en de *nationale- en provinciale landschappen*.

4.1.2 Provinciale instrumenten

Om de rollen te vervullen en de provinciale doelen te realiseren heeft de provincie een aantal instrumenten ter beschikking. Bij elke rol kunnen de volgende instrumenten ingezet worden:

- *Ontwikkelingsgerichte instrumenten*, zoals het maken van een inpassingsplan, de inzet van het ontwikkelbedrijf, risicodragend investeren of de inzet van een ontwikkelingsmaatschappij. Deze worden vooral ingezet bij projecten of gebiedsontwikkelingen waarbij de provincie participeert in de ontwikkeling.
- *Juridische instrumenten*, zoals de Verordening Ruimte, pro-actieve aanwijzing en beleidsregels. De Verordening Ruimte is vooral geschikt voor de bescherming van bepaalde belangen en het

stellen van heldere kaders vooraf. Het Rijk verplicht provincies voor sommige onderwerpen een verordening op te stellen.

- *Financiële instrumenten*, zoals subsidieverlening en garantstelling. Subsidieverlening stimuleert niet alleen rechtstreeks de gewenste ontwikkelingen. De provincie kan ook prestaties en voorwaarden aan de verlening van subsidie verbinden.
- *Overleg en bestuurlijke afspraken*, zoals het voeren van regionaal overleg en het sluiten van prestatie-overeenkomsten met gemeenten en waterschappen. Dit biedt goede mogelijkheden om gezamenlijk met de mede-overheden en andere partijen provinciale doelen en ambities te verwezenlijken.
- *Communicatieve instrumenten*, zoals het verrichten van onderzoek, stellen van prognoses, monitoring, en het ter beschikking stellen van kennis en expertise en informatie aan mede-overheden. Daarbij gaat het om aspecten en waarden met een bovengemeentelijk karakter.

4.2 Ontwikkelen

4.2.1 Inleiding

De provincie focust in haar ontwikkelingsgerichte rol op een aantal thematische opgaven en op een aantal gebieden. Deze zijn in de volgende twee paragrafen uitgewerkt. Ter ondersteuning van de rol als ontwikkelaar is een Ontwikkelbedrijf opgericht. De inzet van het Ontwikkelbedrijf voor de uitvoering van de Structuurvisie RO werken Gedeputeerde Staten (periodiek) uit in een Ontwikkelagenda.

De provincie participeert ook in een aantal ontwikkelmaatschappijen zoals de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij, de Brabantse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen en de Joint Venture Aviolanda.

4.2.2 Thema's

Voor een aantal thema's van provinciaal belang zet de provincie haar ontwikkelingsgerichte instrumenten in. De focus ligt op de realisatie van de volgende doelen:

- de inrichting van de Ecologische Hoofdstructuur;
- de focusprojecten uit het Programma Landelijk Gebied;
- (boven)regionale projecten, zoals het 'Agro- en foodcluster Nieuw Prinsenland', Logistiek Park Moerdijk;
- provinciale infrastructurele opgaven, zoals de N279, N69 en de Noordoostcorridor Eindhoven-Helmond;
- bedrijven met een hinder- en risicoprofiel;
- regionale bedrijventerreinen in het landelijk gebied.

4.2.3 Gebiedsontwikkeling

Rijk, provincie en regionale partners hebben in de Gebiedsagenda Brabant enkele gemeenschappelijk integrale gebiedsopgaven geformuleerd, waar thematische opgaven in het fysieke domein samenkomen. Het betreft de volgende zes opgaven: West-Brabant, Midden-Brabant, de A2-zone, de as Waalwijk-'sHertogenbosch-Nijmegen, Zuidoostvleugel/Brainport en Oost-Brabant. In de SVRO geeft de provincie aan waar ze vanuit ruimtelijk perspectief een actieve rol ziet bij het

realiseren van die opgaven; dit zijn de provinciale gebiedsontwikkelingen. De provincie hanteert de volgende criteria bij het selecteren van de provinciale gebiedsontwikkelingen:

- een gebiedsontwikkeling levert een bijdrage aan de realisatie van de provinciale belangen en sluit aan bij de ruimtelijke hoofdkeuzes (Hoofdstuk 3) uit de structuurvisie;
- een gebiedsontwikkeling sluit aan bij prioritaire opgaven uit het Programma Landelijk Gebied, het Provinciaal Waterplan, het PVVP, het Netwerkprogramma BrabantStad en het Strategisch Milieubeleidsplan;
- een gebiedsontwikkeling draagt bij aan de realisatie van de integrale gebiedsopgaven uit de MIRT gebiedsagenda Brabant;
- er is sprake van een (inter)nationale betekenis en uitstraling;
- er is een spanningsveld tussen een hoge ruimtelijke dynamiek en hoge ruimtelijke waarden waardoor er meerdere, vaak tegenstrijdige belangen aanwezig zijn. De dynamiek sluit aan bij de economische kennisclusters.
- het perspectief op het in samenhang realiseren van diverse doelen is aanwezig (haalbaarheid).

Op basis van deze criteria kiest de provincie op dit moment voor de volgende acht gebiedsontwikkelingen: de Brabantse wal, Waterpo(o)rt, Oostelijke Langstraat, Het Groene Woud, De Peel, Brainport Oost, de grenscorridor en De Levende Beerze.

Kaart 7 Gebiedsontwikkelingen

Het doel is om tot effectieve en efficiënte aansturing van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling te komen. De ruimtelijke samenhang wordt versterkt door sectorale doelstellingen te integreren, projecten met elkaar te verbinden en naar nieuwe combinaties en integrale oplossingen te zoeken. Ook wil de provincie het belang van de gebiedsontwikkelingen op een hoger niveau tillen en profileren bij andere partijen.

De provincie vervult bij de gebiedsontwikkelingen de rol van ontwikkelaar. Ook neemt de provincie de verantwoordelijkheid om in samenwerking met betrokken partijen tot een geïntegreerde gebiedsgerichte aanpak te komen en organiseert ze interactieve multidisciplinaire processen. Daarbij worden zowel partijen uit de overheid, de markt als het onderwijs betrokken en de mogelijkheden tot publiek private samenwerking worden benut. De provincie vindt de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit in deze gebieden belangrijk en zorgt in het proces voor de borging van dit belang, door bijvoorbeeld de inzet van de ontwerpdiscipline of kwaliteitsteams.

4.3 Ordenen

De ruimtelijke belangen en keuzes (Hoofdstuk 2.3) zijn in vier ruimtelijke structuren geordend. Binnen deze structuren worden de belangrijkste maatschappelijke ontwikkelingen opgevangen. Samen vormen deze structuren de provinciale ruimtelijke structuur.

De structuren geven een hoofdkoers aan: een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor een combinatie van functies. Maar ook waar functies worden uitgesloten of welke randvoorwaarden de provincie aan functies stelt. Binnen de structuren is ruimte voor regionaal maatwerk.

De vier structuren zijn:

- de groenblauwe structuur: de provincie kiest hier voor functieontwikkeling gecombineerd met de ontwikkeling van een robuust raamwerk met landschappelijke kwaliteit, bestaande uit bestaande natuur, watersystemen en nieuwe natuur in hiervoor kansrijke gebieden. Deze structuur is nodig voor een goed waterbeheer en biedt mogelijkheden om in te spelen op de effecten van klimaatverandering.
- de agrarische structuur: de provincie kiest hier voor twee perspectieven: ten eerste het behouden van agrarische productieruimte in die delen van het buitengebied waar de landbouw leidend is voor nieuwe ontwikkelingen. En ten tweede voor gebieden met een breed georiënteerde, gemengde plattelandseconomie.
- de stedelijke structuur: de provincie kiest hier voor twee perspectieven. Ten eerste stedelijk concentratiegebied waar de groei van de verstedelijking opgevangen wordt. De provincie wil de verstedelijking op goed ontsloten plekken concentreren en de groene ruimte tussen steden open houden. Ten tweede het overig stedelijk gebied dat zo veel als mogelijk wordt ontzien van verdere verstedelijking doordat daar alleen de opvang van de eigen verstedelijkingsbehoefte wordt opgevangen.
- de infrastructuur: de provincie kiest hier voor een goede bereikbaarheid van BrabantStad en de economische kenniscusters van Noord-Brabant. Voor het personenvervoer zijn het hoofdwegennet en het OV-netwerk BrabantStad de dragers. Het goederenvervoer wordt zoveel mogelijk via de goederenruit (spoor en waterwegen) geleid om zo ruimte te maken voor het versterken van de (inter) nationale ontsluiting (spoor, lucht en weg) van de Brabantse steden.

4.4 Beschermen

4.4.1 Zorgvuldig ruimtegebruik

Van oudsher heeft de provincie een belangrijke rol in de bescherming van waarden. Deze rol blijft de provincie vervullen. Daarnaast wil de provincie ook ontwikkelruimte bieden mits dat bijdraagt aan een versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Dit vergt een actieve instelling van iedereen die bij die ontwikkeling betrokken is. Essentieel daarbij is dat de basis van Noord-Brabant op orde blijft: er wordt verantwoord omgegaan met bodem, water, natuur en cultuurhistorische waarden.

Nieuwe ontwikkelingen bieden een kans voor behoud en ontwikkeling van het landschap. Het ontwikkelen van landschap reikt verder dan vasthouden aan wat er is, ontwikkelen van het landschap gaat ook om het toevoegen van nieuwe kwaliteiten. Voortdurend past de gebruiker het landschap aan zijn wensen aan. Deze continue ontwikkeling is inherent aan een levend landschap. Dat geldt voor zowel voor het stedelijke landschap als voor het agrarische cultuurlandschap.

De provincie wil dat gemeenten bij ruimtelijke afwegingen, het principe van zorgvuldig ruimtegebruik toepassen. Dat betekent dat eerst gekeken wordt naar mogelijkheden voor intensivering of hergebruik op of binnen bestaand bebouwd gebied. De provincie wil nieuw ruimtebeslag zoveel mogelijk voorkomen. Dat betekent ook dat het leggen van nieuwe bestemmingen met bouwmogelijkheden (nieuwvestiging) in beginsel niet gewenst is. Mede gelet op de verwachting dat veel agrarische bedrijven in de nabije toekomst de bedrijfsvoering beëindigen, is er voldoende ruimte voor hergebruik op de vrijkomende locaties.

Bij ontwikkelingen buiten bestaand bebouwd gebied wil de provincie dat de initiatiefnemer zorgt voor een investering in het landschap om daarmee het verlies aan omgevingskwaliteit te beperken.

Zorgvuldig ruimtegebruik

Zorgvuldig omgaan met de ruimte in Noord-Brabant heeft als doel de mogelijkheden in bestaand bebouwd gebied zo goed mogelijk te benutten. Dat betekent dat initiatieven in eerste instantie een plek krijgen binnen bestaand bebouwd gebied. Pas als hier geen mogelijkheden zijn of de kwaliteiten van de geplande ontwikkeling hier niet bij passen, wordt er in de omgeving gezocht naar de best mogelijke plek om nieuwe ruimte aan te snijden. Gebiedskenmerken en omliggende waarden, gebaseerd op de lagenbenadering, zijn leidend bij de vraag ‘waar’ en ‘hoe’ de nieuwe ruimte wordt aangesneden. Zorgvuldig ruimtegebruik houdt ook in dat ruimtevragers rekening houden met de kwaliteiten van de omgeving. Een ontwikkeling past bij de maat, schaal en functie van zijn omgeving.

Dit principe is van toepassing op zowel het stedelijk als het landelijk gebied. De zogenaamde SER-ladder die de provincie hanteert bij ontwikkelingen in het stedelijk gebied is opgenomen in de Verordening Ruimte fase 1. Voor ontwikkelingen in het landelijk gebied wordt dit principe uitgewerkt in de Verordening Ruimte fase 2.

Naast de afweging van zorgvuldig ruimtegebruik richt de provincie zich ook op herstructurering en hergebruik van verouderde locaties in het stedelijk gebied en op sanering van ongewenste functies in het buitengebied, bijvoorbeeld glastuinbouwbedrijven in kwetsbare gebieden of intensieve veehouderijen rondom de natuur en stedelijke gebieden. De provincie ondersteunt

dit door de inzet van financiële middelen door de Brabantse Herstructurerings Bedrijf (BHB), Ruimte voor Ruimte(-verbreed) en het verdelen van rijkssubsidies voor verouderde woonwijken.

Investeren in landschap

Op het moment dat gemeenten besluiten ontwikkelingen mogelijk te maken buiten bestaand bebouwd gebied, verwacht de provincie een investering in het landschap. Hierdoor wordt het verlies aan omgevingskwaliteit beperkt.

Voor (planmatige) stedelijke ontwikkelingen is dit uitgewerkt in de zogenaamde rood-met-groen regeling. Deze is opgenomen in de Verordening Ruimte (fase 1).

Voor overige ontwikkelingen in het landelijke gebied stelt de provincie een landschapsinvesteringsregel in. Dit betekent dat passende functies zich kunnen ontwikkelen als er een gelijkwaardige prestatie voor het landschap tegenover staat. Daardoor wordt aantasting van de basiskwaliteit (bodem, water) en verlies aan ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden voorkomen. Deze regel maakt de principes van ontwikkelingsplanologie toepasbaar. Ontwikkelingen die passen bij de aard, schaal en functie van het landelijk gebied, zoals agrarische en recreatieve ontwikkelingen en kleinschalige dienstverlening zijn mogelijk. Ook de ontwikkeling van nieuwe (rode) functies is onder voorwaarden mogelijk.

De ruimtelijke onderbouwing van een ontwikkeling geeft aan hoe is omgegaan met de ambities zoals verwoord in de structuren en in de gebiedspaspoorten. Daarnaast wordt aangegeven welke prestatie of investering aan de ontwikkeling is gekoppeld. In principe wordt er hierbij van uitgegaan dat de investering fysiek gerealiseerd wordt in de projectlocatie en/of de projectomgeving. Indien dat niet mogelijk is, is fondsvorming een optie gekoppeld aan de toename van de waarde van het onroerend goed.

De provincie neemt de landschapsinvesteringsregel op in de Verordening fase 2. Samen met de regio wil de provincie dit principe regionaal uitwerken en de doorwerking bespreken. Daarvoor worden aan het regionaal overleg werkgroepen landschap (landschapsateliers) verbonden. Deze hebben als doel ervaringen uit te wisselen, investeringen in het landschap af te stemmen en mogelijk te komen tot gezamenlijke investeringsprogramma's in het landschap. De provincie ziet deze inzet als een tijdelijke impuls. Dit wordt over twee jaar geëvalueerd, waarna beoordeeld wordt of deze vorm van samenwerking blijft bestaan, dient te wijzigen of kan vervallen.

De provincie zal de effecten van het principe van zorgvuldig ruimtegebruik en de landschapsinvesteringsregel op de daadwerkelijke ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant monitoren. Daarvoor wordt een monitor 'ruimtelijke kwaliteit' opgesteld.

4.4.2 Gebieden met bijzondere waarden

Vanuit provinciaal belang is het soms nodig om de ontwikkeling van functies in specifieke gebieden te beperken. Aanleiding kan daarbij liggen in het beschermen van aanwezige waarden in zo'n gebied, zoals voor de ecologische hoofdstructuur. In andere gevallen wil de provincie een gebied juist behouden voor een specifieke functie, zoals de landbouwontwikkelingsgebieden. Deze gebieden worden in de Verordening Ruimte aangewezen waarbij functies die niet of minder passen bij het gewenste ontwikkelingsperspectief worden beperkt.

In de Verordening Ruimte fase 1 zijn de volgende gebieden opgenomen en begrensd: de ecologische hoofdstructuur, de regionale waterbergingsgebieden, de landbouwontwikkelingsgebieden en de glastuinbouwconcentratiegebieden. Vanuit de vier structuren en de ontwerp AMvB Ruimte is er aanleiding om nog enkele gebieden in de verordening op te nemen. Dit zijn de nationale landschappen, de groenblauwe mantel en de zoekruimte primair agrarisch gebied.

Daarnaast verdienen de *cultuurhistorische- en aardkundige waarden* (inclusief wijst) specifieke aandacht vanwege de onvervangbaarheid van de aanwezige waarden. De provincie wil deze onvervangbare waarden beschermen in de Verordening Ruimte fase 2. Het gaat daarbij om de aardkundig waardevolle gebieden en de historische vlakken in de cultuurhistorische landschappen. De (begrenzing van de) gebieden wordt overgenomen van de ontwerp aardkundig waardevolle gebiedskaart (GS maart 2010) en de ontwerp cultuurhistorische waardenkaart¹ (GS maart 2010). Ingrepen die strijdig zijn met het behoud van deze waarden worden uitgesloten door het opnemen van instructieregels.

4.5 Regionaal samenwerken

4.5.1 Integrale benadering

De provincie streeft naar optimale regionale samenwerking. Daarvoor zijn meerdere redenen. Ten eerste verschuiven er steeds meer rijkstaken naar mede-overheden en worden bijbehorende budgetten naar provincies, waterschappen, regio's en gemeenten overgeheveld. Ten tweede groeit de behoefte aan afstemming en samenwerking tussen economische kennisclusters en het gemeentegrens overschrijdende karakter van ruimtelijke ontwikkelingen. Tot slot is het bij steeds meer ontwikkelingen belangrijk om een gelijke werkwijze te hanteren, zoals bij gronduitgifte of huisvesting van arbeidsmigranten. De noodzaak voor afstemming komt met name op het regionale niveau tot uitdrukking.

De provincie benadert de regionale opgave dan ook als een integrale opgave. Dit sluit aan bij de benadering van de MIRT-gebiedsagenda² door het Rijk. Een belangrijk doel van deze gebiedsagenda is om investeringen van gemeenten, provincie en Rijk goed op elkaar af te stemmen, te optimaliseren en daarover afspraken te maken. Dit sluit ook aan op de integrale werkwijze zoals in de Reconstructie de afgelopen jaren is ontwikkeld.

4.5.2 De organisatie

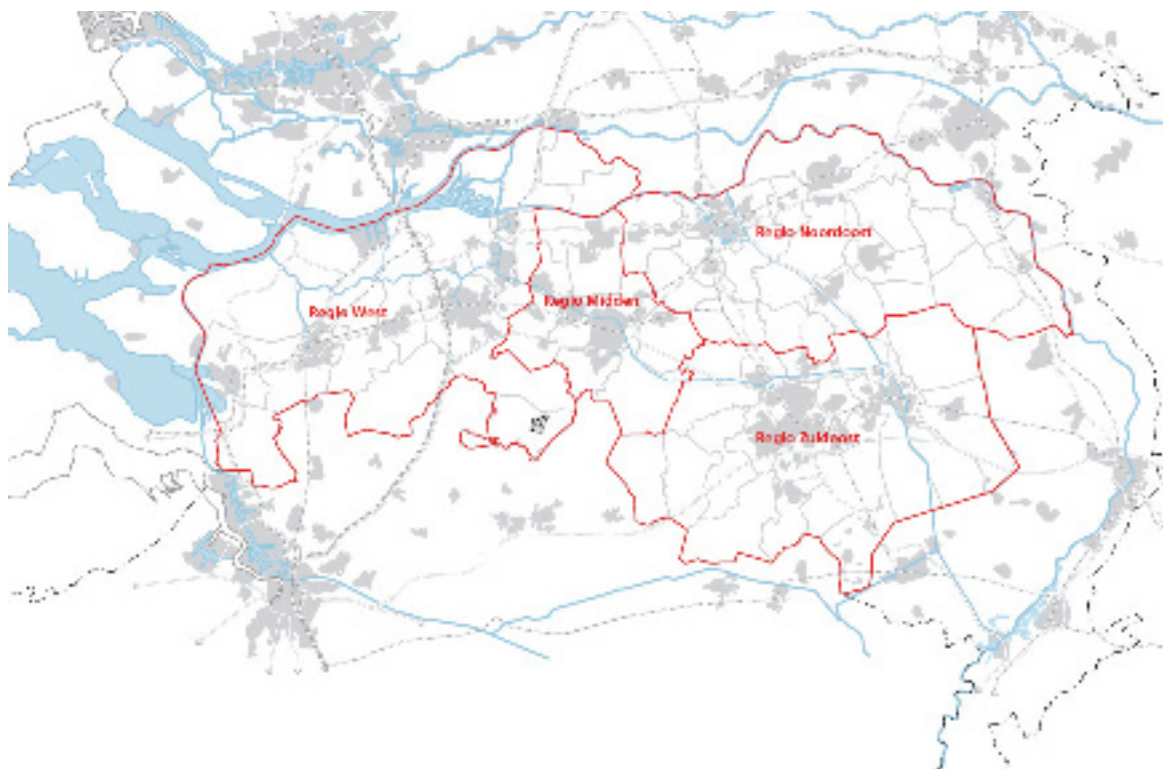
De provincie onderscheidt vier regio's voor het regionale bestuurlijke overleg op strategisch niveau. Dat zijn de regio's West, Midden, Noordoost en Zuidoost. Deze indeling sluit aan bij:

- de regionale bestuurlijke verbanden (West-Brabantse Vergadering, Samenwerkingsverband Regio Eindhoven, Regio-overleg Noordoost, Ideale Connectie);

¹ De ontwerp aardkundig waardevolle gebiedenkaart en de ontwerp cultuurhistorische waardenkaart doorlopen een zelfstandige openbare voorbereidingsprocedure in het voorjaar 2010.

² Gebiedsgerichte, integrale aanpak en gemeenschappelijk beeld
Met de gebiedsagenda's is voor een integrale aanpak gekozen: zij geven in brede zin de samenhang weer tussen wonen, werken, infrastructuur, water en groen en zijn landsdekkend. De gebiedsagenda's komen in samenwerking tussen rijk en regio (provincies en stedelijke netwerken) tot stand waardoor een gedeeld beeld over de prioritaire fysiek-ruimtelijke opgaven in Nederland ontstaat.

- de MIRT-gebiedsagenda's. De zes integrale gebiedsopgaven uit de MIRT-gebiedsagenda's passen binnen de vier regio's;
- de vier economische kennisclusters in Noord-Brabant.

Kaart 8 Regioindeling

Op termijn werkt de provincie toe naar integratie van de regionale overlegstructuren vanuit Ruimtelijke Ordening en het Programma Landelijk Gebied. Ook de relatie met de GGA-regio's wordt versterkt. De indeling in vier regio's is het vertrekpunt om de mogelijkheden voor integratie van beide overleggen met de regio te bespreken.

Binnen de vier regio's wordt het regionaal overleg georganiseerd. De provincie maakt daarbij een onderscheid tussen het strategisch niveau en het operationeel niveau. Afspraken en afstemming op het strategisch niveau ziet de provincie bij voorkeur in de vier regio's als geheel plaatsvinden. Naast gemeenten en provincie worden ook het Rijk, SRE en de waterschappen gevraagd aan het overleg deel te nemen. Het gaat dan over strategische keuzes voor verstedelijkingsopgaven, de profilering van de regio en de economische kennisclusters en het bespreken van de afspraken die op het operationele niveau zijn gemaakt. Voor afspraken en afstemming op operationeel niveau zijn vaak kleinere wisselende verbanden wenselijk. Gemeenten bepalen deze in onderling overleg. Het gaat dan bijvoorbeeld over afspraken over wonen, werken, voorzieningen en landschapsontwikkeling. De gemeenten bezien per onderwerp welke andere deelnemers aan het overleg worden uitgenodigd.

De provincie ondersteunt de regionale overleggen door samen met de regio vraag en aanbod voor wonen, werken, voorzieningen, de mogelijkheden voor landschapsversterking en de opgaven voor infrastructuur in beeld te brengen. In het regionale planningsoverleg bespreken gemeenten en de provincie de voortgang van de planvorming, de uitvoering en de gevolgen van nieuwe inzichten of beleid. Daarbij betrekken zij ook de relevante ontwikkelingen die tussen de regio's onderling plaatsvinden.

Het regionaal overleg heeft daarnaast als doel de uitwisseling van kennis en ervaring tussen gemeenten, waterschappen en provincie te vergroten; het leren van elkaar. En om gezamenlijk de mogelijkheden van verdere samenwerking te verkennen, zoals regionale verevening bij de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen of landschapontwikkeling.

Het regionale overleg en de regionale afstemming krijgen in de Verordening Ruimte (fase 1) een juridische basis. Als er geen regionale afspraken over de kwantitatieve en kwalitatieve verstedelijkingsopgave komen, dan overweegt de provincie de inzet van haar reactieve instrumentarium.

4.5.3 Strategische regionale agenda

De provincie stelt samen met de regio een strategische regionale agenda op die uitgangspunt is voor het regionaal overleg en het maken van afspraken. De agenda wordt zo nodig geactualiseerd.

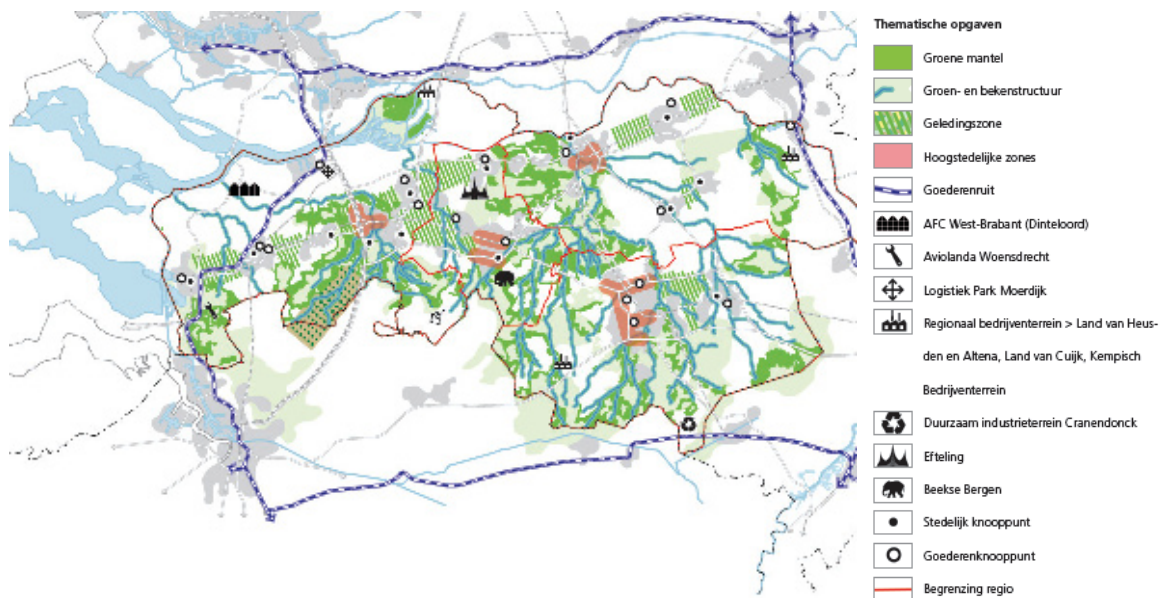
De agenda wordt gebaseerd op:

- Regionale visies³
- MIRT-gebiedsagenda's
- Gebieds Meerjarenprogramma's gebaseerd op het PMJP
- Provinciale gebiedsontwikkelingen
- Regionale Agenda's Wonen en Werken (kwantitatieve en kwalitatieve verstedelijkingsopgave, inclusief bedrijven met een hinder- en risicoprofiel, herstructureringsopgave)

De provincie agendaert, vanuit haar belang, de volgende onderwerpen:

- Groenblauwe mantel, met daarin specifiek de buffergebieden tussen steden.
- De afname van de groei van de verstedelijking (schaarste) en de sociaal economische gevolgen daarvan.
- De vertaling van de ambities van de gebiedspaspoorten in een regionale aanpak voor kwaliteitsverbetering van het landschap.
- Regionale verevening voor de herstructurering van bedrijventerreinen en landschapontwikkeling.
- Specifieke ontwikkelprojecten zoals benoemd in de structuren.
- Hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten.
- Goederenruit om Noord-Brabant en goederenknooppunten.
- Ruimtelijke ontwikkeling(en) van en langs de hoofdinfrastructuur.
- Regionale bedrijventerreinen in het landelijk gebied.

³ Ruimtelijke visie West-Brabant (2009), Ruimtelijk economische visie Noordoost Brabant (2009), Ruimtelijk programma Brainport (2009)

Kaart 9 Onderwerpen strategische regionale agenda

De provincie stimuleert deze onderwerpen actief door de bestaande provinciale subsidiestromen toe te snijden op deze opgaven. Bestaande afspraken, zoals in het kader van de bestuursprogramma ‘Vertrouwen in Brabant’ en het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied worden nagekomen. Bij nieuwe afspraken zet de provincie in op sterkere bundeling van geldstromen, toegesneden op de essentiële onderdelen van de robuuste structuren. Zo worden bijvoorbeeld de subsidies voor landschaps- en natuurontwikkeling⁴ met prioriteit ingezet in de groenblauwe mantel. De provinciale subsidies in het stedelijk gebied worden met prioriteit ingezet in de hoogstedelijke zones en de herstructurering van bedrijventerreinen. Ook regionale onderwerpen uit de Integrale Dorps Ontwikkelingsplannen (IDOP’s) en de toekomstbestendige zorg en leefbaarheidsvraagstukken worden in het regionaal overleg besproken.

4.6 Stimuleren

4.6.1 Inleiding

Bij het samenwerken aan een duurzame ruimtelijke ontwikkeling ziet de provincie een belangrijke stimulerende rol. Communicatie, overleg en samenwerking zijn hierbij belangrijke instrumenten, soms in een sectorale aanpak maar vaak in een integrale ruimtelijke aanpak.

Met het bestuursprogramma Mooi-Brabant heeft de provincie een impuls gegeven aan de discussie over ruimtelijke kwaliteit. In deze structuurvisie wil de provincie haar visie op ruimtelijke kwaliteit en in het bijzonder het aspect landschap verder inhoud geven.

De provincie geeft specifiek inhoud aan het verbeteren van de kwaliteit van het landschap met de gebiedspaspoorten, de cultuurhistorische landschappen en de nationale- en provinciale landschappen.

4 Groenblauwe diensten, soortenbescherming, ontsnippering, landschapsbeheer en groen om de stad

Naast de gebiedspaspoorten en de daarin verwoorde landschapsambities heeft de provincie ook haar kennis en waardering ten aanzien van een aantal andere aspecten uitgewerkt. De provincie biedt deze informatie aan bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen. Dit zijn:

- Aardkunde (Aardkundig waardevolle gebiedenkaart)
- Bodem (Bodemwijzer)
- Cultuurhistorie (Cultuurhistorische waardenkaart)
- Menukaart duurzame bedrijventerreinen
- Mobiliteit (Gebiedsprofielen)
- Natuur (Ecologische Bouwstenennota)
- Water (Wateratlas)

4.6.2 Gebiedspaspoorten

De provincie heeft voor heel Noord-Brabant gebiedspaspoorten opgesteld. In de gebiedspaspoorten geeft de provincie aan welke landschapskenmerken zij bepalend vindt voor de kwaliteit van een gebied of een landschapstype (de kernkwaliteiten van Noord-Brabant). De provincie geeft ook haar ambities weer voor de ontwikkeling van de landschapskwaliteit in die gebieden. Ontwikkelingen kunnen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuwe en gebiedseigen kwaliteiten. De kenmerken en ambities voor de gebieden zijn verbeeld op een kaart.

De provincie wil de diversiteit en de contrasten in de Brabantse landschappen in stand houden en als uitgangspunt nemen voor nieuwe ontwikkelingen. De gebiedspaspoorten geven inhoud aan het provinciaal belang van landschap en zijn daarom belangrijk voor het handelen van de provincie en de inzet van provinciale instrumenten, zoals subsidies.

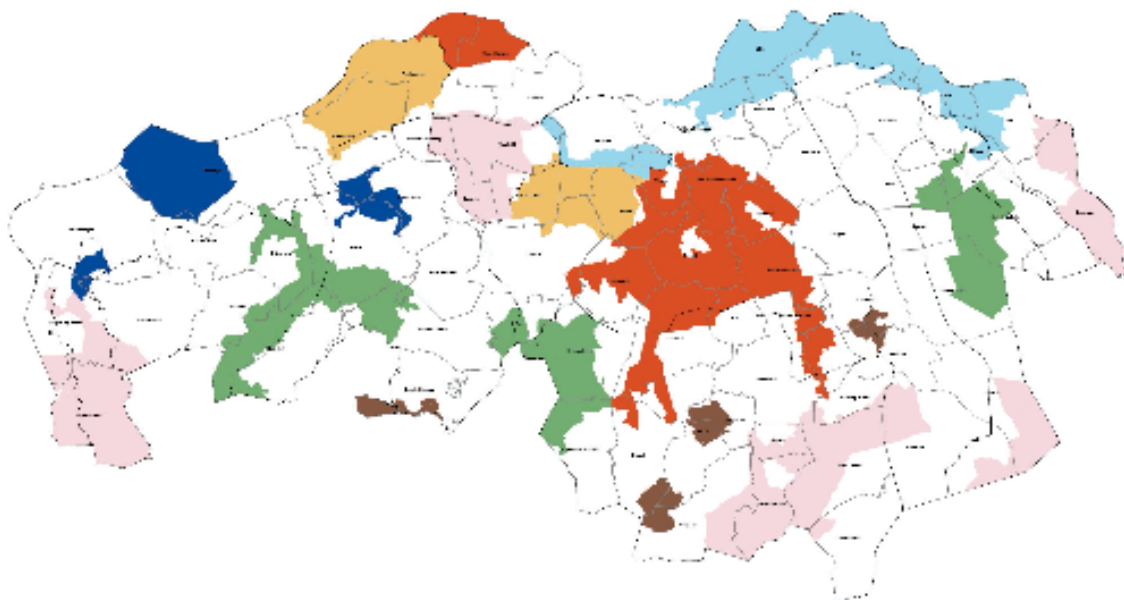
Als de provincie zelf initiatiefnemer is voor planvorming, bijvoorbeeld bij gebiedsontwikkelingen of ontwikkelprojecten zoals beschreven in de vier structuren, zijn de paspoorten uitgangspunt. De provincie stuurt op de samenhang van de gebiedspaspoorten met de cultuurhistorische landschappen en de provinciale structuren (hoofdstukken 5 tot en met 8).

In het geval dat gemeenten of andere partijen initiatiefnemer zijn, vraagt de provincie de landschapskenmerken en de ambities van de paspoorten uit te werken in hun eigen plannen, ze te betrekken in de afwegingen bij ruimtelijke planvorming en daaraan uitvoering te (laten) geven in plannen.

Bij de toepassing van de landschapsinvesteringsregel, geven de gebiedspaspoorten aan wat het provinciale belang van landschap is.

4.6.3 Cultuurhistorische landschappen

Noord-Brabant kent gebieden met een concentratie van samenhangende cultuurhistorische waarden. Deze cultuurhistorische landschappen zijn representatief voor de diverse agrarische cultuurlandschappen van zand, klei en verdwenen veen, maar ook voor de landschappen gevormd door waterbeheersing en defensie, zoals overlaten en waterlinies.

Kaart 10 Cultuurhistorische landschappen

Om de samenhang te benadrukken is het belangrijk deze landschappen verder te ontwikkelen, gericht op behoud en waar nodig verbetering van de leesbaarheid (belevingswaarde) van het landschap. Hierdoor wordt de ruimtelijke kwaliteit van Noord-Brabant versterkt. De cultuurhistorische landschappen zijn uitgewerkt in de ontwerp Cultuurhistorische Waardenkaart (GS maart 2010).

Op de kaart Cultuurhistorische landschappen zijn de 21 cultuurhistorische landschappen in 7 groepen aangegeven:

- roze zijn de Belvedere gebieden (Brabantse Wal, De Langstraat, het Dommeldal, Griendtsveen en Helenaveen en de Maasterrassen);
- groen zijn de landgoederengebieden (Landgoederen en veenrelicten bij Zundert en Etten-Leur, Landgoederen ten zuiden van Breda, Landgoederen ten zuiden van Tilburg en Landgoederen in de Peel);
- licht blauw is het gebied van de Maaskant met de Beerse overlaat en de Baardwijkse overlaat;
- rood zijn de Nationale Landschappen: Het Groene woud en het gebied de Nieuwe Hollandse Waterlinie;
- oranje zijn de Nationale Parken: De Loonse en Drunense Duinen en de Biesbosch;
- donker bruin zijn de oude zandlandschappen: Oudzandlandschap bij Castelle, Oudzandlandschap bij Stiphout, Oudzandlandschap Cartierheide en Oudzandlandschap bij Oerle/Knegsel;
- donkerblauw is de Zuiderwaterlinie bij Steenberg, bij Terheijden en bij Willemstad/Klundert.

4.6.4 Nationale en provinciale landschappen

Nationale landschappen

Het Rijk heeft in de nota Ruimte de nationale landschappen geïntroduceerd. Hiervan liggen er twee (deels) in Noord-Brabant: Het Groene Woud en De Nieuwe Hollandse Waterlinie. Een deel van het groene hart van Noord-Brabant is in de Nota Ruimte (2006) aangeduid als Nationaal Landschap Het Groene Woud. Van Nationaal Landschap De Nieuwe Hollandse Waterlinie ligt alleen het zuidelijke deel in Noord-Brabant.

Nationaal Landschap Het Groene Woud heeft als kernkwaliteiten het groene karakter, kleinschalige openheid en de samenhang tussen beken, essen, kampen, bossen en heiden. De centrale ligging in het stedelijke gebied van Noord-Brabant is een belangrijk aspect in het ruimtelijk beleid. In Het Groene Woud worden verbrede landbouw en recreatie in samenhang met natuur en landschap ontwikkeld. In de gebiedsontwikkeling het Groene Woud richt de provincie zich samen met de regionale partners met name op de grensvlakken “stad-land”.

De kernkwaliteiten van De Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn de samenhang van forten, dijken, kaden en inundatiekommen, het groene en overwegend rustige karakter en de openheid. Ook hier is de (verbrede) landbouw en de recreatieve betekenis van belang.

De status van nationaal landschap heeft planologische consequenties. Binnen een nationaal landschap gelden er beperkingen voor stedelijke ontwikkelingen en de ontwikkeling van andere, nieuwe intensieve vormen van ruimtegebruik. Het in deze structuurvisie weergegeven ruimtelijk beleid van de groenblauwe-, agrarische- en stedelijke structuur borgt de doelstellingen van de nationale landschappen.

Naast een beschermingsbeleid heeft de provincie een coördinerende rol bij het uitvoeren van het stimuleringsbeleid van het Rijk in de nationale landschappen. Aan de aanduiding als nationaal landschap is een uitvoeringsprogramma gekoppeld dat met een stimulerende, gebiedsgerichte aanpak de doelen wil realiseren.

Provinciale landschappen

In het programma Schoon Brabant⁵ heeft de provincie drie provinciale landschappen benoemd. Naast Het Groene Woud zijn dat de Brabantse Wal en de Maashorst.

De provincie stimuleert via een gebiedsgerichte aanpak de versterking van de landschapswaarden in deze gebieden, voornamelijk in de periode 2008-2011. Natuur, water, cultuurhistorie en recreatie worden verbonden met de sociale en economische structuur door uitvoering van concrete projecten maar ook door specifiek aandacht voor gebiedsprofilering, communicatie en educatie. Mensen en bedrijven kunnen daardoor floreren in deze landschappelijk aantrekkelijke gebieden. De aanpak van de provinciale landschappen is volledig gericht op stimulering. Daarmee wordt een impuls gegeven aan zowel de landschappelijk waarden maar ook aan ecologische, economische en sociaal-culturele waarden in deze drie gebieden.

Deel B – Structuren: beleid en uitvoering

5. Groenblauwe structuur

5.1 Ambitie groenblauwe structuur

5.1.1 Wat is de groenblauwe structuur?

De groenblauwe structuur omvat de samenhangende gebieden in Noord-Brabant waar natuur- en waterfuncties behouden en ontwikkeld worden. De structuur bestaat voornamelijk uit beken en andere waterlopen en uit bos- en natuurgebieden. Daarnaast liggen ook gebieden met andere functies (zoals agrarische) binnen de groenblauwe structuur, als die van belang zijn voor de natuur- en waterfuncties.

Het beleid in de gebieden is gericht op behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in én buiten natuurgebieden. Er is ruimte voor de ontwikkeling van biodiversiteit in brede zin van het woord. Daarnaast is de ontwikkeling van een natuurlijk en robuust watersysteem van belang, niet alleen voor een goed waterbeheer (waaronder hoogwaterbescherming en waterberging) maar ook voor de ontwikkeling van de natuur. De (historische) landgoederen binnen de groenblauwe structuur vormen een bijzondere categorie vanwege de verweven doelstellingen voor natuur, cultuurhistorie, landbouw en recreatie.

De structuur is de groenblauwe ruggengraat van het landschap; deze dooradert zowel het landelijk gebied als stedelijk gebied van Noord-Brabant. De groenblauwe structuur in het Brabantse landschap is wezenlijk voor de aantrekkelijkheid van zowel het stedelijke netwerk als het agrarische cultuurlandschap van Noord-Brabant. De structuur is van belang voor een goede, aantrekkelijke en gezonde woon- en werkomgeving in Noord-Brabant.

5.1.2 Wat wil de provincie bereiken?

In de groenblauwe structuur wil de provincie het volgende bereiken:

1. Positieve ontwikkeling van de biodiversiteit: De achteruitgang in de ontwikkeling van de biodiversiteit wordt omgebogen in een positieve ontwikkeling. De natuur- en watersystemen in de gebieden zijn daarom goed met elkaar verbonden.
2. Een robuuste en veerkrachtige structuur: Natuur en water moeten toekomstige ontwikkelingen in Noord-Brabant kunnen opvangen of daar tegen bestendig zijn. De provincie wil de groenblauwe structuur daarom vanuit ecologisch oogpunt robuust en veerkrachtig maken.
3. De natuurlijke basis en landschappelijke contrasten versterken: De gebieden in de groenblauwe structuur versterken de identiteit van de landschappen in Noord-Brabant. Daarom wil de provincie de natuurlijke basis en de landschappelijke contrasten versterken en ontwikkelen.
4. Gebruikswaarde van natuur en water verbeteren: De gebieden in de groenblauwe structuur zijn ook belangrijk voor recreatie en toerisme. De provincie wil de mogelijkheden voor gebruik en beleving van de natuurgebieden verbeteren.

Positieve ontwikkeling van biodiversiteit

Voor de ontwikkeling van de biodiversiteit zijn - naast omvang van en ruimte voor natuurgebieden - ecologische verbindingen essentieel. Vooral de oost-west gerichte verstedelijking in Noord-Brabant is een barrière voor de natuur. Daarom is vooral veiligstelling en versterking van de noord-zuid gerichte ecologische verbindingen nodig. Hiermee wordt de samenhang binnen het Brabantse natuurnetwerk verstevigd en de migratie van plant- en diersoorten met aangrenzende gebieden buiten Noord-Brabant, vooral Vlaanderen, bevorderd. Ook water is essentieel voor

natuur. Vanwege de te verwachten klimaatveranderingen is de verbinding van natuur en water nog noodzakelijker.

De structuur robuust en veerkrachtig maken

De groenblauwe structuur moet robuust en veerkrachtig zijn om de effecten van klimaatverandering en de veranderingen in behoeftes vanuit wonen, werken en recreëren op te kunnen vangen. Zowel in het landelijke als in het stedelijke gebied.

De gevolgen van de klimaatverandering zijn op het niveau van Noord-Brabant niet te keren, maar een robuuste groenblauwe structuur biedt goede mogelijkheden om 'mee te bewegen' met de veranderingen en zo de gevolgen van klimaatverandering voor de natuur en het waterbeheer te beperken. Om deze redenen zijn vergroting en ook buffering van gebieden van belang voor de realisatie van natuur- en waterdoelen.

De natuurlijke basis en landschappelijke contrasten versterken

Voor de opbouw van de groenblauwe structuur is de natuurlijke basis van Noord-Brabant (bodem- en watersysteem) bepalend. De aanwezige en potentiële natuurwaarden binnen de structuur hangen samen met de bodem- en waterkenmerken. Zo zit de groenblauwe structuur in de kleigebieden van Noord-Brabant op een andere manier in elkaar dan in het zandgebied van Noord-Brabant. Door de ontwikkeling van natuurwaarden worden de verschillen tussen deze gebieden, en daarmee de identiteit van de Brabantse landschappen, versterkt. Ook de aardkundig waardevolle gebieden van Noord-Brabant liggen vrijwel helemaal in de groenblauwe structuur. Hierdoor blijft het bodemkundig en geomorfologisch erfgoed van Noord-Brabant behouden. De onderbouwing en de uitwerking van de groenblauwe structuur is gebaseerd op de landschappelijke indeling van Noord-Brabant in:

- De zandgebieden: De natuurwaarden zijn gekoppeld aan een fijnmazig en afwisselend dekzandlandschap dat dooraderd wordt door een patroon van beekdalen en beeklopen. Dit bekenpatroon vormt - in samenhang met natuur-, bos en landbouwgebieden - dé samenbindende structuur in het Brabantse dekzandlandschap. In deze gebieden is een verdere ontwikkeling van het beekdalenlandschap van essentieel belang voor de natuurwaarden en voor de identiteit van het Brabantse landschap van het zand. De kwelstromen vanuit de hogere dekzandruggen naar de beekdalen worden waar mogelijk versterkt of hersteld. Hierdoor nemen natuurwaarden in de beekdalen toe en wordt verdroging van de zandgebieden tegengegaan. Een bijzonder verschijnsel van het zandplateau zijn de wijstgronden die liggen op de peelrandbreuk. De wijstgronden vormen een voor Nederland unieke kwelstructuur.
- De overgang van zand naar klei: Op de overgang van het dekzandplateau naar de ten noorden daarvan gelegen kleigebieden is sprake van sterke kweldruk. In dit deel van Noord-Brabant is het robuuste groenblauwe structuur gekoppeld aan de aanwezigheid van kwel uit de ondergrond. Deze kwel geeft potenties voor de ontwikkeling van bijzondere, maar ook kwetsbare natuur. Deze overgangszone is van belang voor het verbinden van de natuur van het zand met de natuur van het rivier- en zeekleigebied. In deze venige zone liggen enkele geïsoleerde natuurgebieden die kwetsbaar zijn voor andere functies en voor klimaatverandering. Daarom is daar versterking van de samenhang tussen de natuurgebieden nodig.
- De rivierkleigebieden: In de jonge rivierkleigebieden is de ontwikkeling van natuurwaarden gekoppeld aan de buitendijkse gebieden, de uiterwaarden. De samenhang met de andere zijde

van de rivier is van belang. De open komkleigebieden hebben een betekenis voor vogelsoorten van het open landschap: weidevogels, eenden, ganzen en zwanen. In de oude rivierkleigebieden zijn de natuurwaarden vooral gekoppeld aan het landschap van de maasheggen.

- De zeekleigebieden: Aan de oevers van het Volkerak wordt een doorgaande structuur van natuur (slikken en gorzen) gerealiseerd die de Biesbosch koppelt aan het Markiezaatmeer. In het binnendijkse zeekleigebied is de natuurontwikkeling gekoppeld aan het krekensysteem met bijbehorende lagere gronden (de beemden).

De gebruikswaarde van natuur en water verbeteren

Natuur is een kernkwaliteit van de provincie Noord-Brabant, van belang voor mens, plant en dier. Rust en ruimte maar ook goede mogelijkheden voor gebruik en beleving van natuur zijn daarbij sleutelbegrippen. Door de inzet op natuur én water in een samenhangende structuur neemt de toeristisch-recreatieve waarde en de belevingswaarde van het Brabantse landschap toe. De realisering van recreatieve poorten draagt bij aan de toegankelijkheid van de natuur en geeft spreiding van de recreatiedruk.

5.1.3 Hoe wil de provincie dit bereiken?

Drie perspectieven

De provincie onderscheidt in de groenblauwe structuur drie perspectieven:

- Het kerngebied groenblauw: De kern bestaat uit natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur inclusief de (robuuste) ecologische verbindingzones. Ook belangrijke waterstructuren in Noord-Brabant horen tot het kerngebied. De hoofdfunctie is hier behoud en ontwikkeling van het natuur- en watersysteem.
- De groenblauwe mantel: De mantel bestaat overwegend uit gemengd agrarisch gebied met belangrijke nevenfuncties voor natuur en water. Het zijn gebieden grenzend aan het kerngebied natuur en water die bijdragen aan de bescherming van de waarden in het kerngebied. Het behoud en vooral de ontwikkeling van natuur, water (-beheer) en landschap is in de Groenblauwe mantel een belangrijke opgave. Ook een aantal groene gebieden door én nabij de stedelijke omgeving zijn onderdeel van de groenblauwe mantel.
- De gebieden voor waterberging: Deze gebieden zijn - bij dreigende wateroverlast - van belang voor hoogwaterbescherming (ruimte voor de rivier) en waterberging (regionale waterberging). Het grootste deel van deze gebieden ligt binnen de groenblauwe structuur, een deel heeft een overlap met de agrarische structuur. Binnen de gebieden voor waterberging kunnen andere functies zoals landbouw en natuur zich blijvend ontwikkelen mits ze afgestemd zijn op de beoogde waterfuncties.

5.2 Kerngebied groenblauw

5.2.1 Perspectief kerngebied groenblauw

Beschrijving

Het kerngebied groenblauw bestaat uit de ecologische hoofdstructuur inclusief de (robuuste) ecologische verbindingzones en waterstructuren. Deze waterstructuren zijn nagenoeg geheel gebaseerd op de Kaderrichtlijn Water en de waterlopen met de functie Waternatuur uit het Provinciaal Waterplan 2010-2015.

De ecologische hoofdstructuur (EHS) bestaat uit het samenhangende netwerk van bestaande en te ontwikkelen bossen en natuurgebieden in Noord-Brabant. Deze gebieden hebben de hoofdfunctie natuur. Rondom EHS-gebieden waar de natuurwaarden afhankelijk zijn van de hydrologische situatie, liggen de attentiegebieden EHS. Dit zijn beschermingszones die er op gericht zijn ingrepen met een negatief effect op het hydrologische systeem te weren.

Beleid

Het ruimtelijke beleid is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten. Er is geen ruimte voor (grootschalige of intensieve) ontwikkelingen die niet passen binnen de doelstellingen voor de EHS. De ontwikkeling van extensieve recreatie die zich richt op de beleving van de natuurgebieden, is goed mogelijk. De ontwikkeling moet passen binnen de natuurdoelstellingen van het gebied en bijdragen aan de versterking van de aanwezige natuur- en landschapswaarden.

De nationale parken in Noord-Brabant (De Biesbosch, de Loonse en Drunense Duinen, De Groote Peel en De Zoom Kalmthoutse Heide) liggen in de groenblauwe structuur. Hier krijgen naast de natuurdoelen, ook extensieve recreatie en voorlichting & educatie een extra accent.

De toegankelijkheid van de natuur is van belang. De ontwikkeling van recreatieve poorten nabij de EHS draagt bij aan beleving van de natuur en spreiding van de recreatiedruk.

De opname van kerngebieden voor natuur sluit aan op de doelstellingen van het rijk met de EHS inclusief de robuuste ecologische verbindingen (Nota Ruimte), het streven van de EU voor de vorming van een Europees ecologisch netwerk (Vogel- en Habitatrichtlijn, Natura 2000) en de Kaderrichtlijn Water. Alle vanuit het Rijk en de EU te beschermen gebieden zijn opgenomen in de kern van groenblauwe structuur. Het realiseren van de natuurdoelen zelf vraagt behalve een goed ruimtelijk beleid ook een adequaat flankerend milieubeleid (bodem, water en lucht).

Ecologische verbindingzones vormen de groene schakels die de Brabantse natuurgebieden in de EHS met elkaar verbinden. Planten en vooral dieren kunnen zich daardoor van het ene naar het ander natuurgebied verplaatsen. Ze functioneren als trekroutes en ook als leef- en voortplantingsgebied. Verbindingszones zijn veelal langgerekte landschapselementen langs waterlopen – de zogenaamde natte verbindingzones – of door het agrarische gebied - de zogenaamde droge verbindingzones. De breedte en de inrichting van de ecologische verbindingzones is afhankelijk van de natuurfunctie die zij moeten vervullen. De provincie streeft naar een gemiddelde breedte van 25 meter. Voor verbindingen in stedelijk gebied is een breedte van ca. 50 meter nodig, omdat

deze zones veelal een intensiever recreatief medegebruik hebben. Verbindingszones dragen ook bij aan het recreatieve medegebruik, het waterbeheer en versterken de kwaliteit van het landschap.

Binnen de waterstructuren ligt de focus op de gebieden met ruimte voor watersysteemherstel (PWP 2010-2015). Hier is het beleid gericht op verbetering en herstel van het natuurlijke watersysteem van bovenregionaal belang. Maatregelen zijn nodig op het gebied van de morfologie zoals het laten hermeanderen van beken, het aanleggen van plas-draszones en het herstel van kwel.

Door het zo lang als mogelijk vasthouden van water kunnen natuurwaarden zich optimaal ontwikkelen en wordt verdroging van natuur en agrarisch gebied tegengegaan. Ook het behoud en het herstel van de kenmerkende natte natuur in beken, kreekrestanten, vennen en wielen in Noord-Brabant vraagt aandacht. Voor een goed functioneren van de natuur is een goede koppeling aan het bodem- en watersysteem van groot belang.

Op de structurenkaart zijn de belangrijkste gebieden van de ecologische hoofdstructuur inclusief ecologische verbindingen en het watersysteemherstel weergegeven.

5.2.2 Uitvoering kerngebied groenblauw

1. Ontwikkelen
 - Gebiedsontwikkelingen Oostelijke Langstraat, Brabantse Wal, Groene Woud, Brainport Oost, N69, De Peel, De Beerze.
 - De natuurgebieden EHS (totaal 130.000 ha) moeten in 2018 gerealiseerd zijn. Er moet in de periode 2009-2018 nog bijna 10.000 hectare nieuwe natuur ontwikkeld worden. Om dit doel te ondersteunen, zet de provincie het provinciale ontwikkelbedrijf en het instrument grondvererving in. Daarnaast is ook de inzet van het inpassingsplan en inrichtingsplan (WILG) mogelijk om de realisering van natuurdoelen te versnellen.
 - De sterk van hoge waterstand of kwel afhankelijke natuurgebieden in de EHS (de zogenaamde natte natuurparels uit het Provinciale Waterplan) hebben de eerste prioriteit in de uitvoering, realisering daarvan is gepland in 2015.
 - In de nieuwe koers van het Programma Landelijk Gebied legt de provincie de nadruk op 53 focusprojecten. Daarbij ligt de prioriteit op diverse EHS-projecten in het kerngebied groenblauw.
 - De provincie coördineert en participeert in regionale projecten en samenwerkingsverbanden binnen een aantal kerngebieden voor natuur (en water). Dit speelt bijvoorbeeld in de nationale parken Biesbosch, Loonse en Drunense Duinen, de Grootte Peel, de Zoom-Kalmthoutse Heide en in gebieden Het Groene Woud, De Maashorst en de Brabantse Wal uit het programma Schoon Brabant.
 - De provincie coördineert de realisatie van de robuuste verbinding De Beerze via de aanpak van het integraal gebiedsgerichte project de Levende Beerze, gebaseerd op de recent vastgestelde structuurvisie De Beerze.
2. Juridische instrumenten
 - De gebieden die vallen onder de EHS incl. de ecologische verbindingen neemt de provincie op in de Verordening Ruimte (fase 1), conform de ontwerp AMvB Ruimte van het Rijk. Bestaande functies en bestaand gebruik binnen de EHS worden gerespecteerd. De ontwikkeling van (nieuwe) intensieve functies wordt in beginsel uitgesloten. In deze gebieden gelden de EHS-spelregels, zoals die door het Rijk/IPO zijn afgesproken: het 'nee, tenzij'-principe met toepassing van compensatiebeginsel en met mogelijkheden voor de zogenaamde herbegrenzing en saldobenadering EHS.
 - De provincie neemt in de Verordening Ruimte fase 2 het volgende op:
 - De gebieden voor watersysteemherstel
 - De provincie voert samen met het Rijk een aantal natuurwetten (Natuurbeschermingswet, Flora en faunawet, Boswet en Natuurschoonwet) uit en zorgt waar nodig voor de afstemming met het ruimtelijke beleid.

3. Subsidies

- Voor de verwerving, de inrichting en het beheer van de natuurgebieden EHS stelt de provincie samen met het rijk via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) subsidies beschikbaar. Daarnaast zijn er provinciale subsidieregelingen voor de ontsnippering van natuur en voor de stimulering van soortenbescherming. Naast aankoop van gronden voor natuurontwikkeling ten behoeve van de natuurorganisaties stimuleert de provincie de realisatie van nieuwe natuur via particulier natuurbeheer. Hierbij zorgen de particulieren voor het eigendom en beheer van de natuur.
- De ambitie is om in 2018 de ecologische verbindingzones (1.665 km) gerealiseerd te hebben. Daarvan moet nog de helft gerealiseerd worden (stand van zaken 2009). De provincie vraagt waterschappen, gemeenten en Rijkswaterstaat deze verbindingen te realiseren. De provincie subsidieert verwerving, inrichting en beheer van deze verbindingzones.
- De provincie subsidieert de realisatie van de natte natuurparels en het watersysteemherstel uit het PWP. De realisatie van de natte natuur is voorzien in 2015. Bij voorkeur in 2018 en uiterlijk in 2027 zijn de beken en kreekrestanten met de functie waternatuur (PWP) op een zo natuurlijk mogelijke wijze ingericht. Om gebiedsgerichte aanpak en maatwerk te bevorderen worden de provinciale subsidieregelingen ingezet in relatie met de uitvoering Programma Landelijk Gebied.

4. Overleg en bestuurlijke afspraken

- Over de realisering van de EHS, de ecologische verbindingzones en het watersysteemherstel maakt de provincie afspraken met de reconstructiecommissies, gemeenten en waterschappen. Deze afspraken worden vastgelegd in bestuursovereenkomsten. Zo is er een 2e bestuursovereenkomst Water tussen provincie en waterschappen, die loopt tot 2013.
- De provincie betreft in het kader van de aanpak Natura 2000 de regionale partners bij de opstelling van de beheerplannen voor de N2000 gebieden.
- De provincie ondersteunt de realisering van recreatieve poorten.

5. Communicatieve instrumenten

- De provincie monitort de ontwikkeling van de natuurwaarden en rapporteert hierover o.a. door om de 4 jaar de rapportage “Toestand van de Brabantse natuur” uit te brengen. Ook in het kader van het programma Landelijk Gebied vindt provinciale monitoring plaats via de zogenaamde Barometer PLG. De toestand van het Brabantse water wordt periodiek gerapporteerd in de Regionale Watersysteemanalyse (RWSR).
- De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant. De provincie past de Ecologische Bouwstenennota (2006) aan. Deze nota biedt informatie over de kenmerken, de doelen van de bestaande en na te streven natuur van provinciaal belang in Noord-Brabant.

5.3 Groenblauwe mantel

5.3.1 Perspectief voor de groenblauwe mantel

Beschrijving

De groenblauwe mantel bestaat overwegend uit gemengd agrarisch gebied met belangrijke nevenfuncties voor natuur en water. Het zijn meestal gebieden grenzend aan het kerngebied natuur en water die bijdragen aan de bescherming van de waarden in het kerngebied. Ook de groene gebieden door én nabij de stedelijke omgeving zijn onderdeel van de groenblauwe mantel.

De waarden in de groenblauwe mantel zijn vaak gekoppeld aan landschapselementen (zoals houtwallen en heggen), het watersysteem (zoals de aanwezigheid van kwel) en het voorkomen van bijzondere planten en dieren. De groenblauwe mantel is opgebouwd uit een aantal deelgebieden die:

- vanuit het bodem- en watersysteem essentieel zijn voor het behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van Noord-Brabant;

- van belang zijn voor de buffering van omgevings- en klimaatinvloeden op het kerngebied groenblauw;
- hoge actuele of potentiële natuurwaarden hebben;
- van belang zijn voor de groenblauwe verbinding en dooradering door het stedelijk netwerk en het agrarische cultuurlandschap.

Beleid

Binnen de groenblauwe mantel is de agrarische sector een grote en belangrijke grondgebruiker. Het behoud en vooral de ontwikkeling van natuur, water (-beheer) en landschap is een belangrijke opgave. Waar mogelijk zet de provincie in op herstel van de kwelstromen zoals het verschijnsel wijst dat aan het oppervlak kan treden op de Peelrandbreuk in Oost Brabant.

Nieuwe ontwikkelingen binnen de mantel zijn mogelijk, als ze een positief effect hebben op de bestaande en te ontwikkelen natuur- en landschapswaarden en/of op het bodem- en watersysteem in het gebied. Het beleid is er op gericht dat de belevingswaarde en de recreatieve waarde van het landschap toeneemt. Ontwikkelingen passen qua aard en schaal bij het ontwikkelingsperspectief voor de groenblauwe mantel en houden rekening met omliggende waarden (omgevingstoets). Dit wordt betrokken bij de afweging van zorgvuldig ruimtegebruik (hoofdstuk 4.4). Nieuwe stedelijke ontwikkelingen en (kapitaal)intensieve vormen van landbouw en recreatie zijn hieraan strijdig. De ontwikkelingsmogelijkheden voor deze intensievere functies zijn dan ook beperkt.

In de groenblauwe mantel biedt de provincie ruimte aan de groeiende vraag naar ‘diensten’ die het landelijke gebied aan de samenleving kan bieden. Agrarisch natuurbeheer, groene en blauwe diensten, vormen van agrarische verbreding die zijn gericht op de beleving van rust en ruimte, energiewinning met een directe koppeling aan de agrarische bedrijfsvoering, zonne-energie en de ontwikkeling van met name grondgebonden melkveehouderijen zijn als economische drager in dit gebied gewenst. De ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij, zoals opgenomen in de reconstructieplannen, worden gerespecteerd. Dit is in hoofdstuk 7 verder uitgewerkt.

Recreatieve ontwikkelingen, met name op bestaande locaties (bijvoorbeeld vrijkomende agrarische bedrijfslocaties) zijn mogelijk als hierdoor ook een bijdrage wordt geleverd aan de versterking van natuur, water en landschap.

De gebieden van de groenblauwe mantel in de nabijheid van stedelijke omgeving richten zich vooral op het recreatieve gebruik en de beleving van het groenblauwe netwerk dichtbij de stad. Het gaat hier bijvoorbeeld over het middengebied Eindhoven-Helmond, de Groene Mal Tilburg en de Groene Delta rondom ‘s-Hertogenbosch.

5.3.2 Uitvoering groenblauwe mantel

1. Ontwikkelen
 - Gebiedsontwikkelingen Oostelijke Langstraat, Brabantse Wal, Groene Woud, Levende Beerze, Brainport Oost
 - De realisering van de groenblauwe mantel ligt primair op het regionale en gemeentelijke schaalniveau. De provincie zet alleen in bijzondere situaties het provinciale ontwikkelingsinstrumentarium in zoals genoemd in de groenblauwe kern.

2. Juridische instrumenten
 - In de Verordening Ruimte (fase1) worden de zogenaamde “attentiegebieden EHS” (PWP) opgenomen.
 - De provincie neemt in de Verordening Ruimte fase 2 het volgende op:
 - De groenblauwe mantel wordt globaal begrensd (1:100.000). De provincie vraagt gemeenten de exacte begrenzing van deze gebieden op grond van eerder gemaakte afspraken (revitaliseringsplannen en provinciaal waterplan) en de lokale omstandigheden en kenmerken (gebiedspaspoorten) tot op perceelsniveau in de bestemmingsplannen buitengebied op te nemen.
 - Binnen de begrenzing van de groenblauwe mantel worden de beheergebieden EHS in de Verordening Ruimte apart begrensd, conform de AMvB Ruimte van het Rijk.
 - De provincie werkt een ja-mits benadering voor de Groenblauwe mantel uit. Dat betekent dat er ontwikkelingen mogelijk zijn als de natuur-, bodem- en waterfuncties worden behouden én er een kwaliteitsverbetering voor deze functies en het (cultuurhistorisch waardevolle) landschap optreedt. De versterking van de binnen deze mantel aanwezige leefgebieden voor plant- en diersoorten vraagt specifieke aandacht. Een (verdere) ontwikkeling van kapitaalintensieve functies, zoals verstedelijking, (bezoekers)intensieve recreatie en concentratiegebieden voor intensieve landbouwfuncties wordt met instructieregels in de verordening uitgesloten.
3. Subsidies
 - Via het ILG zet de provincie gelden in voor de zogenaamde beheergebieden EHS en de soortenbescherming in de groenblauwe mantel. De provincie zet zelf aanvullend provinciale stimuleringsregelingen in, zoals voor ontsnippering, groenblauwe diensten, soortenbescherming, landschapsbeheer en groen om de stad. De inzet van de provinciale subsidies wordt afgestemd op de financiën die voortkomen uit de inzet van de ‘Landschaps-investeringsregel’.
 - In vijf pilotgebieden doet de provincie in het Wijstgebied ervaring op met het opstellen en uitvoeren van herstelmaatregelen, inclusief de financiering en het verkrijgen van draagvlak. De waterschappen coördineren dit.
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie maakt afspraken over de realisering van de groenblauwe mantel in de reconstructiecommissies, de regionale overleggen en met de waterschappen. Deze afspraken worden vastgelegd in bestuursovereenkomsten.
 - De provincie ondersteunt de gebiedsgerichte aanpak in een aantal specifieke gebieden zoals het Maasheggengebied (programma Mooi Brabant).
 - De provincie stimuleert de betrokkenheid van maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven zoals de landbouw, de natuur- en milieuorganisaties en de recreatieve sector bij de ontwikkeling van de groenblauwe mantel.
 - De provincie bevordert dat bestaande plannen incl. uitvoeringsparagrafen worden uitgebreid en/of aangepast op basis van de provinciale doelen in de groenblauwe mantel. Dit geldt bijvoorbeeld voor de gebiedsgerichte projecten in het kader van het programma Vertrouwen in Brabant, het programma Landelijk Gebied en voor de regionale contracten in het stimuleringskader groene en blauwe diensten.
 - De provincie geeft prioriteit aan die delen van de Groenblauwe mantel waar het de ontwikkeling van de groene geleidingszones tussen de steden betreft.
 - De provincie werkt samen met het SRE, het waterschap en de betrokken gemeenten beleid uit voor het voornemen tot aanwijzing van het Middengebied Eindhoven-Helmond als Rijksbufferzone, conform de bestuurlijke intentieovereenkomst van juni 2009.
5. Communicatieve instrumenten
 - De provincie monitoort de ontwikkeling van de natuurwaarden in de provincie en rapporteert o.a. via het om de 4 jaar uitbrengen van de rapportage “Toestand van de Brabantse natuur”. Ook in het kader van het programma Landelijk Gebied vindt provinciale monitoring plaats via de zogenaamde Barometer PLG. De toestand van het Brabantse water wordt periodiek gerapporteerd in de Regionale Watersysteemanalyse (RWSR).
 - De provincie maakt - in het kader van de provinciale Monitor Ruimtelijke kwaliteit - in 2010-2011 een Nulmeting Landschapselementen en ontwikkelt een onderdeel monitoring landschap die gebaseerd wordt op de kenmerkende landschapsstructuren en elementen. Zie ook hoofdstuk 10 Gebiedspaspoorten.
 - De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.
 - De provincie past de Ecologische Bouwstenennota (2006) aan. Deze nota biedt informatie over de kenmerken, de doelen van de bestaande en na te streven natuur van provinciaal belang in Noord-Brabant.

5.4 Waterbergingsgebied

5.4.1 Perspectief voor het waterbergingsgebied

Beschrijving

Veranderingen in het klimaat hebben gevolgen op het gebied van wateroverlast, waterbeschikbaarheid en hoogwaterbescherming.

De provincie onderscheidt twee typen waterbergingsgebied:

- **Hoogwaterbescherming:** Om Noord-Brabant duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit de grote rivieren zijn gebieden aangewezen die als waterberging (gaan) fungeren. De veiligheid tegen het hoge water staat hier centraal.
- **Regionale waterberging:** Om Noord-Brabant duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit het Brabantse bekensysteem wordt primair water langer vast gehouden in bovenstroomse gebieden van het bekensysteem. Hierdoor wordt wateroverlast benedenstrooms beperkt. Soms is dit onvoldoende. Daarom zijn er gebieden gereserveerd voor het regionaal bergen van water.

De functie waterberging is te combineren met andere gebruiksfuncties zoals grondgebonden landbouw en natuur.

Beleid

Binnen de waterbergingsgebieden kunnen functies als landbouw, natuur en recreatie zich binnen grenzen ontwikkelen. Er kunnen beperkingen gelden ten aanzien van in het buitengebied voorkomend (agrarisch) grondgebruik. De ontwikkeling van kapitaalintensieve functies is in principe uitgesloten.

De gebieden worden in samenhang met de omliggende waarden ontwikkeld. De inrichting van het water en de watersystemen draagt bij aan de identiteit van het landschap in het gebied. Het gaat bijvoorbeeld over de relatie met historische elementen zoals kades en inundatievlaktes, het creëren van natuur, het vormgeven van een mooie overgang stad-land of een landschapsinrichting op een eigentijdse wijze. Door de inrichting van een robuuste groenblauwe structuur waarbij natuurgebieden en waterbergingsgebieden in samenhang met het watersysteem worden ontwikkeld, kunnen de klimaateffecten op het waterbeheer beter worden opgevangen.

De provincie onderscheidt twee typen waterbergingsgebied:

- **Hoogwaterbescherming** vraagt om ruimte voor de berging van water in het winterbed van de rivier. Vermindering van de bergings- en/of afvoercapaciteit van het (toekomstig) winterbed moet voorkomen worden. Daarom worden ontwikkelingen gereguleerd via de Beleidslijn Grote Rivieren en de ontwerp AMvB Ruimte van het Rijk. Daarnaast worden concrete gebieden voor hoogwaterberging ingericht. Dat zijn in Noord-Brabant de Overdiepse polder, het Krammer Volkerak en de Noordwaard.
- **Regionale waterberging:** Deze gebieden liggen vooral langs het beek- en waterloopstelsel van Noord-Brabant. De ontwikkeling van functies wordt in deze gebieden afgestemd op de waterbergende functie. Dit betekent dat de geschiktheid van het gebied voor waterberging niet verloren mag gaan.

De grotere gebieden van beide typen waterbergingsgebied zijn op de kaart van de structuurvisie als één legenda eenheid weergegeven. In het Provinciaal Waterplan 2010-2015 zijn deze typen afzonderlijk en in zijn geheel op de plankaart opgenomen.

5.4.2 Uitvoering waterbergingsgebied

1. Ontwikkelen
 - Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat, Waterpo(o)rt,
 - Uitvoering van de PKB Ruimte voor de Rivier: De provincie heeft voor het gebied Overdiepse Polder een inpassingsplan vastgesteld.
2. Juridische instrumenten
 - In de Verordening water worden de regionale waterkeringen aangewezen en genormeerd.
 - In de Verordening Ruimte (fase 1) worden de (reserverings)gebieden regionale waterberging opgenomen.
 - De provincie neemt in de Verordening Ruimte fase 2 het volgende op:
 - Hoogwaterbescherming (winterbed en primaire waterkeringen)
3. Subsidies
 - De provincie subsidieert de inrichting van regionale waterbergingsgebieden.
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - Nationaal Bestuursakkoord Water (de regionale waterberging is in 2015 op orde).
 - 2e Bestuursovereenkomst Water tussen provincie en waterschappen, deze loopt tot 2013. Hierin zijn afspraken gemaakt tussen waterschappen en provincie over realisering en financiering van onder andere de regionale waterbergingsgebieden.
 - De provincie maakt afspraken in het kader van de Hoogwaterbescherming Den Bosch (HOWABO).
 - De provincie begeleidt de totstandkoming van rijksinpassingsplannen zoals voor de Noordwaard als het KrammerVolkerak.
 - De provincie neemt deel in een integrale studie naar de hoogwaterbescherming in Oost-Brabant (dijkring 36) en naar hoogwaterbescherming in heel Noord-Brabant.
 - De provincie is in het kader van de Europese richtlijn overstromingsrisico's (ROR) verantwoordelijk voor de totstandkoming van de Overstromingsrisicobeheersplannen (ORBP's).
5. Communicatieve instrumenten
 - De provincie monitoort de voortgang van het programma Landelijk Gebied via de zogenaamde Barometer PLG. De toestand van het Brabantse water wordt periodiek gerapporteerd in de Regionale Watersysteem-analyse (RWSR).
 - De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.

6. Agrarische structuur

6.1 Ambitie agrarische structuur

6.1.1 Wat is de agrarische structuur?

De agrarische structuur omvat het landelijke gebied buiten de groenblauwe structuur en de stedelijke structuur zoals steden, dorpen en bedrijventerreinen.

Binnen de agrarische structuur zijn land- en tuinbouw de grootste ruimtegebruikers. De positie van de sector varieert daarbij van sterke landbouwclusters voor glastuinbouw, boomteelt en intensieve veehouderij tot een gemengd gebied met landbouw, stedelijke functies, natuurfuncties en verbrede landbouw. De land- en tuinbouw krijgt binnen de agrarische structuur steeds meer te maken met het groeiende ruimtegebruik van andere functies door de toenemende vraag van de Brabantse bevolking naar ruimte voor wonen, werken, recreatie, toerisme en natuur. Tegelijkertijd is het recreatief gebruik van het landelijk gebied en de kwaliteit van het landelijk gebied als woon- en leefklimaat van Noord-Brabant in toenemende mate van belang voor de Brabantse economie. Er zijn twee recreatievoorzieningen van nationale allure gevestigd in Noord-Brabant: de Efteling en Beekse Bergen. De toenemende menging van functies leidt tot een gebied met een veelzijdige agrarische gebruiksruimte; zowel voor de agrariërs als voor anderen.

De nationale landschappen Het Groene Woud en de Nieuwe Hollandse Waterlinie liggen grotendeels in de agrarische structuur. Daarnaast kent Noord-Brabant drie specifieke provinciale landschappen (Maashorst, Het Groene Woud en Brabantse Wal). Nationale en provinciale landschappen zijn gebieden met bijzondere landschapskwaliteiten die gekenmerkt worden door een zeer grote verwevenheid in functies zoals landbouw, natuur, cultuurhistorie, water en recreatie.

6.1.2 Wat wil de provincie bereiken?

1. Ruimte voor een breed georiënteerde plattelandseconomie waarbij de landbouw een belangrijke drager is.
2. Ruimte voor schaalvergroting, innovatie en intensivering van de land- en tuinbouw.
3. Een duurzame land- en tuinbouw, die bijdraagt aan herstel van water, bodem en lucht binnen de nationale en internationale wetgeving.
4. Land- en tuinbouw die bijdraagt aan de versterking van het landschap.

Breed geöriënteerde plattelandseconomie

De provincie wil ruimte geven aan een breed georiënteerde plattelandseconomie met een menging van functies en verbreding van agrarisch activiteiten met streekproducten, zorgverblijven en recreatief verblijf. De landbouw is een belangrijke drager en de landbouwfunctie is goed afgestemd op de omgeving.

Deze ontwikkeling sluit aan op de toenemende vragen vanuit de Brabantse samenleving (de stad) om het buitengebied meer te kunnen gebruiken voor andere functies. Maar sluit ook aan bij de behoefte aan het behoud van voorzieningen die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het platteland en haar bewoners. Het platteland vervult een belangrijke rol voor recreatie, toerisme en kleinschalige zorgeconomie.

De Efteling en de Beekse Bergen zijn belangrijk voor de economische positie van Noord-Brabant. De provincie wil deze parken in Noord-Brabant behouden. Voor een goede concurrentiepositie kan ontwikkelingsruimte nodig zijn.

De provincie vindt het belangrijk dat de ruimtevrage voor verdere versterking en ontwikkeling van de (verbrede) landbouw en de vraag naar waterberging, natuur, recreatie en voorzieningen in het landelijke gebied in evenwicht met elkaar worden ontwikkeld.

Ruimte voor schaalvergroting, innovatie en intensivering

De provincie wil ruimte bieden voor de verdere ontwikkeling en schaalvergroting van de land- en tuinbouw. De landbouw in Noord-Brabant is een innovatieve sector die in staat is om goed in te spelen op de veranderende economische en maatschappelijke context. Er zijn in Noord-Brabant vormen van landbouw die worden gekenmerkt door innovatie en specialisatie met schaalvergroting. Dat doet zich in Noord-Brabant vooral voor bij glastuinbouw, intensieve veehouderij, rundveehouderij, akkerbouw, vollegronds tuinbouw en boomteelt.

Het bieden van ontwikkelingsruimte aan deze sectoren is belangrijk voor de economische positie van Noord-Brabant en de economische kennisclusters (hoofdstuk 3).

Duurzame land- en tuinbouw

Bij het bieden van de gevraagde en benodigde ontwikkelingsruimte stelt de provincie als voorwaarde dat de sector zich op duurzame wijze ontwikkelt. Aspecten hierbij zijn volksgezondheid, dierenwelzijn, milieubelasting, duurzame energieopwekking en efficiënt energiegebruik, zorgvuldig ruimtegebruik, etcetera. De provincie wil dat agrarische bedrijven een bijdrage leveren aan decentraal opgewekte duurzame energie. Overige voorwaarden voor duurzaamheid zullen zich in de komende jaren verder ontwikkelen en gestalte krijgen. Duurzame landbouw draagt bij aan de versterking van de natuurlijke processen en het duurzaam beheer van bodem en water. Verduurzaming van de landbouwproductie (zoals minder meststoffen, antibiotica en een positieve energiebalans) biedt op termijn economische voordelen voor zowel de ondernemers als de samenleving. De landbouwsector is aan zet om innovatief op deze veranderende randvoorwaarden in te spelen.

De provincie wil samen met gemeenten bezien hoe deze randvoorwaarden gekoppeld kunnen worden aan het ruimtelijke en ander beleid met betrekking tot milieu en volksgezondheid. De provincie steunt op die manier de sector in het streven om duurzame landbouw in de praktijk uitvoerbaar te maken.

Versterking van het landschap

De agrarische sector levert een bijdrage aan de versterking en beleving van het landschap, bijvoorbeeld door investeringen in de fijnmazige groenblauwe dooradering van het platteland, in het cultuurhistorisch erfgoed en in de versterking van de recreatieve structuur.

6.1.3 Hoe wil de provincie dit bereiken?

Binnen de agrarische structuur onderscheidt de provincie twee ontwikkelingsperspectieven:

- Gemengd agrarisch gebied: gebied waarbinnen de agrarische functie vaak in samenhang met andere functies (in de omgeving) wordt uitgeoefend. Hier kan worden voldaan aan de vraag naar kleinschalige stedelijke voorzieningen, recreatie en ondernemen in een groene omgeving.

- **Primair agrarisch gebied:** gebied waar de agrarische productiestructuur versterkt wordt. Op de structurenkaart zijn drie zoekruimten aangegeven waar de provincie extra mogelijkheden ziet voor schaalvergroting en intensivering van de landbouw. Dit zijn de kleistreek, de peeltreek en de omgeving van Zundert, Rijsbergen en Achtmaal. In deze gebieden is er ruimte voor de versterking van de daar al aanwezige agrarische clusters en worden (stedelijke) functies die strijdig zijn met de landbouw geweerd.

De provincie heeft op de structurenkaart vanuit regionaal schaalniveau aangegeven welk ontwikkelingsperspectief dominant is. Op lokaal niveau ligt dit anders. Binnen het gemengd agrarisch gebied zijn ook sterke agrarische clusters aanwezig, onder andere voor intensieve veehouderij, glastuinbouw, boomteelt en groenteteelt die hun positie behouden. En rondom steden en natuur in primair agrarisch gebied is feitelijk het perspectief gemengd agrarisch gebied aan de orde. De provincie vraagt daarom aan gemeenten om de ontwikkelingsperspectieven in overleg met de gebieds- en reconstructiecommissies verder uit te werken in de gemeentelijke structuurvisie en het bestemmingsplan buitengebied. De ontwikkeling van functies ziet de provincie in samenhang met het principe van zorgvuldig ruimtegebruik (Hoofdstuk 4.4.) en de invulling van duurzaamheidsaspecten.

Als algemeen uitgangspunt geldt dat het beleid en de uitvoering van de in 2005 vastgestelde revitaliseringsplannen wordt voortgezet. De daarin vastgelegde integrale zonering, waarmee wordt gestuurd op de ontwikkeling van de intensieve veehouderij, blijft gehandhaafd.

De provincie ziet een belangrijke rol voor de landbouw in de gebiedsgerichte en integrale aanpak in het buitengebied. In het bijzonder geldt dat in de aanpak en uitvoering van het beleid voor de nationale landschappen (Het Groene Woud en De Nieuwe Hollandse Waterlinie) en de provinciale landschappen (Maashorst en Brabantse Wal). Voor deze gebieden geldt dat de landbouw, met name de verbrede landbouw, een belangrijke economische motor is. Het accent ligt daarom minder op de primaire agrarische productie maar meer op groen ondernemerschap.

Bij de stimulering van landschap spelen de landschapsinvesteringsregel, de cultuurhistorische landschappen en de gebiedspaspoorten een belangrijke rol. De provincie stimuleert uitwerking op regionaal schaalniveau en daarmee regionaal maatwerk en regionale samenwerking.

6.2 Gemengd agrarisch gebied

6.2.1 Perspectief gemengd agrarisch gebied

Beschrijving

Binnen het gemengd agrarisch gebied is naast ruimte voor de land- en tuinbouw ook ruimte voor de ontwikkeling van niet-agrarische functies. Dit kan door verbreding van agrarische activiteiten maar ook als zelfstandige functie, bijvoorbeeld op vrijkomende locaties. In de gebieden rondom steden en dorpen is daarbij meer ruimte voor de ontwikkeling van functies die zich richten op de inwoners van die kernen, in de gebieden rondom de Groenblauwe mantel is de ontwikkeling van functies meer afgestemd op het ondernemen in een groene omgeving en de versterking van natuur- en landschapswaarden. Binnen gemengd agrarisch gebied zijn sterke agrarische clusters aanwezig zoals voor de intensieve veehouderij (LOG's en sommige delen van het verwevingsgebied), glasconcentratiegebieden (vestigings- en doorgroeigebieden), boomteelt en vollegrondsgroente.

Bestaande ontwikkelingsmogelijkheden worden in beginsel gerespecteerd. In deze clusters wil de provincie de aanwezige agrarische functie behoeden voor verstoring. Daarom wil de provincie dat de menging van functies in deze agrarische clusters beperkt blijft.

Beleid

a. Intensieve veehouderij

De intensieve veehouderij kan zich ontwikkelen zoals aangegeven in de reconstructieplannen uit 2005. Het agrarische gebied kent op grond van deze plannen een driedeling, de integrale zonering, die speciaal is toegesneden op de ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij. Binnen de verwevingsgebieden is de ontwikkeling van intensieve veehouderijbedrijven op een duurzame locatie tot 1.5 hectare altijd mogelijk. Op basis van de omliggende gebiedskenmerken (natuur en landschap), de duurzaamheidsvereisten en andere functies in de omgeving is op een duurzame locatie, na ontheffing, ruimte voor een bouwblok van maximaal 2,5 ha. In gebieden met omliggende waarden, zoals de groeneblauwe mantel en nationale landschappen, wordt zeer terughoudend met het verlenen van ontheffing omgegaan.

De intensieve veehouderij levert een bijdrage aan het opwekken van biogas door de vergisting van mest en biomassa met name binnen de bestaande sterke agrarische clusters.

Landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's): Dit zijn gebieden van ca 20-500 ha waar de landbouw het primaat heeft. Hier is een duurzame ontwikkeling van intensieve veehouderijen mogelijk.

Verwevingsgebieden: Dit zijn gebieden met een sterke menging van functies, maar landbouw is de bepalende gebruiker. Binnen de verwevingsgebieden is de ontwikkeling van intensieve veehouderijbedrijven tot 1.5 hectare op duurzame locaties altijd mogelijk. Op basis van de kwaliteiten van een gebied zijn er mogelijkheden voor een bouwblok van maximaal 2,5 ha.

Extensiveringsgebieden: Dit zijn de gebieden die in de directe nabijheid liggen van natuur- of stedelijk gebied. Binnen deze gebieden ligt een sterke nadruk op landschap, recreatie, stedelijke functies, cultuurhistorie en grondgebonden landbouw. Binnen deze gebieden is, behoudens bestaande rechten, geen verdere ontwikkeling van intensieve veehouderijen mogelijk. Bedrijven worden gestimuleerd om hun IV-activiteiten in de extensiveringsgebieden te beëindigen of te verplaatsen naar duurzame locaties elders (afwaartse beweging).

b. Melkveehouderij

De melkveehouderij maakt een transitie door van grondgebonden landbouw naar niet-grondgebonden. Koeien worden geheel of vrijwel het hele jaar in stallen gehuisvest. Een toenemend aantal bedrijven zal daardoor de eigenschappen van de intensieve veehouderij krijgen. Zodra dit het geval is, moet het melkveebedrijf aan de voorwaarden voldoen voor de intensieve veehouderij. De grondgebonden melkveehouderij met koeien in de wei is met name gewenst in de groenblauwe mantel.

c. Glastuinbouw

Het concentratiebeleid voor glastuinbouw in Noord-Brabant wordt voortgezet. Belangrijk aandachtspunt is een verdere verduurzaming van de sector. Glastuinbouwbedrijven maken steeds meer gebruik van restwarmte en leveren (op termijn) energie.

Voor de ontwikkelingsmogelijkheden van glastuinbouw wordt onderscheid gemaakt in vestigingsgebieden, (mogelijke) doorgroeigebieden, solitair gevestigde glastuinbouwbedrijven en

ondersteunend glas. De provincie ondersteunt de sanering van solitair gevestigde glastuinbouwbedrijven uit kwetsbaar gebied. Voor de (mogelijke) doorgroeigebieden glastuinbouw bij Roosendaal-Heerle en Veghel wordt in overleg met de gemeenten, revitaliseringscommissies en ondernemers gezien of voortzetting van het beleid gewenst is. Binnen gemengd agrarisch gebied is geen ruimte voor de ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwclusters.

Vestigingsgebieden glastuinbouw: Dit zijn gebieden waar volop mogelijkheden zijn voor een duurzame ontwikkeling van glastuinbouwbedrijven en waar ruimte aanwezig is om bedrijven naar toe te verplaatsen.

(mogelijke) doorgroeigebieden glastuinbouw: Dit zijn gebieden waar een beperkt aantal glastuinbouwbedrijven aanwezig is. Vanwege omgevingskwaliteiten zijn de gebieden minder geschikt voor nieuwvestiging. De ontwikkelingsmogelijkheid van bedrijven wordt afgestemd op de omgeving.

Solitair gevestigde glastuinbouwbedrijven: Glastuinbouwbedrijven die niet in een concentratiegebied zijn gevestigd. De ontwikkelingsmogelijkheden van deze bedrijven zijn in beginsel beperkt.

Ondersteunend glas: Dit is een ondersteunende voorziening in de vorm van een kas. De voorziening is onderdeel van de totale agrarische bedrijfsvoering van een vollegrondsgroentetuinbouwbedrijf of boomkwekerij.

d. Boomteelt

De ontwikkelingsmogelijkheden voor boomteelt zijn afhankelijk van het type teelt en de landschapskwaliteiten, zoals beschreven in de gebiedspaspoorten. In kwetsbare en kleinschalige landschappen en in de historische vlakken binnen de

cultuurhistorische landschappen zijn de mogelijkheden voor boomteelt beperkt. De gemeente beziet in overleg met de reconstructiecommissie hoe hiermee wordt omgegaan.

In agrarische clusters buiten de kwetsbare en cultuurhistorische landschappen is er ontwikkelingsruimte voor de boomteelt, inclusief gebruik van teeltondersteunende voorzieningen en/of ondersteunend glas.

e. Akkerbouw en vollegrondsgroenteteelt

Bepaalde delen van Noord-Brabant worden gekenmerkt door akkerbouw, de teelt van akkerbouwmatige groenten en intensieve vollegrondsgroenteteelt op grote percelen.

Deze sectoren zijn beeldbepalend voor het landschap en zijn gebaat bij een goede infrastructuur en verkaveling. Op het bouwblok moet voldoende ruimte geboden worden voor opslag en voorbewerking. Door het intensieve karakter is de vollegrondsgroenteteelt enigszins vergelijkbaar met boomteelt en glastuinbouw, met name waar het gaat om gebruik van TOV's.

f. Teeltondersteunende voorzieningen (TOV)

Teeltondersteunende voorzieningen hebben een grote impact op de ruimtelijke beleving, het bodem- en watersysteem en natuur- en landschapswaarden. Daarom zijn permanente voorzieningen alleen mogelijk binnen agrarische bouwblokken. Tijdelijke voorzieningen zijn over het algemeen goed inpasbaar buiten het bouwblok.

In kwetsbare en kleinschalige landschappen en in de historische vlakken binnen de cultuurhistorische landschappen worden beperkingen gesteld aan het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen buiten het vigerende bouwblok.

g. Vrijkomende agrarische bebouwing

Door het beëindigen van de agrarische bedrijfsvoering komen er bedrijfslocaties vrij. In de sterke agrarische clusters binnen gemengd agrarisch gebied blijft er behoefte aan locaties voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven. Het is daarom belangrijk dat de agrarische bestemming in die gebieden wordt gehandhaafd. Binnen het overige gemengde gebied is de ontwikkeling van woon-, recreatie- en werkfuncties mogelijk. Ontwikkelingen passen qua aard en schaal bij het ontwikkelingsperspectief van gemengd agrarisch gebied en houden rekening met de omgevingskwaliteiten (omgevingstoets). De noodzaak of wens tot sanering van overtollige bedrijfsbebouwing wordt betrokken bij de toepassing van het principe van zorgvuldig ruimtegebruik (Hoofdstuk 4.4). Omliggende bestaande functies zoals volwaardige agrarische bedrijven mogen niet worden belemmerd in hun mogelijkheden.

h. Bezoekers intensieve recreatieve voorzieningen

Bestaande intensieve recreatieve voorzieningen kunnen zich verder ontwikkelen, afhankelijk van het omgevingsperspectief en de omgevingskwaliteiten. Omliggende functies zoals volwaardige agrarische bedrijven mogen niet worden belemmerd in hun ontwikkelingsmogelijkheden.

De nieuwvestiging van grootschalige, bezoekersintensieve recreatieve voorzieningen is - vanwege de gewenste multimodale ontsluiting- mogelijk bij hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten in het stedelijk concentratiegebied. Voor voorzieningen met een regionale functie en met een duidelijke gebondenheid aan het buitengebied zijn ook andere goed ontsloten locaties binnen het gemengd agrarisch gebied mogelijk. De ontwikkeling van verblijfsrecreatieve voorzieningen in de vorm van recreatieparken is alleen mogelijk als een bedrijfsmatige exploitatie is verzekerd.

i. Wonen, werken, cultuurhistorie, recreatie, natuur en water.

Het gemengd agrarisch gebied is een veelzijdige gebruikruimte. Ontwikkelingen, zoals wonen, werken, (historische) landgoederen en recreatie, passen qua aard en schaal bij het ontwikkelingsperspectief van gemengd agrarisch gebied en houden rekening met de omgevingskwaliteiten (omgevingstoets). Omliggende bestaande functies zoals volwaardige agrarische bedrijven mogen niet worden belemmerd in hun mogelijkheden.

Binnen de sterke agrarische clusters voor glastuinbouw, boomteelt en intensieve veehouderij heeft de agrarische functie een voorkeurspositie. De provincie is terughoudend met de ontwikkeling van niet-agrarische functies omdat die de verdere ontwikkeling van de agrarische bedrijven kunnen hinderen.

Binnen de gebieden met een medefunctie voor waterberging wordt de ontwikkeling van functies afgestemd op deze waterbergende functie. De inrichting van de gebieden draagt bij aan de identiteit van het landschap (zie verder 4.4 Waterbergingsgebied).

6.2.2 Uitvoering gemengd agrarisch gebied

De sturing en uitvoering die hieronder is aangegeven richt zich op alle delen van het agrarisch structuur. Bij de uitvoering sturing zoekruimte primair agrarisch gebied (par 7.3.2.) is alleen de aanvullende sturing aangegeven voor de gebieden die de gemeenten - binnen de zogenaamde zoekruimte primair agrarisch - nader kunnen aanwijzen als primair agrarisch gebied.

1. Ontwikkelen
 - Gebiedsontwikkelingen Het Groene Woud, De Beerze, Brabantse wal,
 - De provincie participeert in de ontwikkelingsmaatschappijen Ruimte voor Ruimte, Tuinbouwontwikkelingsmaatschappij (TOM) en Agro&Co.
 - In de nieuwe koers in het Programma Landelijk Gebied legt de provincie de nadruk op 53 focusprojecten. Daarbij is een prioriteit toegekend aan de ontwikkeling van een aantal LOG-projecten.
2. Juridische instrumenten
 - In de Verordening Ruimte fase 1 is het beleid voor de integrale zonering voor de intensieve veehouderij, het concentratiebeleid voor glastuinbouw en de regeling ruimte voor ruimte opgenomen.
 - De provincie neemt in de Verordening Ruimte fase 2 het volgende op:
 - het principe van zorgvuldig ruimtegebruik en landschapsinvesteringsregel (hoofdstuk 4.4)
 - de ontwikkeling van niet agrarische functies, zoals wonen, werken, recreatie(woningen), landgoederen en niet-agrarische bedrijven in het landelijk gebied (AMvB)
 - het beleid voor teeltondersteunende voorzieningen
 - de begrenzing van de nationale landschappen Het Groene Woud en De Nieuwe Hollandse Waterlinie met een uitwerking van de kernkwaliteiten en het gewenste planologische beleid (AMvB).
3. Subsidies
 - saneringsregeling glastuinbouw in kwetsbare gebieden
 - stimuleringskader groenblauwe diensten en subsidie soortenbescherming
 - duurzaamheidsimpuls landbouw met de modules: luchtwassers, verduurzaming, biologisch en verbreding
 - Investeringsbudget Landelijk Gebied van het Rijk (ILG)
 - Ondersteuning van het Landbouw Innovatie Bureau (LIB)
 - Verplaatsingsregeling intensieve veehouderijen (VIV) en Beëindigingsregeling intensieve veehouderijen (BIV)
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De bestuursovereenkomst revitalisering (2005): In deze overeenkomst hebben provincie en gemeenten de afspraken neergelegd die samenhangen met de uitvoering van het Programma Landelijk gebied.
 - De provincie coördineert en participeert in regionale projecten en samenwerkingsverbanden zoals het nationale landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie en de gebiedsontwikkeling van de Maashorst.
 - De provincie bevordert - in samenwerking met gemeenten - de afwaartse beweging van intensieve veehouderijen rondom natuur- en woongebieden.
 - 2e bestuursovereenkomst Water tussen provincie en waterschappen, deze loopt tot 2013. Hierin zijn afspraken gemaakt tussen waterschappen en provincie over realisering en financiering van onder andere regionale waterbergingsgebieden.
 - De provincie maakt afspraken met de gemeenten over het uitwerken van de ontwikkelingsperspectieven voor de agrarische structuur op lokaal niveau
 - De provincie bespreekt de status van de (mogelijke) doorgroeigebieden Roosendaal-Heerle en Veghel met de betrokken gemeenten, revitaliseringscommissie en belanghebbenden. Dit proces is uiterlijk in 2011 afgerond.
 - In overleg met de betrokken gemeenten en belanghebbenden wordt bezien welke positie de provincie inneemt om de verdere ontwikkeling van de Efteling en Beekse Bergen te ondersteunen.
 - Stuurgroep LIB (provincie en de ZLTO) deze richt zich op een verduurzaming van de landbouw door innovaties.
5. Communicatieve instrumenten
 - De provincie ondersteunt gemeenten bij communicatieopgaven rondom LOG's en afwaartse beweging.
 - De provincie maakt - in het kader van de provinciale Monitor Ruimtelijke kwaliteit - in 2010-2011 een Nulmeting Landschapselementen en ontwikkelt een monitoring onderdeel Landschap die gebaseerd wordt op de kenmerkende landschapsstructuren en elementen.
 - De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant.

6.3 Zoekruimte primair agrarisch gebied

6.3.1 Perspectief zoekruimte primair agrarisch gebied

Beschrijving

Binnen de zoekruimte primair agrarisch gebied is ruimte voor de verdere ontwikkeling van de land- en tuinbouw. Er zijn drie zoekruimten primair agrarisch gebied aangegeven:

1. de peeltreek van Mill tot Someren
2. het kleigebied van Steenberg en Ravenstein
3. de zandgronden ten zuidwesten van Breda, rond Zundert, Rijsbergen en Achtmaal

Deze zoekgebieden worden gekenmerkt door mogelijkheden voor een meer dominante positie van de hier aanwezige landbouwsectoren. Er is meer ruimte voor schaalvergroting, intensivering en samenwerking op het gebied van energie, mestverwerking en opslag en voorbewerking van producten.

De Peelstreek is een jonge ontginning met een modern en grootschalig landschap met een sterke positie voor intensieve veehouderij en glastuinbouw. Het is een open gebied, omgeven door grote natuurgebieden waarvan enkele Natura2000 gebieden. Midden in het gebied liggen enkele grote bosgebieden en landgoederen.

Het zeekleigebied is een open gebied met grootschalige landbouw. Grondgebonden veehouderij, akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt en glastuinbouw zijn hier de dominante sectoren. Het jonge rivierkleigebied heeft ook een open karakter. De dominante agrarische sectoren hier zijn de akkerbouw en de (grondgebonden) rundveehouderij.

De zandgronden ten zuidwesten van Breda, rond Zundert, Rijsbergen en Achtmaal zijn een belangrijk grootschalig boomteeltgebied dat tot de top van Europa wordt gerekend. Ook treft men hier veel vollegrondsgroenteteelt aan.

Beleid

a. Algemeen

Binnen de zoekruimte 'primair agrarisch gebied' wil de provincie optimale ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor het verbeteren van de agrarische productiestructuur. De landbouw levert daarbij een bijdrage aan een (vernieuwd) robuust landschap, een verduurzaming van de productie en aan een goede kwaliteit van water, bodem, lucht en natuur. De maat en schaal van de omgeving en de draagkracht van het gebied inclusief aspecten van volksgezondheid, zijn sturend voor de groei van agrarische activiteiten.

De ruimere mogelijkheden gelden alleen binnen gebieden die:

- binnen op de structurenkaart aangeduide zoekruimte primair agrarisch gebied liggen, en
- die door de gemeente in het bestemmingsplan zijn opgenomen met het ontwikkelingsperspectief primair agrarisch gebied.

In deze door gemeenten nader te bepalen en te begrenzen primair agrarische gebieden heeft de land- en tuinbouw een voorkeurspositie. Binnen de verschillende deelgebieden wordt clustering en samenwerkingscollectieven van gelijkgeaarde bedrijven, aansluitend op de bestaande, sterk vertegenwoordigde sector in het gebied, nagestreefd.

Dit betekent dat:

- aansluitend bij de karakteristiek van de aanwezige bedrijven (sector) is er ruimte, maar niet elk bedrijf kan zich op elke plek ontwikkelen;
- er ruimte is voor agribusiness, dat wil zeggen met ruimte voor verwerking, opslag, logistiek en duurzame energieopwekking op de locatie;
- de infrastructuur past bij grootschalige landbouw;
- duurzaamheid door samenwerking en uitbouw van kringlopen ruimtelijk wordt ondersteund;
- er meer ruimte is voor teeltondersteunende voorzieningen.

De provincie wil in deze gebieden voorkomen dat menging met andere functies leidt tot aantasting van de primaire productiestructuur. In de door de gemeente begrensde “primaire agrarisch gebieden” worden daarom geen nieuwe grootschalige ontwikkelingen gepland op het gebied van verstedelijking, recreatie of natuur.

b. Intensieve veehouderij

Het bestaande reconstructiebeleid wordt voortgezet. In de Peelstreek zijn er extra mogelijkheden voor de ontwikkeling van agribusiness. Verwerking, opslag, transport en energieopwekking zijn mogelijk onder de randvoorwaarde dat dit leidt tot een afname van de milieudruk (lucht, bodem, water).

c. Melkveehouderij

In de kleigebieden is ontwikkelingsruimte voor de melkveehouderij, mits het open karakter gehandhaafd blijft. De ontwikkeling naar niet-grondgebonden bedrijven is alleen mogelijk als dit past binnen de integrale zonering voor de intensieve veehouderijen.

d. Glastuinbouw

De vestigingsgebieden voor glastuinbouw liggen grotendeels binnen de zoekruimte primair agrarisch gebied. Daarnaast zijn er een aantal doorgroeigebieden aanwezig. De concentratie van de glastuinbouw en verdere verduurzaming van de sector wordt voortvarend voortgezet. Het areaal glastuinbouw in Noord-Brabant groeit van ca 1300 ha nu naar ca 1600 ha, door de ingebruikname van de projectvestigingsgebieden bij Deurne en Dinteloord.

Indien de markt daar om vraagt wordt er in of aansluitend bij de bestaande vestigingsgebieden glastuinbouw gezocht naar uitbreidingsruimte. De ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwclusters (vanaf 50 ha netto glas) is mogelijk in begrensde primair agrarisch gebied. De nadere uitwerking van (mogelijke) doorgroeigebieden glastuinbouw wordt in beginsel voortgezet. Voor de (mogelijke) doorgroeigebieden Halderberge en Woudrichem-West wordt in overleg met de gemeenten, revitaliseringscommissies en ondernemers bezien of voortzetting van het beleid gewenst is. De ontwikkeling van agribusiness in combinatie met glastuinbouw biedt mogelijkheden voor verdere verduurzaming van de sector.

e. Teeltondersteunende voorzieningen (TOV)

Afhankelijk van gebiedskwaliteiten en -kenmerken is in de begrensde primair agrarische gebieden een ruimere toepassing van TOV mogelijk. Denk bijvoorbeeld aan meer ruimte voor ondersteunend glas in daarvoor aan te wijzen gebieden en grotere differentiatievlakken voor overige permanente TOV. In de historische vlakken binnen de cultuurhistorische landschappen worden beperkingen gesteld aan het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen buiten het bouwblok.

f. Boomteelt

De boomteelt kan zich in het primair agrarische gebied rondom Zundert optimaal ontwikkelen. Binnen dit gebied zijn er ruime(re) mogelijkheden voor de oprichting van ondersteunend glas en overige teeltondersteunende voorzieningen en voor agribusiness. De ontwikkeling van boomteelt is niet gewenst in de open zee- en rivierkleigebieden.

g. Vrijkomende agrarische bebouwing

Door het beëindigen van agrarische bedrijfsvoering komen er bedrijfslocaties vrij. In de primair agrarische gebieden blijft er behoefte aan locaties voor de opvang van te verplaatsen agrarische bedrijven. Het is daarom belangrijk dat de agrarische bestemming wordt gehandhaafd.

h. Wonen, werken, cultuurhistorie, recreatie, natuur en water

Binnen de gebieden die zijn uitgewerkt als primair agrarisch gebied is de provincie terughoudend met de (verdere) ontwikkeling van niet-agrarische functies. De land- en tuinbouw heeft in deze gebieden het primaat.

i. Windenergie

In het open zee- en rivierkleigebied van West-Brabant is ruimte voor de ontwikkeling van windenergie. Om de openheid te behouden wil de provincie versnippering van initiatieven voorkomen. Om de grootschaligheid van het landschap te benadrukken gaat de provincie uit van geclusterde opstellingen van windturbines van 8 windturbines of meer. Bij de ontwikkeling wordt speciale aandacht gevraagd voor een in de omgeving passende opstelling. De provincie wil dat windturbines na afloop van de concessieperiode worden gesaneerd.

6.3.2 Uitvoering zoekruimte primair agrarisch gebied

De sturing op de zoekruimte primair agrarisch gebied is aanvullend op de sturing voor gemengd agrarisch gebied. Hier zijn alleen elementen opgenomen in aanvulling of afwijking op de sturing voor gemengd agrarisch gebied (paragraaf 7.2.2).

1. Ontwikkelen

- Gebiedsontwikkelingen De Peel, Waterpo(o)rt
- 'AFC Nieuw Prinsenland': De provincie participeert in de ontwikkeling van een nieuw glastuinbouwconcentratiegebied van circa 220 hectare netto glas op de locatie 'Oud Prinslandse Polder'. Dit in combinatie met een agro- en food gelieerd bedrijventerrein en herontwikkeling op het bestaande terrein van de suikerfabriek ten behoeve van de autonome ontwikkeling van de suikerfabriek ('AFC Nieuw Prinsenland'). De provincie zet in op een koppeling van de reeds aanwezige suikerfabriek, glastuinbouwbedrijven en andere bedrijven.
- Nieuwe Koers PLG met nadruk op 53 focus projecten: prioriteit ligt op de LOG-projecten in primair agrarisch gebied en 4 vestigingsgebieden glastuinbouw.

2. Juridische instrumenten
 - De provincie regelt in de Verordening Ruimte fase 2:
 - de ruimere mogelijkheden voor agribusiness-ontwikkeling en teeltondersteunende voorzieningen in primair agrarisch gebied
 - de ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwclusters (van minimaal 50 ha netto glas) binnen de zoekruimte primair agrarisch gebied
 - de ontwikkeling van nieuwe niet-agrarische functies binnen primair agrarisch gebied wordt beperkt.
 - de ontwikkeling van windenergie in de open gebieden en langs open water in geclusterde opstelling van minimaal 8 windturbines. Hierbij wordt de mogelijkheid tot verplichte sanering na afloop van de concessieperiode betrokken.
3. Subsidies
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie bespreekt de status van de (mogelijke) doorgroeigebieden Halderberge en Woudrichem-West met de betrokken gemeenten, revitaliseringscommissie en belanghebbenden. Dit proces is uiterlijk in 2011 afgerond.
 - De provincie biedt financiële ondersteuning aan de ontwikkeling van Treeport Zundert voor het ontwikkelingsproces en de projectorganisatie Treeport Zundert. Financiële steun voor de uitvoering van projecten wordt nog nader afgewogen.
5. Communicatieve instrumenten
 - --

7. Stedelijke structuur

7.1 Ambitie stedelijke structuur

7.1.1 Wat is de stedelijke structuur?

De stedelijke structuur bestaat uit de steden, dorpen en kernen in Noord-Brabant.

De verschillen tussen de (middel)grote steden, (suburbane) kernen en dorpen, zowel in ruimtelijk, sociaal als economisch opzicht, zijn een belangrijke kwaliteit van Brabant.

De vijf grote steden Tilburg, Breda, 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Helmond, zijn met de omliggende suburbane gebieden uitgegroeid tot de brandpunten van de verstedelijking in Noord-Brabant. Samen vormen zij het stedelijk netwerk BrabantStad.

De groene geleidingszones tussen de steden en (suburbane) kernen verbinden de steden met het omliggende landelijke gebied en vervullen een belangrijke rol als stedelijk uitloopgebied. Ook dat is een belangrijke kwaliteit van de stedelijke structuur in Brabant.

7.1.2 Wat wil de provincie bereiken?

1. Concentratie van verstedelijking;
2. Zorgvuldig ruimtegebruik;
3. Meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit;
4. Betere verknoping van stedelijke ontwikkelingen aan de infrastructuur;
5. Versterking van de economische kennisclusters.

Concentratie van verstedelijking

De provincie kiest voor concentratie van verstedelijking in de steden met de omliggende kernen.

Enerzijds om de steden voldoende draagvlak te geven voor hun functie als economische en culturele motor, anderzijds om het dichtslippen van het landelijk gebied tegen te gaan. Dit betekent dat het merendeel van de verstedelijkingsbehoefte wordt gerealiseerd in die steden met omliggende kernen.

Dit versterkt ook de (inter)nationale concurrentiepositie van de steden. Er is ruimte voor de ontwikkeling van grootschalige voorzieningen, kantorenlocaties en voor de opvang van grootschalige en zware bedrijvigheid. In de steden, met omliggende kernen, wordt de bovenlokale woningbouwbehoefte opgevangen. Aandacht voor een evenwichtige bevolkingsontwikkeling is belangrijk voor een aantrekkelijke leefomgeving.

De overige (suburbane) kernen en dorpen voorzien in de eigen behoefte. Voor de opvang van de woningbouwbehoefte geldt dat er ten hoogste wordt gebouwd voor migratiesaldo-nul. Er is ruimte voor specifieke verbeterprojecten, zoals voor vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle complexen (zoals kloosters, instituutsgebouwen, landgoederen, fabrieken en forten) en de sanering van milieuhinderlijke bedrijvigheid. De provincie hanteert als uitgangspunt dat alleen bedrijven en voorzieningen worden gevestigd die qua aard, schaal en functie passend zijn in hun omgeving.

Zorgvuldig ruimtegebruik

De provincie wil dat de kansen voor functiemenging, inbreiding, herstructurering en zo nodig transformatie in het stedelijk gebied goed worden benut, inclusief de mogelijkheden voor intensivering en meervoudig ruimtegebruik. Hierdoor is minder ruimte nodig voor stedelijke

uitbreidingen. Het ‘aansnijden van nieuwe ruimte’ voor verstedelijking wordt in samenhang gezien met deze mogelijkheden. Zorgvuldig omgaan met de beschikbare ruimte betekent ook dat er aandacht is voor de kwalitatieve vraag naar woon- en werklocaties; het is soms nodig nieuwe ruimte aan te snijden om in de kwalitatieve vraag te voorzien.

Door meer aandacht te schenken aan beheer en onderhoud van het bestaand stedelijke gebied worden in de toekomst ingrijpende herstructureringen voorkomen.

Meer aandacht voor ruimtelijke kwaliteit

Karakteristieke verschillen tussen dorpen en steden vervagen. Uitbreidingswijken en werklocaties in steden en dorpen gaan steeds meer op elkaar lijken. De provincie wil dat nieuwe ontwikkelingen meer inspelen op het karakter en de kwaliteit van de plek. Door bij stedelijke ontwikkelingen uit te gaan van het verschil in omvang en karakter van de verschillende kernen, wordt het contrast tussen de stad en dorp behouden. Dit versterkt de identiteit en aantrekkelijkheid van kernen en de relatie met het omliggende landschap. In de gebiedspaspoorten is aangegeven welke regionale kwaliteiten de provincie belangrijk vindt.

Daarnaast is het van belang dat er meer regie komt op stedelijke functies en de inrichting langs grote infrastructuren van weg, spoor en water. De provincie maakt onderscheid in de manier van verstedelijking langs infrastructuur in de steden en daarbuiten. Zo wordt de identiteit van Noord-Brabant, als provincie met sterke steden én een landelijk groen karakter versterkt.

Betere verknoping van stedelijke ontwikkelingen aan de infrastructuur

Een betere verknoping van stedelijke ontwikkelingen aan infrastructuur draagt bij aan een goede bereikbaarheid en daarmee aan het (inter)nationale vestigingsklimaat van Noord-Brabant. Verstedelijking en infrastructuur worden in onderlinge samenhang ontwikkeld. Daarbij wordt bestaande infrastructuur optimaal benut en infrastructuur uitgebouwd als dat noodzakelijk is. Daarom wil de provincie de ontwikkeling van bezoekersintensieve voorzieningen, kantorenlocaties, werklocaties en grootschalige recreatieve voorzieningen concentreren op goed ontsloten, multimodale plekken. Nieuwe doorsnijdingen van het buitengebied wil de provincie zoveel mogelijk voorkomen.

Versterking van de economische kennisclusters

De provincie onderscheidt vier economische kennisclusters: In Zuidoost: Brainport met high tech, life sciences & medische technologie, food & nutrition Noordoost: life sciences & medische technologie, food & nutrition en high tech Midden-Brabant met logistiek, maintenance, bio-energie en toerisme en West-Brabant: logistiek, maintenance, bio-energie en toerisme. Daarnaast is versterking van de creatieve industrie in Noord-Brabant speerpunt van beleid.

Door een vestigingsklimaat te bieden dat de uitwisseling van kennis tussen bedrijven, overheden en onderwijsinstellingen stimuleert, wordt de positie van de kennisclusters versterkt. Dit zorgt voor een sterkere positie in (inter)nationaal verband.

Daarnaast stimuleert de provincie nieuwe ruimtelijke concepten op het gebied van de kennisinnovatieve economie (campussen, broedplaatsen).

7.1.3 Hoe wil de provincie dit bereiken?

Twee perspectieven

De provincie onderscheidt binnen de stedelijke structuur twee ontwikkelingsperspectieven:

- stedelijk concentratiegebied: In het stedelijk concentratiegebied, inclusief de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking, wordt de bovenlokale verstedelijkingsbehoefte opgevangen. Ze liggen in en rond Eindhoven-Helmond, Waalwijk, 's-Hertogenbosch, Oss, Tilburg, Breda, Uden, Veghel, Bergen op Zoom en Roosendaal. Binnen het stedelijk concentratiegebied is een aantal specifieke aanduidingen opgenomen die richting geven aan stedelijke ontwikkelingen, in relatie tot de infrastructuur.
- overig stedelijk gebied: Het overig stedelijk gebied, met de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking, voorziet in de opvang van de lokale verstedelijkingsbehoefte (wonen, werken, voorzieningen).

Zorgvuldig ruimtegebruik

Om het aansnijden van nieuwe ruimte in directe samenhang te bezien met de mogelijkheden voor inbreiden en herstructurering, hanteert de provincie de zogenaamde SER-ladder. Dit geldt zowel op strategisch niveau (programmering en locatieafweging) als op operationeel niveau, zoals bij ruimtelijke besluiten en uitgifte. Voor die gevallen waar het hanteren van de SER-ladder leidt tot de keuze voor uitbreiding van verstedelijkingsruimte zijn in de Verordening Ruimte zoekgebieden voor verstedelijking aangegeven.

Zoekgebieden voor verstedelijking

De zoekgebieden voor verstedelijking zijn vastgelegd in de Verordening Ruimte Noord-Brabant. De keuze voor de zoekgebieden verstedelijking is tot stand gekomen na een integrale afweging vanuit de omliggende gebiedskwaliteiten (hanteren lagenbenadering) met gemeenten en waterschappen. Dit proces heeft plaatsgevonden ten behoeve van de opstelling van de uitwerkingsplannen van het streekplan van 2002.

De aanduiding zoekgebied verstedelijking geeft aan dat het transformeren van buitengebied naar stedelijk gebied (wonen, werken, voorzieningen, stedelijk groen) afweegbaar is als dat nodig is om in de stedelijke ruimtebehoefte te voorzien.

Regionale afstemming

Gemeenten en provincie voeren regionaal overleg om een goede afstemming van de stedelijke ontwikkelingen (wonen, werken en voorzieningen) binnen een regio te bevorderen. De verknoping van stedelijke ontwikkelingen en infrastructuur wordt bereikt door te intensiveren rondom hoogstedelijke zones, stedelijke- en goederen knooppunten.

In de strategische regionale agenda wordt de relatie met de MIRT Gebiedsagenda's gelegd en worden de afspraken uit de regionale agenda's voor wonen en werken betrokken.

Regionale Agenda Wonen

Gemeenten maken regionale agenda's voor wonen waarin zij onderling hun woningbouwprogramma's en -capaciteiten afstemmen. Het gaat daarbij over de kwantitatieve afstemming van toevoegingen aan de woningvoorraad en de kwalitatieve afstemming van de differentiatie naar woonmilieus, de verhouding koop/huur en grondgebonden woningen/appartementen.

Thema's die ook aan de orde komen zijn het bevorderen van continuïteit in de woningbouwproductie en het (verder) verminderen van de woningbouwstagnatie, de herstructureringsopgave, een duurzame en energieneutrale ontwikkeling van woonwijken, de effecten van de krimp, ontgroening en vergrijzing op de (regionale) woningmarkt, vooral ook in relatie tot de zorgbehoefte. In de regionale overleggen worden op basis van de regionale agenda's voor wonen afspraken gemaakt. De provincie hanteert deze afspraken bij de inzet van haar bevoegdheden.

Regionale Agenda Werken

Gemeenten maken regionale agenda's voor werken waarin zij onderling de ontwikkeling van werklocatie's kwantitatief en kwalitatief afstemmen. Het gaat daarbij over de planning van het aanbod, fasering en uitgifte van nieuwe terreinen, de differentiatie in kwaliteiten, de mogelijkheden tot multimodale ontsluiting en zorgvuldig ruimtegebruik (intensivering, herstructurering, onderhoud en beheer). Hierbij wordt ook rekening gehouden met programma's en ontwikkelingen buiten de grenzen van het regionale overleg en van de provincie. Het maken van afspraken over versterking van de economische kennisclusters is belangrijk. In het regionaal overleg worden afspraken gemaakt over reserveringen voor nieuwe werklocaties waarbij een multimodale ontsluiting wordt nagestreefd. De goederenknooppunten zoals opgenomen in het PVVP geven daarvoor een indicatie. Op grond van nieuwe inzichten kunnen nieuwe goederenknooppunten worden benoemd.

In de regionale overleggen worden op basis van deze regionale agenda's voor werken afspraken gemaakt. Deze afspraken vormen de basis voor provinciale investeringen en de eventuele inzet van andere instrumenten zoals beschreven in hoofdstuk 4.

In regionale agenda's voor werken zijn vanuit provinciaal belang in ieder geval de volgende aspecten opgenomen:

- de vraaggestuurde regionale planning: dit betekent dat de regionale programma's afgestemd zijn op de kwantitatieve en kwalitatieve ruimtevraag naar werklocaties. In de regionale programma's voor werklocaties is een segmentatie op basis van verschijningsvorm wenselijk, namelijk werklocaties met een functionele-, moderne- en hoogwaardige verschijningsvorm. Daarnaast zijn er werklocaties met specifieke vestigingseisen: de logistiek en de milieuhinderlijke bedrijvigheid;
- het regionale herstructureringsprogramma voor verouderde werklocaties en de mogelijkheden voor (regionale) verevening;
- beheer en onderhoud van bestaande terreinen;
- hoe wordt omgegaan met het principe van zorgvuldig ruimtegebruik, de SER-ladder, alsmede de uitgifte van nieuwe bedrijfskavels (gronduitgifteprotocollen);
- het benoemen van locaties waar voldoende ruimte aanwezig is of wordt geboden aan de ontwikkeling van bedrijven met een hinder- en risico-profiel en/of bedrijven met specifieke vestigingseisen'. Hierbij wordt expliciet rekening gehouden met de (toekomstige) ruimtevraag van deze bedrijven. Per locatie wordt de hoeveelheid ruimte met de daarbij horende inrichtingseisen, het uitgifteprotocol en de manier waarop dit wordt veilig gesteld vastgelegd om conflicterende situaties te voorkomen.;
- de provincie wil latente saneringssituaties bij provinciale inrichtingen oplossen, zoals in haar beleidsvisie Externe Veiligheid is opgenomen;

- een verduurzaming van de werklocaties door in te zetten op een duurzame inrichting van de locaties en de (verdere) ontwikkeling van energieneutrale werklocaties, het gebruik van restwarmte, bodemenergie en de mogelijkheden voor energiewinning met biomassa en wind;
- het aangeven van werklocaties of delen daarvan die als gemengde economische terreinen worden aangemerkt;
- het stedelijk concentratiegebied brengt de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar kantoorruimte in beeld. Op basis hiervan worden keuzen gemaakt over de gewenste regionale ontwikkeling. Binnen het stedelijk concentratiegebied ligt het accent voor grote nieuwe locaties of uitbreidingen bij hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten.

Functiemenging

De provincie streeft naar een verdere menging van woon- en werkfuncties in woongebieden en gemengde gebieden. Mede hierdoor kan de uitgeefbare ruimte op werklocaties gereserveerd worden voor bedrijfsactiviteiten die vanwege hun milieuhinder, hun omvang en/of hun verkeersaantrekkende werking niet in een (gemengde) woonomgeving passen. Uit oogpunt van zorgvuldig ruimtegebruik is oneigenlijk gebruik van zware bedrijventerreinen (zoals wonen, kantoorlocaties en detailhandelsfuncties) ongewenst.

Gemengde economische terreinen zijn gebieden die geschikt zijn of worden gemaakt voor een mix van diverse economische functies die niet passen op de monofunctionele bedrijventerreinen, zoals detailhandel, leisure, zakelijke en financiële dienstverlening, retail, sportvoorzieningen en zorg. Een goede bereikbaarheid (ook met openbaar vervoer) is een voorwaarde.

Bedrijven met een hinder- of risicoprofiel

De provincie vindt het belangrijk dat er voldoende aanbod is voor bedrijven die hinder kunnen veroorzaken naar hun omgeving in de vorm van geluid-, stof-, geur- of verkeershinder en voor bedrijven met een extern veiligheidsrisico. De provincie vindt het belangrijk dat er voldoende terreinen geschikt blijven of geschikt worden gemaakt voor de vestiging van dit soort bedrijven. Menging van functies is daarom op die terreinen niet gewenst. Als input voor het maken van afspraken tussen de regio's en de provincie zal de provincie per regio gegevens beschikbaar stellen over de aanbod- en vraagkant van dit soort bedrijven.

Herstructurering

De provincie wil de veroudering van werklocaties voorkomen door de terreinen kwalitatief 'up to date' te houden en de herstructurering van verouderde terreinen te bevorderen. Een deel van de ruimtebehoefte kan gerealiseerd worden door herstructurering van verouderde werklocaties. Daarbij wil de provincie dat gemeenten terughoudend omgaan met de transformatie van verouderde werklocaties naar woningbouwlocaties. Deze verouderde terreinen kennen vaak een multimodale ontsluiting en zijn (ook) belangrijk om de vraag in het functionele segment en de vraag van startende ondernemingen te accommoderen.

Bij het opstellen van het regionale herstructureringsprogramma wordt rekening gehouden met de afspraken die hierover met het Rijk in het Convenant Bedrijventerreinen 2010-2020 zijn vastgelegd.

Duurzame ontwikkeling

De provincie vindt een duurzame inrichting van werklocaties belangrijk en vraagt daarom specifieke aandacht voor de ecologische kwaliteit van werklocaties.

De provincie wil daarnaast de ontwikkeling en opwekking van duurzame energie stimuleren.

Daarnaast is het belangrijk dat er zuinig wordt omgegaan met energie. Daarom vraagt de provincie aandacht voor het gebruik van reststromen en de mogelijkheden van zonne-energie, bodemenergie, en op de grootschalige terreinen windenergie.

7.2 Stedelijk concentratiegebied

7.2.1 Perspectief stedelijk concentratiegebied

Beschrijving

Het stedelijk concentratiegebied met de bijhorende zoekgebieden voor verstedelijking vangt de groei van de bovenlokale verstedelijkingsbehoefte op.

Het stedelijk concentratiegebied bestaat uit:

- het ‘kralensnoer’ van steden en kernen afgewisseld door groene geleidingszones op de overgang van zand- naar kleigebied van Bergen op Zoom, via Roosendaal, Etten Leur, Breda, Oosterhout, Waalwijk, ‘s-Hertogenbosch tot Oss;
- twee stedelijke agglomeraties op het zand: Tilburg en Eindhoven-Helmond. De groene geleidingszones tussen de steden hebben een belangrijke functie in het verbinden van de stedelijke gebieden met Het Groene Woud en het overige landelijke gebied;
- Uden-Veghel: Deze steden met omliggende kernen liggen ‘los’ liggen van het overige stedelijke concentratiegebied. Het zijn voormalige dorpen die de laatste decennia sterk zijn gegroeid waardoor het suburbane en industriële karakter is toegenomen.

Het stedelijk netwerk BrabantStad, bestaande uit de steden Eindhoven, Helmond, ‘s-Hertogenbosch, Tilburg en Breda, vervult een voortrekkersrol bij de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Noord-Brabant. Het is een (hoog)waardige stedelijke omgeving voor wonen, werken en voorzieningen.

Het stedelijk netwerk BrabantStad is verbonden met omliggende stedelijke netwerken via (inter) nationale economische assen: de noord-zuid verbindingen langs de A2 en A16 en de oost-west verbinding langs de A58 en A67.

Naar huidige inzichten – met het perspectief tot 2025 en een doorkijk naar 2040 - is in het stedelijk concentratiegebied (inclusief de zoekgebieden voor verstedelijking) voldoende ruimte om in de verstedelijkingsbehoefte (wonen, werken en voorzieningen) te voorzien. Hier is ruimte voor een grote verscheidenheid aan woon- en werkmilieus, of een menging daarvan, in uiteenlopende dichtheden.

Het internationale vestigingsklimaat van Noord-Brabant is gebaat bij sterke steden met een hoog voorzieningenniveau. Om de voorzieningen in de steden op peil te (kunnen) houden is draagvlak nodig. Daarom kiest de provincie er voor om (boven)regionale en bezoekersintensieve voorzie-

ningen te concentreren op goed ontsloten plekken. Dit leidt tot de keuze voor drie aanduidingen met speciale potenties voor de ontwikkeling van stedelijke functies. Dit zijn:

- hoogstedelijke zones: deze liggen in BrabantStad, langs infrastructuurassen (weg, spoor en/of water) en in de stationsgebieden. Deze plekken zijn bij uitstek geschikt voor de ontwikkeling van bovenregionale stedelijke functies;
- stedelijke knooppunten (personen): deze knooppunten hebben door hun goede autobereikbaarheid en de ontsluiting met hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) potenties voor (bezoekers)intensieve stedelijke ontwikkelingen;
- goederenknooppunten: deze knooppunten hebben (in potentie) een multimodale ontsluiting (bimodaal of meer). Het betreft (mogelijke) locaties voor werklocaties die bereikbaar zijn over weg, spoor, water en/of per buisleiding.

Beleid

Het stedelijk concentratiegebied heeft een bovenlokale opvangtaak voor verstedelijking. De gemeenten die (gedeeltelijk) als stedelijk concentratiegebied zijn aangewezen maken in regionaal verband en met de provincie afspraken over de verdeling van het verstedelijkingsprogramma. Gemeenten bepalen in overleg met elkaar de exacte omvang van de overlegstructuur. Deze overlegstructuur past in ieder geval binnen de vier regio's die de provincie in hoofdstuk vier onderscheidt. De regionale verbanden kunnen verschillend van omvang zijn voor de thema's wonen, werken en voorzieningen. Zorgvuldig ruimtegebruik en de toepassing SER-ladder zijn voorwaarden bij het maken van regionale afspraken.

a. Hoogstedelijke zones

De vijf grote steden (Eindhoven, Helmond, Den Bosch, Tilburg en Breda) van BrabantStad ontwikkelen zich tot (hoog)stedelijke centra voor wonen, werken en voorzieningen. Dit komt in het bijzonder tot uitdrukking in de intensivering van verstedelijking in de zones langs infrastructuurassen en in de stationsgebieden. De gemeenten pakken de ontwikkeling van deze hoogstedelijke zones op als integrale opgaven waarbij de provincie extra aandacht vraagt voor:

- de vormgeving van de entree van de stad;
- het versterken van de identiteit van de stad ten opzichte van de andere Brabantse steden;
- de positionering van de stedelijke functies ten opzichte van de infrastructuur.

De provincie wil grootschalige stedelijke ontwikkelingen met een bovenregionaal karakter concentreren in de vijf grote Brabantse steden. Daarom wordt de zoekruimte voor nieuwe grootschalige, bezoekersintensieve voorzieningen met een bovenregionaal en stedelijk karakter, beperkt tot de hoogstedelijke zones.

De provincie stimuleert de herontwikkeling van een aantal gebieden langs spoor-, snelweg- of kanaalzones in de hoogstedelijke zones. De inzet richt zich met name op het versnellen van de uitvoering en een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving.

b. Stedelijke knooppunten

De ontwikkeling van stedelijke knooppunten draagt bij aan een hoogwaardig vestigingsklimaat in het stedelijk concentratiegebied. De provincie wil daarom dat nieuwe, bezoekersintensieve stedelijke voorzieningen, met een gemeentegrensoverschrijdend verzorgingsgebied, op stedelijke

knooppunten tot ontwikkeling komen. Stedelijke knooppunten zijn goed ontsloten en ook per openbaar vervoer goed bereikbaar.

c. Goederenknooppunten

De verdere ontwikkeling van goederenknooppunten is belangrijk. Dit zijn locaties die multimodaal en minstens bimodaal zijn (of kunnen worden) ontsloten, die geschikt zijn voor bedrijven die afhankelijk zijn van een multimodale ontsluiting en die gericht zijn op de overslag van goederen (modal shift). Om een verschuiving van één vervoersmodaliteit naar een andere te bevorderen wil de provincie de ruimte rond deze knooppunten vooral reserveren voor bedrijven die hiervan afhankelijk zijn en die gericht zijn op multimodaal vervoer. Hierdoor ontstaat een betere transportefficiëntie, een betere benutting van de infrastructuur en kunnen goederenstromen beter gebundeld worden (logistieke clustering).

De goederenknooppunten worden in overleg met de regio nader bepaald.

d. Wonen

Het stedelijk concentratiegebied vangt per saldo het migratieoverschot van de hele provincie op. Regionale afstemming vindt plaats in de regionale agenda's voor wonen.

e. Werken

Het merendeel van de ruimtebehoefte aan bedrijfskavels wordt opgevangen in het stedelijk concentratiegebied, op het bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk en op het toekomstige Logistiek Park Moerdijk. Het stedelijk concentratiegebied biedt ruimte voor de groei van de eigen bedrijvigheid, voor de vestiging van bedrijven van buiten Noord-Brabant en voor bedrijven die vanwege hun aard, schaal of functie niet (langer) passen in het overig stedelijk gebied. Regionale afstemming vindt plaats in de regionale agenda's voor werken.

f. Voorzieningen

De provincie streeft naar een robuuste, dat wil zeggen economisch levensvatbare, voorzieningenstructuur. Vanwege de verwachte geringe groei van de bevolking is er een beperkte ruimte voor de uitbreiding van detailhandelsvoorzieningen. Daarom is het belangrijk zorgvuldig om te gaan met de bestaande winkelcentra. Dit is een primaire verantwoordelijkheid van de gemeenten.

De provincie stuurt op *grootschalige, bezoekersintensieve ontwikkelingen* met een regionaal en bovenregionaal karakter. Deze ontwikkelingen kunnen de economische en toeristische aantrekkingskracht van het stedelijk concentratiegebied en Noord-Brabant als geheel vergroten. Ontwikkelingen zijn mogelijk als deze een versterking van het voorzieningenniveau zijn en als de ruimtelijke effecten inpasbaar zijn in de omgeving.

Ontwikkelingen die leiden tot dit soort bovenregionale voorzieningen zijn alleen mogelijk in hoogstedelijke zones en na afstemming in regionaal overleg en BrabantStad. Er is sprake van een bovenregionale voorziening bij een verzorgingsgebied met een reikwijdte van meer dan 35 km. Ontwikkelingen van- of die leiden tot gemeentegrensoverschrijdende voorzieningen zijn mogelijk na afstemming in het regionaal overleg. Bezoekersintensieve gemeentegrensoverschrijdende voorzieningen zijn bovendien alleen mogelijk in de hoogstedelijke zones of bij de stedelijke knooppunten.

De ontwikkeling van grootschalige solitaire voorzieningen in het landelijke gebied is niet mogelijk.

g. Windturbines

Op of aansluitend op de grootschalige bedrijventerreinen in het stedelijk concentratiegebied ziet de provincie mogelijkheden voor de ontwikkeling van windenergie. Om aan te sluiten op het grootschalige karakter van deze terreinen en om versnippering met meerdere kleinschalige initiatieven te voorkomen, gaat de provincie uit van een geclusterde opstelling van minimaal 5 turbines. De provincie wil dat windturbines na afloop van de concessieperiode worden gesaneerd.

7.2.2 Uitvoering stedelijk concentratiegebied

1 Ontwikkelen

- Gebiedsontwikkelingen Brainport Oost, N69, Groene Woud, Waterpo(o)rt,
- De provincie participeert en investeert in een selectief aantal gevallen in de ontwikkeling van hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten om daar hoogwaardige functies gerealiseerd te krijgen.
- De provincie zorgt voor ruimte voor de opvang van grootschalige logistieke bedrijven door de ontwikkeling en realisatie van Logistiek Park Moerdijk (ca. 150 ha). Op dit terrein wordt ruimte geboden aan bedrijven met specifieke logistieke vestigingseisen (bedrijven groter dan 5 hectare en voor bedrijven waarvoor een ligging nabij diep vaarwater nodig is).
- De provincie participeert samen met de BOM in de Brabantse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen BV (BHB). De ambitie van de provincie is om tot en met 2015 in totaal 1.795 ha. bruto verouderde werklocaties geherstructureerd te hebben.

2 Juridische instrumenten

- In de Verordening Ruimte fase 1 wordt concentratie van verstedelijking geregeld door de bovenlokale verstedelijkingsvraag voor de hele provincie toe te rekenen aan het stedelijk concentratiegebied (AMvB).
- In de Verordening Ruimte fase 1 is de toepassing van de SER-ladder opgenomen voor de planning van nieuwe woon- en werklocaties (AMvB).
- In de Verordening Ruimte fase 1 is het principe van zorgvuldig ruimtegebruik op zware bedrijventerreinen opgenomen. Bedrijven in milieucategorieën 1 en 2 passen in beginsel in woon- en gemengde gebieden (AMvB).
- De provincie regelt aanvullend in de Verordening Ruimte fase 2 :
 - de ontwikkeling van locaties voor (boven)regionale, grootschalige voorzieningen en het uitsluiten van solitaire detailhandelsvestigingen in het landelijk gebied (AMvB).
 - De ontwikkeling van windenergie op of aansluitend op de grootschalige bedrijventerreinen in geclusterde opstelling van minimaal 5 windturbines. Hierbij wordt de mogelijkheid tot verplichte sanering na afloop van de concessieperiode betrokken.

3 Subsidies

- De provincie ondersteunt gemeenten bij de kwaliteitsverbetering van de bestaande woningvoorraad en woonomgeving en stelt diverse subsidies beschikbaar voor de realisering van specifieke verstedelijkingsdoelen. De provincie wil het evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt te bevorderen.
- De provincie stimuleert stedelijke vernieuwing en zal een nieuw beleidskader voor het verstrekken van ISV-subsidies ontwikkelen. Met deze subsidies voor stedelijke vernieuwing worden naast ruimtelijke, ook ecologische en sociale doelen nagestreefd.
- De provincie stimuleert energie-efficiency en de productie van duurzame energie. Het lange termijn energiebeleid en ambitieniveau worden vastgelegd in een masterplan energie. Ten behoeve van de uitvoer van het masterplan worden subsidies en andere vormen van ondersteunende regelingen opgesteld.

4 Overleg en bestuurlijke afspraken

- De provincie stimuleert dat de gemeenten in het regionaal overleg afspraken maken over de stedelijke ontwikkelingen op het gebied van wonen, werken en voorzieningen. De opstelling van regionale agenda's voor wonen en werken is daarbij de basis.
- De provincie stimuleert dat BrabantStad afspraken maakt over ontwikkelingen op het gebied van bovenregionale voorzieningen.

- De provincie ontwikkelt samen met de gemeenten in BrabantStad-verband een ruimtelijk programma (typen activiteiten) voor intensivering van hoogstedelijke zones. Provinciale investeringen binnen hoogstedelijke zones worden gekoppeld aan de voorwaarde dat de vestiging van laagwaardige functies door de gemeente wordt voorkomen.
 - De provincie maakt samen met gemeenten afspraken over de concentratie van verstedelijking (woningbouw, voorzieningen, diensten e.d.) rond stedelijke knooppunten (met name h.o.v.-assen en hoogwaardige (nieuwe) o.v.-knooppunten). Provinciale investeringen in knooppunten worden gekoppeld aan kwaliteitsuitgangspunten voor het ruimtelijk programma rondom die knooppunten, zoals het voorkomen van laagwaardige functies.
 - In overleg met verladers, vervoerders, terminalbeheerders worden afspraken gemaakt over de ontwikkeling en een optimaler gebruik van het huidige netwerk van goederenknooppunten.
 - De provincie stimuleert intensivering, heruitgifte en herontwikkeling van het bestaande bovenregionale bedrijventerrein Moerdijk ten behoeve van zware en grootschalige bedrijven. Op Moerdijk wordt ruimte geboden aan bedrijven die – gelet op hun omvang, milieuhinder of hun behoefte aan diep vaarwater – bijzondere vestigingseisen stellen waaraan in het stedelijk concentratiegebied elders en op de drie regionale bedrijventerreinen niet tegemoet kan worden gekomen.
- 5 Communicatieve instrumenten
- De provincie stelt periodiek regionale bevolkings- en woningbehoefteprognoses vast, met daarin een differentiatie op regionaal niveau tussen het stedelijk concentratiegebied en het overige stedelijk gebied. Voor het stedelijk concentratiegebied met een bovenlokale opvangtaak zijn deze woningbouwaantallen taakstellend. De provincie monitort de voortgang van de woningbouw, ook in kwalitatieve zin en maakt daar voortgangsrapportages van.
 - De provincie stelt periodiek regionale prognoses voor werklocaties vast, met daarin een differentiatie op regionaal niveau tussen het stedelijk concentratiegebied en het overig stedelijk gebied. De provincie brengt ook de herstructureringsopgave (nader) in beeld. Periodieke analyse en monitoring van de kwalitatieve ruimte-vraag is noodzakelijk (kwaliteitsonderzoeken).
 - De provincie monitort regelmatig de trends en ontwikkelingen op het gebied van voorzieningen. Deze informatie is noodzakelijk voor het goed functioneren van de regionale overleggen. Recent is een onderzoek afgerond naar de detailhandelstructuur in de Noord-Brabant.
 - De provincie geeft informatie (o.a. via rapportages en de provinciale website) en advies over de beoogde landschappelijke doelen en de waarden van provinciaal belang op het vlak van bodem, water, cultuurhistorie, ecologie en ruimtelijke kwaliteit, zoals de Bodemwijzer, de Aardkundige waardenkaart, de Cultuurhistorische waardenkaart, de Wateratlas en het Natuurbeheerplan voor de EHS in Noord-Brabant. De menukaart duurzame bedrijventerreinen 2004 geeft informatie voor de inrichting van werklocaties.

7.3 Overig stedelijk gebied

7.3.1 Perspectief overig stedelijk gebied

Beschrijving

Noord-Brabant is naast een provincie met grote steden, een provincie met veel (verschillende) kernen waar het aantrekkelijk is om te wonen en te werken. De kernen in Noord-Brabant hebben elk hun eigen karakter en relatie met het Brabantse landschap. In het Land van Cuijk hebben kernen als Cuijk of Boxmeer door hun omvang en positie een andere betekenis in hun regio dan Beers of Beugen. De grotere kernen hebben door hun grotere regionale betekenis meer groei doorgemaakt. Deze kernen hebben hun dorpse karakter grotendeels verloren en hebben een suburbaan karakter ontwikkeld. De kleinere kernen maken meer deel uit van het omliggende landschap en hebben nog een natuurlijke overgang richting het landschap. Dit verschil in ontwikkeling heeft geleid tot de meer suburbane kernen, de dorpen en de plattelandskernen.

Beleid

a. Algemeen

In het overig stedelijk gebied met de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking wordt de lokale behoefte voor verstedelijking opgevangen (wonen, werken en voorzieningen). De provincie vraagt gemeenten om in regionaal verband afspraken te maken over de verdeling van het programma voor wonen en werken.

Het stedelijk gebied 'aan de randen' van de provincie, krijgt te maken met een afnemende groei van de woningbouwbehoefte en op termijn zelfs (een beperkte mate van) krimp. Daarom is het belangrijk om concurrentie tussen gemeenten en regio's, overproductie en leegstand te voorkomen. Het belang van regionale afspraken neemt daardoor toe.

In overleg met de gemeenten worden de regionale verbanden voor wonen en werken bepaald. Die passen in ieder geval binnen de vier regio's die de provincie in hoofdstuk vier onderscheidt en kunnen verschillend van omvang zijn voor de thema's wonen, werken en voorzieningen. Bij het zoeken naar ruimte voor nieuwe verstedelijking is zorgvuldig ruimtegebruik (toepassing SER-ladder) voorwaarde.

b. Ruimtelijke kwaliteit

De provincie vindt het belangrijk dat gemeenten in hun structuurvisies aandacht geven aan de wijze waarop stedelijke ontwikkelingen het eigen karakter van de kern en de relatie met het landschap kunnen versterken. De stedelijke ontwikkelingen passen qua maat en schaal bij de kern. De ontwerpopgave hangt daarnaast samen met de historische gegroeide identiteit van kern en omliggend landschap en met de fase van verstedelijking van de kern (suburbaan, dorps of plattelandskern):

1. Suburbane kernen

In de meer suburbane kernen van Brabant vragen de volgende opgaven aandacht:

- herstructureringsopgave van verouderde woonwijken en bedrijventerreinen.
- realiseren goede verbindingen van de stedelijke groenstructuur met het omliggende landelijk gebied,
- benutten van oude linten en ontginningsstructuren als multifunctionele zones en dragers van het stedelijk gebied.
- Verbeteren van de relatie van stedelijke uitbreidingen met het omliggende landschap.

2. dorpen

Voor de kernen die meer geleidelijk zijn gegroeid en hun dorpse karakter nog hebben behouden vraagt de provincie aandacht voor een goede ruimtelijke aanhechting van nieuwe werklocaties op het dorp en het omliggende landschap. De provincie vindt het daarnaast van belang dat in het regionale overleg gezocht wordt naar mogelijkheden voor de opvang van de behoefte aan werklocaties bij de meer suburbane kernen in de regio of op regionale bedrijventerreinen.

3. plattelandskernen

De kernen die de afgelopen decennia weinig zijn veranderd hebben hun historische karakter en oorspronkelijke relatie met het landschap behouden. In deze plattelandskernen zijn weinig

en soms zelfs geen planmatige ontwikkelingen in de vorm van woonwijken of werklocaties aan toegevoegd. De provincie vindt het belangrijk dat er bij de ontwikkeling van deze kernen aandacht is voor het verweven van functies binnen de dorpse structuur.

c. De relatie tot de hoofdinfrastructuur

De infrastructuur is belangrijk voor de beleving van de openbare ruimte van Noord-Brabant. De provincie vindt het daarom belangrijk dat gemeenten in hun structuurvisies aandacht geven aan de ontwikkelingen langs het hoofdwegennet en hoe die bijdragen aan de identiteit en de kwaliteit van Noord-Brabant.

De provincie wil buiten het stedelijk concentratiegebied geen verdere groei van verstedelijking langs hoofdwegen. Daar is het doel juist de identiteit van het landschap dat de (snel)weg doorsnijdt optimaal beleefbaar te maken. Het gaat daarbij zowel om de inrichting van de (snel)weg zelf als het landschap dat aan de (snel)weg grenst.

d. Wonen

Het overig stedelijk gebied bouwt voor de eigen woningbehoefte volgens het principe van ‘migratiesaldo-nul’. Er is ruimte beschikbaar voor specifieke verbeterprojecten van enige omvang. Het gaat om kwalitatieve verbeteringen in bestaand stedelijk gebied zoals het saneren van milieuhinderlijke bedrijvigheid in de kern en het behouden van vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle complexen (in het buitengebied).

Regionale afstemming vindt plaats in de regionale agenda’s voor wonen.

e. Werken

In het overig stedelijk gebied hanteert de provincie als uitgangspunt dat alleen bedrijven worden gevestigd die qua aard, schaal en functie in de omgeving passen. Gemeenten hebben ruimte voor kleinschalige en middelgrote bedrijvigheid. Als doorgroei van bedrijven er toe leidt dat deze qua aard, schaal of functie niet meer passen in de omgeving, wil de provincie dat deze worden opgevangen op een daarvoor geschikt terrein in het stedelijk concentratiegebied. Hierbij wordt een uitzondering gemaakt voor de regio’s Land van Heusden en Altena, De Kempen en Land van Cuijk. Vanwege de grote afstand tot het stedelijk concentratiegebied wordt aan de ruimtebehoefte van bedrijven uit deze regio’s tegemoet gekomen op een nieuw te ontwikkelen regionaal bedrijventerrein.

Op enkele plaatsen liggen kansen voor de ontwikkeling van specifieke werklocaties. Deze zijn vaak vanuit de historie gegroeid op plekken die vanuit huidige inzichten als niet geschikt beoordeeld zouden worden, vanwege hun ligging buiten het stedelijk concentratiegebied. De provincie wil de kwaliteiten van deze locaties benutten en in relatie met de omgeving verder ontwikkelen. Het gaat concreet om Duurzaam Industriepark Cranendonck, (het bedrijventerrein als onderdeel van) het ‘AFC Nieuw Prinsenland’ en Maintenance Valley/Aviolanda.

Regionale afstemming vindt plaats in de regionale agenda’s voor werken. Hierin is specifiek aandacht voor de problematiek van bedrijven met een hinder- en risicoprofiel in relatie tot de opvangtaak van het stedelijk concentratiegebied en in relatie tot de regionale en specifieke bedrijventerreinen.

f. Voorzieningen

In het overig stedelijk gebied hanteert de provincie als uitgangspunt dat alleen voorzieningen worden gevestigd die qua aard, schaal en functie passen. Dit zijn voorzieningen met een lokaal verzorgingsgebied.

7.3.2 Uitvoering overig stedelijk gebied

De provincie stuurt op een concentratie van verstedelijking. De sturing op het overig stedelijk gebied sluit daarom aan op de sturing voor stedelijke concentratiegebieden. Hier zijn alleen elementen opgenomen in aanvulling/afwijking op teksten van het stedelijk concentratiegebied.

- 1 Ontwikkelen
 - Gebiedsontwikkelingen Waterpo(o)rt, Beerze, Groene Woud, Brabantse Wal
 - De provincie participeert in de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein voor bedrijven uit – en gelieerd aan de agro- en foodsector op de locatie ‘Oud Prinslandse Polder’. Dit in combinatie met 220 ha netto glastuinbouw en maximaal 30-40 hectare bruto herontwikkeling op het bestaande terrein van de suikerfabriek ten behoeve van de autonome ontwikkeling van de suikerfabriek (‘AFC Nieuw Prinsenland’). De provincie wil ruimte scheppen voor een winstgevende symbiose en samenwerking enerzijds tussen de bestaande suikerfabriek, glastuinbouwbedrijven en bedrijven uit en gelieerd aan de agro- en voedingsmiddelenindustrie, anderzijds tussen de bedrijven onderling.
- 2 Juridische instrumenten
 - In de Verordening Ruimte fase 1 is een regeling opgenomen voor uitbreiding van bedrijven die qua aard, schaal en functie schaal niet passen in hun omgeving.
 - De provincie regelt aanvullend in de Verordening Ruimte fase 2:
 - Bestaande complexen in het buitengebied, zoals karakteristieke cultuurhistorische complexen en kloosters worden opgenomen als bestaand bebouwd gebied (AMvB). Daarmee wordt een stedelijke ontwikkeling in die gebieden onder voorwaarden mogelijk (na ontheffing).
- 3 Subsidies
 - De provincie onderzoekt de mogelijkheden voor subsidies in het kader van ISV 3 voor krimpgemeenten in Noord-Brabant.
- 4 Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie onderzoekt de mogelijkheden voor een clustering van landingsbaan-gebonden bedrijven met bijbehorende instellingen, die actief zijn in het onderhoud van vliegtuigen bij vliegveld Woensdrecht (Maintenance Valley/Aviolanda).
 - De provincie ondersteunt de (her)ontwikkeling van Duurzaam Industriepark Cranendonck, in combinatie met de versterking van de omringende natuurstructuren.
 - In drie delen van het landelijke gebied stimuleert de provincie dat er bestuurlijke afspraken worden gemaakt door betrokken gemeenten over de ontwikkeling van regionale bedrijventerreinen voor de opvang van groot-schalige bedrijven. Het gaat om het Land van Heusden en Altena, De Kempen en het Land van Cuijk.
- 5 Communicatieve instrumenten
 - De provincie stelt periodiek regionale bevolkings- en woningbehoefteprognoses vast. In het overig stedelijk gebied geldt het uitgangspunt dat er ten hoogste zoveel woningen mogen worden gebouwd als nodig is voor de opvang van de eigen woningbehoefte volgens het principe van ‘migratiesaldo-nul’.
 - De provincie stelt periodiek regionale prognoses voor werklocaties vast, met daarbinnen een differentiatie op regionaal niveau tussen het stedelijk concentratiegebied en het overig stedelijk gebied. De provincie brengt ook de herstructureringsopgave (nader) in beeld. Periodieke analyse en monitoring van de kwalitatieve ruimte-vraag is noodzakelijk (kwaliteitsonderzoeken).

8. Infrastructuur

8.1 Ambitie infrastructuur

8.1.1 Wat is de infrastructuur?

Het infrastructuurnetwerk van de provincie Noord-Brabant bestaat uit een fijnmazig en samenhangend netwerk van wegen, spoorlijnen, vaarwegen, luchthavens en buisleidingen. De Brabantse infrastructuur maakt deel uit van het internationale netwerk van infrastructuur in Noordwest Europa. Vanwege de ligging tussen de grote stedelijke netwerken in Noordwest Europa, heeft het Brabantse infrastructuurnetwerk een belangrijke functie in het (inter)nationale goederenvervoer, bijvoorbeeld van Rotterdam richting het Ruhrgebied en van Rotterdam naar Antwerpen.

De internationale bereikbaarheid is in toenemende mate een concurrentiefactor tussen economische regio's. Het gewicht hiervan neemt toe omdat Brabant als economische regio concurreert met economische regio's in de hele wereld.

Een sterk OV-netwerk BrabantStad is hierbij belangrijk. De komende periode zal de druk op het infrastructuurnetwerk nog sterk toenemen: tot 2030 verwacht de provincie dat de mobiliteit groeit met 40%. Het goederenvervoer kan, als de huidige trend zich doorzet, in deze periode zelfs verdubbelen. Dit betekent dat de provincie de komende periode nog sterk zal moeten inzetten op verbetering van de bereikbaarheid. De ligging van de stedelijke concentratiegebieden aan internationale assen en de verbinding tussen de verschillende stedelijke concentratiegebieden (door de regionale assen) zijn cruciaal voor het economisch functioneren van Brabant.

8.1.2 Wat wil de provincie bereiken?

1. Betere verknoping van infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen;
2. Bevorderen bereikbaarheid.

Betere verknoping infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen

De provincie streeft naar een betere verknoping van infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen (zie ook hoofdstuk 7). De opgave is om de (inter)nationale concurrentiepositie van Brabant te versterken door economische kerngebieden, waaronder hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten, te ontwikkelen.

De provincie wil dat het landschap meer aandacht krijgt bij uitbreiding en aanleg van infrastructuur, omdat een goede afstemming van de vormgeving van wegen met de omgeving bijdraagt aan de kwaliteit van Brabant.

Bereikbaarheid

De provincie streeft naar een verbetering van de bereikbaarheid van Brabant. De ambitie is om Brabant aan te sluiten op het internationale netwerk van hogesnelheidstreinen naar Vlaamse Ruit (via Breda) en naar Ruhrgebied (via Eindhoven). Investerings in de bereikbaarheid van de luchthaven Eindhoven dragen bij aan het vestigingsklimaat van Brainport Zuidoost-Brabant. Ook de bereikbaarheid tussen steden, en tussen steden en omliggende regio's wil de provincie verbeteren. Dit betekent dat er aanpassingen plaatsvinden aan een aantal wegverbindingen en dat ook de bereikbaarheid over water en per spoor wordt verbeterd. Dit is belangrijk om de economie van Brabant concurrerend te houden ten opzichte van andere regio's. Een betere bereikbaarheid

per spoor draagt ook bij aan een gezonde en veilige leefomgeving. Daarom wil de provincie het vervoer van gevaarlijke stoffen zoveel mogelijk over speciaal daarvoor geschikt gemaakte spoorinfrastructuur laten plaatsvinden ('goederenruit'), op afstand van bevolkingsconcentraties. Om het goederenvervoer over water te stimuleren zet de provincie in op verbetering van de vaarweginfrastructuur. Maar de provincie wil ook de mogelijkheden van transport door buisleidingen optimaal benutten. Dit alles leidt tot vermindering van congestie op de weg.

8.1.3 Hoe wil de provincie dit bereiken?

OV-netwerk BrabantStad

Samen met gemeenten werkt de provincie in het kader van Brabantstad aan een versterking van het regionaal openbaar vervoer. Openbaar vervoer voorziet in een mobiliteitsbehoefte, en heeft minder nadelige effecten dan autogebruik (zoals luchtverontreiniging, energieverbruik en ruimtebeslag). (Regionaal) openbaar vervoer en ruimtelijke ontwikkeling kunnen elkaar wederzijds versterken als daar bij de aanleg en inrichting tijdig rekening mee wordt gehouden.

Routeontwerp

De provincie vindt het van groot belang dat bij de trajectkeuze en vormgeving van wegen een goede relatie gelegd wordt met de omliggende stedelijke gebieden en het landschap. Het doel is dat elke nieuwe ingreep bijdraagt aan het behoud of de versterking van de kenmerken van het gebied.

Bij routeontwerp gaat het niet alleen om een zorgvuldige inpassing van infrastructuur in het landschap, maar ook om het herkenbaar en beleefbaar maken van het landschap en het accentueren van kwaliteiten. Daarbij is aandacht nodig voor:

- de wijze waarop de weg bijdraagt aan de herkenbaarheid van de landschaps- en ontginningsstructuur;
- de beleving van openheid versus beslotenheid zoals panorama's, zichtrelaties, bijzondere landschappen en/of dorps- en stadgezichten;
- de vormgeving van weg en directe omgeving (berm, bermsloot, kruisingen, afslagen, rotondes e.d.) in aansluiting op de gebiedskenmerken.

De provincie betreft deze opgaven bij het benoemen van de provinciale gebiedsontwikkelingen (Bijlage 2).

8.2 (Hoofd)wegennet

8.2.1 Perspectief (hoofd)wegennet

Beschrijving

Kenmerkend voor de provincie Noord-Brabant is de aanwezigheid van een samenhangend wegennet met lokale en regionale verbindingen naast (inter)nationale wegen die de Brabantse steden onderling verbinden en ook Brabant verbinden met omliggende gebieden zoals de Randstad, het Ruhrgebied en de Vlaamse Ruit. Belangrijke oostwest verbindingen zijn de A59 in het noorden van de provincie, en de A58-A67 langs de zuidrand van enkele grote Brabantse

steden. Belangrijke noord-zuid assen zijn de A2 en de N279 in het oosten en de A16 en de A27 in het westelijke deel van de provincie.

Beleid

De provincie streeft naar een verbetering van de internationale bereikbaarheid van BrabantStad met omliggende stedelijke netwerken over de weg. Ook de regionale bereikbaarheid over de weg tussen en in de steden moet verbeteren. Om dit te bereiken zet de provincie in op aanpak van het hoofdwegenet: op verbetering, cq. verbreding van de A2, A67, A27, A58, A59, N65 en N69 en op het doortrekken van de A4. Ook het onderliggend wegennet pakt de provincie aan. Het gaat om de noordoost corridor incl. N279 (voltooiing 'ruit' om Eindhoven-Helmond) en de N261.

In het kader van het PVVP en de Netwerkanalyse BrabantStad werkt de provincie dit, in samenwerking met de BrabantStad-partners, uit. Doel is acceptabele en voorspelbare reistijden van 'deur tot deur' op de relaties tussen de belangrijkste woongebieden en de economische kerngebieden van BrabantStad.

In de beleidsvisie Externe Veiligheid heeft de provincie een aantal ambities vastgelegd rond het transport van gevaarlijke stoffen. Zo streeft de provincie naar een duurzaam veiligheidsniveau op en langs infrastructuur. Daarom wordt ingezet op het ruimtelijk scheiden van transportroutes gevaarlijke stoffen en kwetsbare functies.

8.2.2 Uitvoering (hoofd)wegennet

1. Ontwikkelen
 - De provincie stelt in een partiele herziening van de structuurvisie na overleg met de regio het voorkeursalternatief vast voor de Noordoostcorridor (opwaarderen N279 tussen Veghel en A67 en de aanleg van een oost-westverbinding tussen A58/A50 en N279, ook wel voltooiing van de 'ruit' om Eindhoven-Helmond) en de Grenscorridor (N69).
 - Voor het onderliggende regionale wegennet ligt de prioriteit verder bij de N261. De provincie bouwt deze om tot ongelijkvloerse autoweg.
 - De provincie is verantwoordelijk voor de reconstructie N279 's-Hertogenbosch – Veghel en stelt daarvoor het inpassingsplan op.
2. Juridische instrumenten
 - -
3. Subsidies
 - -
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie stelt samen met (BrabantStad-)partners een integrale gebiedsagenda Brabant op. Daarin worden bestuurlijke afspraken gemaakt over rijks- en regionale investeringen.
 - In overleg met de regio wordt bezien of de provincie bevoegd gezag wordt voor de planologische inpassing van de Noordoostcorridor.
 - De provincie werkt op basis van de MIRT-verkenning Zuidoostvleugel BrabantStad, samen met regionale partners, aan een integrale oplossing voor de leefbaarheids- en bereikbaarheidsproblemen als gevolg van de N69 in de Grensregio in het zuidelijke deel van de Zuidoostvleugel BrabantStad. De planologische inpassing van de grenscorridor N69 zal plaatsvinden via een herziening van de Structuurvisie. Daarvoor is de Plan-MER procedure reeds gestart. In overleg met de regio wordt bezien of de provincie bevoegd gezag wordt voor de planologische inpassing van de grenscorridor N69.
 - De resultaten uit de MIRT-Verkenning Antwerpen-Rotterdam worden opgenomen in de landsdelige MIRT Gebiedsagenda Brabant en betrokken bij de Regionale Agenda's.
 - Bij uitbreidingen en nieuwe aanleg van het Rijkswegenet geeft de provincie aan het rijk aandachtspunten mee voor het routeontwerp, gebaseerd op de gebiedspaspoorten. Er worden afspraken gemaakt over de versterking van de beleving van het landschap in de snelwegomgeving.

- De provincie vraagt aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het basisnet weg in ontwikkeling en langs provinciale wegen waarover vervoer gevaarlijke stoffen plaatsvindt (zoals de ontsluiting van (middel)zware bedrijventerreinen).
5. Communicatieve instrumenten
- De provincie stelt gebiedsprofielen op die gemeenten als beleidsondersteunend instrument kunnen betrekken in hun afweging om bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen infrastructuur en bereikbaarheid beter te betrekken. Met de gebiedsprofielen worden bewuster afwegingen en keuzes gemaakt, onder andere bij het opstellen of actualiseren van infrastructuurnetwerken (voor auto, fiets, openbaar vervoer en goederen) op regionale schaal.

8.3 Spoorwegennet

8.3.1 Perspectief spoorwegennet

Beschrijving

Het Brabantse spoorwegennetwerk bestaat uit een netwerk dat de grote steden van Brabant met elkaar verbindt en dat Brabant met de omliggende stedelijke gebieden verbindt. Daarbij zijn met name de verbindingen met de Randstad, Nijmegen-Arnhem, Antwerpen, Middelburg/Vlissingen en Venlo-Maastricht van belang. Alle Brabantse spoorlijnen hebben zowel een functie voor goederen als personenvervoer. Een uitzondering hierop is de Maasroute (de route langs Cuijk-Boxmeer) en de HSL Anwerpen-Amsterdam. Deze lijnen hebben alleen een functie voor personenvervoer.

Beleid

a. Spoorwegen (verbindingen)

De provincie wil de bereikbaarheid per spoor verbeteren. Dit betekent dat de provincie inzet op meer stoptreinen en intercity's van Eindhoven naar de Randstad, zowel via 's-Hertogenbosch als via Tilburg en Breda. Ook op de lijn 's-Hertogenbosch-Nijmegen streeft de provincie naar meer stoptreinen. Deze ambities werkt de provincie uit in het Programma Hoogfrequent Spoor. Een betere bereikbaarheid per spoor is van belang om de economie van Brabantstad en Brainport Zuidoost-Brabant concurrerend te houden ten opzichte van andere kennisintensieve economische regio's. Het draagt ook bij aan het realiseren van een gezonde en veilige leefomgeving.

b. (inter)nationaal spoor

De provincie wil de internationale bereikbaarheid van Brabantstad en Brainport Zuidoost-Brabant van en naar omliggende stedelijke netwerken verbeteren via meerdere modaliteiten, waaronder het spoor. Het gaat concreet om het realiseren van een goede aansluiting via HSL-shuttles op het HSL-netwerk (Rotterdam en Antwerpen), en via intercity-verbindingen naar Duitsland (Düsseldorf en Aken). De knooppunten met een (inter)nationaal belang worden aangesloten op het internationale spoornetwerk. Synergie wordt verkregen door de ontwikkeling van het OV-netwerk Brabantstad te koppelen aan de (te ontwikkelen) hoogstedelijke zones en stedelijke knooppunten (hoofdstuk 7) op Brabantstad-niveau.

c. Goederenruit Zuid-Nederland

De provincie vindt de ontwikkeling van de Goederenruit Zuid-Nederland van groot belang voor het woon- en leefklimaat (externe veiligheid) van de Brabantse steden enerzijds en het faciliteren van de groei van het goederenverkeer over het spoor anderzijds. De te ontwikkelen ruit bestaat

uit de Betuweroute die verbonden wordt met de te herontwikkelen 'IJzeren Rijn' door België en Limburg. In het westen zal die verbinding bestaan uit een nieuwe goederenspoorverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen (RoBel), gebundeld met de A17. In het oosten zal de ruit voltooid moeten worden met een nog nader te bepalen nieuwe, danwel bestaande spoorverbinding (Zuidtak Betuweroute).

- d. OV-netwerk BrabantStad (HOV-assen en OV-knooppunten zoals centrale stations en stadsrandstations).

Samen met de BrabantStad-partners realiseert de provincie het OV-netwerk BrabantStad. Dit OV-netwerk is een noodzakelijk onderdeel van de duurzame bereikbaarheid van vitale economische centra. Het programma OV-netwerk BrabantStad kent drie zwaartepunten: spoor, knooppunten en Hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) zoals snelle busverbindingen. Om een goede doorstroming te garanderen gaat HOV gepaard met de aanleg van vrije infrastructuur voor de bus op die verbindingen waar congestie (in de toekomst) optreedt.

8.3.2 Uitvoering spoorwegennet

1. Ontwikkelen
 - -
2. Juridische instrumenten
 - -
3. Subsidies
 - -
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie brengt de Brabantse belangen in bij het Rijk met betrekking tot het HSL-netwerk. Twee projecten zijn van belang:
 - HSL-shuttle: de provincie ondersteunt het ministerie van V&W bij de realisatie.
 - ROCK-project (Regions of connected knowledge): de provincie participeert in dit traject.
 - In samenwerking met BrabantStadpartners, NS en ProRail werkt de provincie aan de (verdere) ontwikkeling van het spoorwegennet in Brabant. Hierbij streeft de provincie in BrabantStad-verband naar de realisatie van een aantal stadsrandstations.
 - De provincie zet zich samen met partners in voor de realisering van de Goederenruit Zuid-Nederland, met als belangrijk onderdeel daarvan de aanleg van de RoBel-lijn.
 - De provincie vraagt aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het basisnet spoor (in ontwikkeling).
 - De provincie participeert in onderzoek naar de wijze van realisering van de spoorverbinding Breda-Utrecht-Almere.
5. Communicatieve instrumenten
 - -

8.4 Vaarwegennet

8.4.1 Perspectief vaarwegennet

Beschrijving

Het vaarwegennet van Brabant bestaat uit de waterwegen de Maas, de Zuid Willemsvaart, het Wilhelmina kanaal, het Beatrixkanaal en het Mark/Markvlietkanaal. Een groot deel van deze vaarwegen heeft vaarwegklasse vier. Deze kanalen hebben een belangrijke functie voor het vervoer van goederen over het water. Ze verbinden Brabant met omliggende regio's zoals de mainport Rotterdam, havens in Limburg, België en in het Ruhrgebied (m.n. Duisburg).

Beleid

De provincie wil het goederenvervoer over water stimuleren. Dit betekent dat de provincie inzet op verruiming van de vaarwegcapaciteit van delen van de Zuid-Willemsvaart en het Wilhelmina kanaal naar vaarwegklasse vier. Meer goederenvervoer over water leidt tot een ontlasting van de wegen, zodat de bereikbaarheid van Brabant(Stad) voor goederen- en personenvervoer verbetert.

De provincie ziet kanalen ook als belangrijke structuurdragers. In het stedelijk gebied zijn kanaalzones interessante (her)ontwikkellocaties voor wonen, werken of recreëren aan het water. Daarom maken de meeste kanaalzones in het stedelijk gebied deel uit van hoogstedelijke zones. Kanalen verbinden daarnaast de stad met het omliggende buitengebied. De provincie wil daarom het recreatieve verkeer op en langs deze kanalen stimuleren. Daarbij dient voorkomen te worden dat knelpunten met het beroepsgoederenvervoer ontstaan.

8.4.2 Uitvoering vaarwegennet

1. Ontwikkelen
 - De provincie participeert samen met andere overheden in projecten gericht op verruiming van de vaarwegcapaciteit, zoals de omleiding van de Zuid-Willemsvaart, nieuwe sluizen in Zuid-Willemsvaart en opwaardering van delen van het Wilhelminakanaal en Zuid-Willemsvaart. Hieronder valt ook de verbetering van de infrastructuur van binnenhavens (quick wins) en de stimulering/vergroting van het oppervlak 'natte' bedrijventerreinen (zie ook hoofdstuk 7).
2. Juridische instrumenten
 - -
3. Subsidies
 - De provincie draagt financieel bij aan projecten van gemeenten gericht op verbetering van binnenhaveninfrastructuur (quick wins), vaak in relatie tot 'natte' bedrijventerreinen.
 - De provincie ondersteunt financieel via het ILG het oplossen van knelpunten in het basistoervaartnet recreatie.
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie vraagt aandacht voor externe veiligheidsaspecten bij ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving van het basisnet vaarwegen in ontwikkeling.
 - De provincie vraagt aandacht voor de kwaliteit en de mogelijkheden van de kanaalzones bij de ontwikkeling van hoogstedelijke zones.
5. Communicatieve instrumenten
 - -

8.5 Luchthavens

8.5.1 Perspectief luchthavens

Beschrijving

In Noord-Brabant liggen diverse burger- en militaire luchthavens: Seppe en Budel met een burger-luchtvaartfunctie en Volkel, Gilze-Rijen en Woensdrecht met een militaire functie.

De vliegbasis Eindhoven/Eindhoven Airport ligt aan de westkant van Eindhoven tussen Best en Veldhoven. Van oorsprong is het een civiel vliegveld dat na de oorlog als vliegbasis is overgegaan in handen van de Koninklijke Luchtmacht. Het vliegveld is een militaire basis met medegebruik voor burgerluchtvaart. Met 1,6 miljoen passagiers in 2008 is Eindhoven het grootste regionale vliegveld in Nederland.

Beleid

De provincie wil de bereikbaarheid van Eindhoven Airport verbeteren. De luchthaven draagt bij aan het vestigingsklimaat van Brainport Zuidoost-Brabant. De luchthaven heeft in de toekomst een belangrijke rol in het verbeteren van de internationale bereikbaarheid van BrabantStad met omliggende stedelijke netwerken. Het gaat erom BrabantStad en Brainport concurrerend te houden ten opzichte van andere economische regio's met een kennisintensief karakter.

Bij de burgerluchthavens van Budel en Seppe zijn momenteel geen ontwikkelingen voorzien die ruimtelijke consequenties hebben. Bij Woensdrecht is er sprake van ontwikkelingen in verband met Maintenance Valley (zie hoofdstuk 7.3).

De provincie vindt een verbeterde bereikbaarheid van Eindhoven Airport over weg en per spoor (station Eindhoven-Acht) belangrijk.

8.5.2 Uitvoering luchthavens

1. Ontwikkelen
 - -
2. Juridische instrumenten
 - De provincie stelt op grond van de Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens (RBML) voor regionale burgerluchthavens luchthavenbesluiten of -regelingen vast.
3. Subsidies
 - -
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie overlegt en maakt afspraken met partners over de functie en (inter)nationale bereikbaarheid van Eindhoven Airport in het infrastructuurnetwerk. De overlegtafel Alders is daarvoor het bestuurlijk Platform.
 - De provincie verkent binnen de stedelijke regio's in overleg met betrokken gemeenten de mogelijkheden voor de realisering van heliophthavens.
5. Communicatieve instrumenten
 - -

8.6 Buisleidingennet

8.6.1 Perspectief buisleidingennet

Beschrijving

Het buisleidingennet bestaat uit een stelsel van buizen voor (ondergronds) transport van goederen zoals vloeibare gassen en oliën.

Beleid

De provincie wil minder vervoer van gevaarlijke stoffen over de weg en het spoor, en geeft de voorkeur aan vervoer per buis of over het water. Vanuit het oogpunt van veiligheid draagt dit bij aan een beperking van het vervoer van gevaarlijke stoffen door bestaand stedelijk gebied. De provincie wil ook een ruimtelijke scheiding tussen transportroutes voor gevaarlijke stoffen en kwetsbare functies.

8.6.2 Uitvoering buisleidingennet

1. Ontwikkelen
 - -
2. Juridische instrumenten
 - -
3. Subsidies
 - -
4. Overleg en bestuurlijke afspraken
 - De provincie participeert in het opstellen van een Rijksstructuurvisie Buisleidingen.
 - In het kader van de Brabantse Strategische Visie Goederenvervoer (BSVG) vindt een verkenning plaats naar de ontwikkeling van een buisleidingennet. Hierbij wordt het gebruik van buisleidingen voor het vervoer van gevaarlijke stoffen vanuit externe veiligheid betrokken. De verkenning maakt gebruik van bestaande kennis en de inventarisatie van het Rijk voor bovengenoemde structuurvisie.
5. Communicatieve instrumenten
 - -

Bijlage 1 – Begrippen- en afkortingenlijst

Begrippen

A

Aardkundige waarden: delen van het landschap die iets vertellen over de natuurlijke ontstaanswijze van het gebied. Voorbeelden hiervan zijn stuifzandgebieden, dekzandruggen, hoogveengebieden en stuwwallen.

Aardkundig waardevolle gebieden: gebieden, aangegeven op de aardkundig waardevolle gebiedskaart van de provincie Noord-Brabant, waar de natuurlijke ontstaanswijze al dan niet mede teweeggebracht door menselijk handelen herkenbaar is, doordat aardkundige verschijnselen er nog een gave vorm hebben en/of in onderlinge samenhang voorkomen. De aardkunde heeft de - vaak trage en grootschalige - werking van de niet levende natuur als onderwerp en omvat de geologische, geomorfologische, bodemkundige en (geo)hydrologische verschijnselen en processen. Aardkundige verschijnselen maken samen met natuurlijke, cultuurhistorische en archeologische waarden deel uit van de natuurlijke basis en zijn medebepalend voor de landschappelijke waarden.

Agglomeratie: een ruimtelijk geheel van een centrale stad inclusief de eraan vastgegroeide suburbane kernen.

Agrarisch bedrijf: een bedrijf dat is gericht op het voortbrengen van producten door middel van het telen van gewassen of het houden van dieren.

Agrarisch bouwblok: een bestemmingsvlak (bouwblok) dat is bestemd voor agrarische doeleinden.

Agrarische Structuur: het landelijke gebied buiten de groenblauwe structuur en de stedelijke structuur waar ruimte is voor een breed georiënteerde plattelandseconomie en ruimte voor schaalvergroting en intensivering van de land- en tuinbouw.

Agribusiness: bedrijven die goederen en diensten leveren aan land- en tuinbouwbedrijven of zorgen voor verwerking, afzet en transport van agrarische producten van de primaire land- en tuinbouwbedrijven, inclusief duurzame energieopwekking.

Agro&Co: ontwikkel- en participatiemaatschappij die samen met bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid de plattelandseconomie aanjaagt door innovaties in de agrofoodsector te stimuleren die bijdragen aan nieuw ondernemerschap en een duurzame en robuuste groene economie in Brabant.

Agro- en foodcluster Nieuw Prinsenland (AFC): een ontwikkeling in de agro- en foodsector, gelegen in de Oud Prinslandsepolder/Willemspolder.

Akkerbouw: teelt van gewassen in de volle grond, met uitzondering van groenten en fruit.

Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB): uitvoeringsbesluit van de Kroon (regering), behorende bij een wet. Het heeft een algemene strekking en een algemene werking.

Archeologisch landschap: in oorsprong samenhangend oud bewoningsareaal waar archeologische kampementen, nederzettingen, heiligdommen en grafvelden verborgen liggen onder het maaiveld.

Archeologische waarden: cultureel erfgoed, ook wel aangeduid als “ondergrondse cultuurhistorische waarden”, bestaande uit archeologische sporen en gebruiksvoorwerpen in de bodem die in samenhang nederzettingen, heiligdommen en grafvelden reflecteren.

Aviolanda: te ontwikkelen onderhoudscentrum voor de vliegtuigindustrie in Hoogerheide (gemeente Woensdrecht).

B

B5-steden: de vijf grote steden van Brabant, namelijk Breda, Eindhoven, Helmond, 's Hertogenbosch en Tilburg.

Bebouwingsconcentratie: en kernrandzone, bebouwingslint of bebouwingscluster.

Bebouwingslint: een lijnvormige verzameling van gebouwen langs een weg in het buitengebied, doorgaans dubbelzijdig aanwezig, met geringe afstanden tussen de bouwkavels, veelal met een historisch gegroeide menging van kleinschalige buitengebied- en niet-buitengebiedfuncties.

Bedrijven met een hinderprofiel: bedrijven als bedoeld in artikel 2.4 van het inrichtingen en vergunningenbesluit, wet milieubeheer en bedrijven die hinder kunnen veroorzaken aan hun omgeving in de vorm van bijvoorbeeld geluid-, stof-, geur-, verkeershinder of door hun omvang moeilijk te plaatsen zijn (bijvoorbeeld grote logistieke bedrijven). Deze bedrijven worden vaak aangeduid als “Nimby-bedrijven”.

Bedrijven met een risicoprofiel: bedrijven die risico's vormen voor hun omgeving ofwel bedrijven die van belang zijn voor externe veiligheid.

Bedrijven met specifieke vestigingseisen: bedrijven die specifieke eisen stellen aan hun omgeving of de inrichting van de kavel om hun activiteiten optimaal uit te kunnen voeren, zoals multimodale ontsluiting, voldoende milieuruimte of grote veiligheidscontouren.

Beëindigingsregeling Intensieve Veehouderijen (BIV): provinciale subsidieregeling die beoogt de beëindiging van intensieve veehouderijen in extensiveringsgebied natuur (gelegen bij natuurgebieden) te stimuleren.

Beekstelsysteem: het geheel van de bron, bovenloop, midden-benedenloop van een beek tot aan de uitmonding in een groter watersysteem, inclusief het grondwater en oppervlaktewater dat de beek voedt vanaf de bron tot de uitmonding in het grotere watersysteem. De grens tussen het ene beekstelsysteem en het naastliggende wordt gevormd door een waterscheiding.

Beheersgebied: de door Gedeputeerde Staten begrensde gebieden in de ecologische hoofdstructuur gericht op agrarisch natuurbeheer. Op agrarische gronden wordt gewerkt aan het beheer van natuur- en landschapselementen en de kwaliteitsverbetering daarvan. Ook worden nieuwe natuur- en landschapselementen ingericht.

Bestemmingsplan: een gemeentelijk plan waarin de gemeenteraad de ruimtelijke ordening vastlegt voor (een deel van) het grondgebied van een gemeente. Het bestemmingsplan bevat een toelichting, voorschriften en een plankaart. Het is bindend voor de burgers.

Bezoekersintensieve voorziening: voorziening met veelal een groot ruimtebeslag, die frequent grote aantallen bezoekers trekt, met de daarbij behorende verkeersbewegingen.

Biodiversiteit: verscheidenheid aan gebiedseigen plant- en diersoorten en micro organismen.

Biomassavergisting: productie van biogas uit organisch afval.

Binnendijs: gebied landwaards van de waterkering waarvoor een wettelijke veiligheidsnorm is gedefinieerd.

Bodemenergie: verzamelbegrip voor warmte/koudeopslag en aardwarmte. Bij koude/warmteopslag wordt gebruik gemaakt van de bodem - tot ongeveer 80 meter diep - als opslagmedium voor koude en warmte. Bij winning van duurzame energie uit aardwarmte wordt gebruik gemaakt van warmte uit de ondergrond om huizen, kantoren of kassen te verwarmen. Deze wordt gewonnen uit het warme water dat ligt opgeslagen in watervoerende lagen in de ondergrond, op diepten waar de temperatuur hoog genoeg is om deze direct of indirect (met een warmtepomp) te benutten.

Bodemwijzer: interactieve webapplicatie die het mogelijk maakt om relevante bodemthema's op eenvoudige wijze te betrekken bij ruimtelijke plannen en processen.

Bouwblok: een in een bestemmingsplan vastgelegde ruimtelijke eenheid, waarbinnen de bebouwing ten behoeve van een bestemming dient te worden geconcentreerd.

Bovenregionale voorziening: voorziening met een verzorgingsgebied met een reikwijdte van meer dan 35 km.

Brabantse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen (BHB): BV, opgericht door de provincie Noord-Brabant en de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij (BOM) om herstructureringsplannen voor bedrijventerreinen tot uitvoering te brengen.

Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM): NV, opgericht door de Provincie Noord-Brabant en het Ministerie van Economische Zaken met als doel de economische groei- en innovatiekracht van Brabant te versterken. De BOM ondersteunt bedrijven, participeert in ontwikkelingen en deelt kennis en ervaring met gemeenten en andere organisaties. Haar afdeling bedrijventerreinen houdt zich bezig met de herstructurering van bedrijventerreinen in Brabant.

BrabantStad: stedelijk netwerk van de vijf grote Brabantse steden Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg én de provincie Noord-Brabant. Zij behartigen gezamenlijk hun belangen regionaal en bij het Rijk, werken samen met andere Europese stedelijke netwerken en stellen eens per vier jaar een meerjarenprogramma op met investeringen in concrete projecten.

Brainport: de regio Zuidoost-Brabant van 21 gemeenten met toptechnologie in de kennisindustrie. Eindhoven is het centrum. De regio bevat de complete keten van fundamentele research tot ontwikkeling, productie en het vermarkten van innovatieve producten. Samen met Leuven en Aken vormt Brainport de kennisdriehoek 'ELAt', een Europees netwerk van organisaties, bedrijven en kennisinstellingen.

Buffer(zone): gebied rondom de Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000 gebieden dat als doel heeft omgevings- en klimaatinvloeden op de natuur en het waterbeheer in de Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000 gebieden te beperken. De buffer(zone)s zijn essentieel voor het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden in Brabant.

Buitendijks: gebied aan de zee- of rivierzijde van de waterkering waarvoor geen wettelijke veiligheidsnorm is gedefinieerd.

Buitengebied: het gebied dat buiten het bestaand stedelijk gebied ligt zoals begreep in de Verordening Ruimte.

C

Cultuurlandschap: een landschap waarop de mens zijn stempel heeft gedrukt door het in gebruik te nemen als agrarisch, industrieel, of stedelijk productie- en woongebied.

Cultuurhistorische landschappen: gebieden waar de vroegere ontginnings- en bewoningsgeschiedenis nog goed afleesbaar zijn en nu nog in hoge mate samenhang bestaat met het huidige landschap.

Cultuurhistorische waarden: cultureel erfgoed, structuren en landschappelijke elementen met betrekking tot bouwkundig erfgoed, historische groenwaarden, historisch-geografisch erfgoed en het archeologisch erfgoed waaraan de vroegere ontginnings- en bewoningsgeschiedenis van een gebied nog goed afleesbaar zijn.

Dagrecreatie: het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de eigen woning zonder dat daar ter plaatse een overnachting mee gepaard gaat.

D

Detailhandel: bedrijfsmatig te koop aanbieden, waaronder begrepen de uitstalling ten verkoop, het verkopen of leveren van goederen aan personen die goederen kopen voor gebruik, verbruik of aanwending anders dan in de uitoefening van een beroeps- of bedrijfsactiviteit.

Duurzame locatie intensieve veehouderij: een bestaand agrarisch bouwblok in verwevingsgebied met een zodanige ligging dat het zowel vanuit milieu-oogpunt (ammoniak, geur en dergelijke) als vanuit ruimtelijk oogpunt (natuur, landschap en dergelijke) verantwoord is om het te laten groeien tot een bouwblok van maximaal 2,5 hectaren voor een intensieve veehouderij. In een landbouw-ontwikkelingsgebied zijn in beginsel alle locaties duurzaam.

E

Ecologische Hoofdstructuur (EHS): samenhangend netwerk van bestaande en te ontwikkelen natuurgebieden en ecologische verbindingzones. Doel is een groot aantal soorten en ecosystemen te laten voortbestaan.

Ecologische verbindingzone (EVZ): een verbinding tussen bestaande en te ontwikkelen natuurgebieden van de Ecologische hoofdstructuur. Doel is geïsoleerde leefgemeenschappen van dieren en planten met elkaar te verbinden waardoor soorten beter kunnen voortbestaan doordat zij binnen de grotere leefgebieden hun genen kunnen uitwisselen.

Economisch cluster: regionaal cluster van bedrijven, onderwijs- en/of onderzoeksinstituten binnen een toepassingsgebied of sector die elkaar zo versterken dat ze een bron vormen voor extra regionale economische groei. De versterking kan bijvoorbeeld ontstaan door ketensamenwerking of gezamenlijke innovatieprojecten.

Eurodelta: werktitel voor een samenwerking tussen Nederland, België en Duitsland om de economische positie van deze landen te versterken. Tot de Eurodelta worden voorlopig de Randstad en de “corridorprovincies” naar het oosten en het zuiden, Vlaanderen inclusief Brussel en Luik en de deelstaat Noordrijn-Westfalen gerekend. Hierbinnen liggen de stedelijke clusters Randstad/Delta-metropool Brabantstad, Vlaamse Ruit en Ruhrgebied.

Externe veiligheid: begrip dat de kans beschrijft dat personen komen te overlijden:

- in de omgeving van een locatie waar gevaarlijke stoffen worden opgeslagen, toegepast, geproduceerd of getransporteerd ten gevolge van een ongeval met die gevaarlijke stoffen;
- in de omgeving van een locatie waar vliegbewegingen plaatsvinden (bv luchthaven) ten gevolge van die vliegbewegingen.

G

Gebiedsgerichte Aanpak (GGA): integrale aanpak van onderwerpen op verschillende beleidsterreinen (bijv. mobiliteit) op regionaal schaalniveau door provincies en gemeenten in samenwerking met andere partners.

Gebieds Meerjaren Programma (GMjP): programma dat voor zeven jaar de ambities en beschikbare middelen weergeeft voor het platteland voor een afzonderlijk reconstructiegebied, voor de Brabantse Delta of voor de Wijde Biesbosch, zoals vastgelegd in de reconstructie- en gebiedsplannen.

Gebiedspaspoort: beschrijving van de landschapskenners die bepalend zijn voor de kwaliteit van een gebied of een landschapstype en van de wijze waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan het behoud en versterking daarvan.

Gebiedsplan: een plan voor een gedeelte van West-Brabant, waarvan de inhoud vergelijkbaar is met die van een reconstructieplan. Gebiedsplannen hebben geen wettelijke status. Provinciale Staten hebben in het kader van de revitalisering van het landelijk gebied in 2005 een gebiedsplan vastgesteld voor de Brabantse Delta en voor de Wijde Biesbosch.

Gedeputeerde Staten (GS): het dagelijks bestuur van een provincie. Het bestaat uit de Commissaris van de Koningin, de gedeputeerden en de (provincie-)secretaris.

Geledingszone: groen gebied tussen steden en (suburbane) kernen met als doel het contrast tussen stad en land te behouden en verder te ontwikkelen. Ze hebben soms een natuur-, water- en recreatiefunctie, maar kunnen ook bestaan uit een aantrekkelijk gebied waar landbouw een belangrijke drager is van het landschap.

Gemengd agrarisch gebied: gebied waarbinnen de agrarische functie in samenhang met andere functies in de omgeving wordt uitgeoefend, zoals kleinschalige stedelijke voorzieningen, recreatie en ondernemen in een groene omgeving. Binnen het gemengd agrarisch gebied kunnen ook sterke agrarische clusters liggen, zoals voor intensieve veehouderij, glastuinbouw, boomteelt en groenteteelt. De agrarische clusters voor intensieve veehouderij en glastuinbouw zijn opgenomen in de Verordening Ruimte.

Geomorfologie: (wetenschap die) de vormen van het landschap en de processen die daarbij een rol spelen of hebben gespeeld (bestudeert).

GGA-regio: regio waarbinnen de Brabantse gemeenten volgens de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) samenwerken binnen het werkveld Mobiliteit en Infrastructuur. Noord-Brabant is opgedeeld in vijf GGA-regio's, exclusief het SRE-gebied.

Glastuinbouw: agrarische bedrijvigheid, waarin de productie geheel of in overwegende mate plaatsvindt in kassen.

Goederenknoop(punt): locaties die minimaal via twee vervoerswijzen bereikbaar zijn (via weg, spoor, water en/of buisleiding), of die multimodaal kunnen worden ontsloten, en die geschikt zijn voor bedrijven gericht op de overslag van goederen.

Goederenruit: beoogd netwerk van goederenspoorlijnen buiten specifiek bestemd voor goederenvervoer langs en door Brabant tussen de economische stedelijke regio's Rotterdam, Vlaamse Ruit en Ruhrgebied. Het doel is doorgaand goederenvervoer en vervoer van gevaarlijke stoffen buiten de steden om te leiden. Het netwerk bestaat uit de Betuweroute, de RoBel-lijn (Rotterdam-België), de gemoderniseerde IJzeren Rijn (2009 nog onder besluitvorming) en een Zuidtak-Betuweroute, inclusief zuidoostelijke aansluiting Chemelot en oostelijke aftakking Venlo.

Groen om de stad: beleid, gericht op het realiseren van "groene gebieden" rond de verstedelijkingsgebieden. In deze gebieden wordt gestreefd naar een samenhangende combinatie van groene functies zoals natuur, water(-beheer), landbouw en recreatief medegebruik vanuit de stad.

Groenblauwe diensten: het op vrijwillige basis leveren van bovenwettelijke prestaties door agrariërs, gericht op realisatie van maatschappelijke wensen op het terrein van natuur, landschap, waterbeheer, cultuurhistorie en recreatief medegebruik, waarvoor de overheid een kostendekkende vergoeding verstrekt.

Groenblauwe mantel: gemengd agrarisch gebied, grenzend aan het kerngebied natuur en water, met belangrijke nevenfuncties voor natuur en water. Het behoud en vooral de ontwikkeling van natuur, water (-beheer) en landschap draagt bij aan de bescherming van de waarden in het kerngebied. Ook een aantal gebieden door en nabij de stedelijke omgeving zijn onderdeel van de groenblauwe mantel.

Groenblauwe structuur: de samenhangende gebieden, voornamelijk bestaande uit bos- en natuurgebieden, beken en andere waterlopen, waar natuur- en waterfuncties behouden en ontwikkeld worden. Ook sommige (agrarische) gebieden die van belang zijn voor de natuur- en waterfuncties kunnen hier deel van uitmaken.

Grondgebonden agrarische bedrijfsvoering: agrarische bedrijfsvoering die geheel of in overwegende mate niet in gebouwen plaatsvindt.

Grootschalige voorziening: voorziening met veelal een groot ruimtebeslag, die frequent grote aantallen bezoekers trekt met de daarbij behorende verkeersbewegingen. De exacte normen van grootschaligheid zijn verschillend per type voorziening en branche en bovendien tijdgebonden.

H

Habitatrichtlijn (92/43/EEG): Europese richtlijn die ten doel heeft de biodiversiteit in de Europese Unie te waarborgen. Hij bevat lijsten van plant- en diersoorten en natuurlijke leefgemeenschappen die extra bescherming verdienen (exclusief vogels, omdat daarvoor al eerder de Vogelrichtlijn is ingesteld).

Herbestemmen: het (deels) opnieuw bestemmen van (leegstaande) bebouwing of gebieden voor andere functies of ander gebruik dan de huidige functie of het huidige gebruik.

Hergebruik: het opnieuw in gebruik nemen van bestaande (leegstaande) bebouwing of gebieden.

Herstructurering: de activiteiten waarbij men de structuur van een gebied zodanig herontwikkelt en herinricht, dat het gebied weer geschikt is voor toekomstig gebruik.

Hogesnelheidslijn (HSL): innovatief, hoogwaardig openbaar vervoerssysteem van treinen met een topsnelheid van 300 kilometer per uur. Voorbeeld is de lijn van Amsterdam via Rotterdam, Antwerpen en Brussel naar Parijs.

Hoofdwegennet: zoveel mogelijk gesloten netwerk van auto(snel)wegen.

Hoogstedelijke zone: zone, gelegen binnen het stedelijk gebied van de gemeenten binnen BrabantStad, langs infrastructuurassen (weg, spoor en/of water).

Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV): openbaar vervoer dat plaatsen in Brabant verbindt met het landelijke spoornet door middel van comfortabele, herkenbare bussen die rijden via een snelle route met goed toegeruste haltes volgens een betrouwbare, hoogfrequente dienstregeling. Het concept draagt bij aan de duurzame bereikbaarheid van Brabant.

HOV-as: openbaar-vervoerlijn die belangrijke knooppunten verbindt, gebruik maakt van hoogwaardige voertuigen, infrastructuur en voorzieningen en een gemiddelde snelheid heeft van tenminste 30 km per uur in stedelijk gebied en daarbuiten hoger. De hoge gemiddelde snelheid is mogelijk door een volledig vrije baan, prioriteit bij kruisingen met overig verkeer, grote halteafstanden en een korte haltetijd. Voorbeelden zijn een sneltram/light-rail en geleide bus zoals de Phileas.

I

Inbreiding: het bouwen binnen bestaand stedelijk gebied.

Infrastructuur: de samenhangende netwerken van wegen, spoorlijnen, vaarwegen, luchthavens en buisleidingen.

Instructieregel: regels in de provinciale ruimtelijke verordening die grenzen stellen aan de besluitvormingsmogelijkheden van gemeenten bij bestemmingsplannen.

Inpassingsplan: bestemmingsplan waarmee de provincie of het Rijk de bestemming van een bepaald gebied juridisch vastlegt. De provincie (of het Rijk) kan alleen een inpassingsplan vaststellen als er sprake is van een provinciaal (of rijks-)belang.

Integraal Strategisch Milieubeleid 2006-2010: ilieubeleidsplan van Noord-Brabant.

Integrale zonering: zonering van de intensieve veehouderijen, zoals vastgelegd in de reconstructieplannen (2005, 2007).

Intensieve veehouderij: een agrarisch bedrijf met een bedrijfsvoering die geheel of in overwegende mate in gebouwen plaatsvindt en gericht is op het houden van dieren, zoals rundveemesterij (exclusief vetweiderij), varkens-, vleeskalver-, pluimvee-, pelsdier-, geiten- of schapenhouderij of een combinatie van deze bedrijfstvormen, alsmede naar de aard daarmee gelijk te stellen bedrijfstvormen

Intensivering: p.m.

Interimstructuurvisie 2008: plan van de provincie waarin de provinciale ruimtelijke belangen, doelen en instrumenten die de provincie inzet, zijn weergegeven.

Interprovinciaal overleg (IPO): samenwerkingsverband van de twaalf Nederlandse provincies.

Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG): budget van het Ministerie van LNV ten behoeve van de ontwikkeling van een Vitaal Platteland door gebiedsgerichte en integrale aanpak van natuur, landbouw, milieukwaliteit, recreatieve ontwikkelingen, landschap en waterhuishouding.

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV): brede doeluitkering uit het grote stedenbeleid (GSB). Doel is door een integrale aanpak de achterstanden in sommige buurten en wijken in de steden mee te helpen oplossen, de leefbaarheid te verbeteren en de aantrekkelijkheid van de steden te vergroten.

J

Joint Venture Aviolanda: samenwerkingsverband-in-oprichting tussen Stork Fokker, gemeente Woensdrecht en provincie Noord-Brabant ten behoeve van de ontwikkeling van Aviolanda.

K

Kaderrichtlijn Water (KRW) (2000/60/EG): door de EU in 2000 vastgestelde richtlijn ter bescherming van alle wateren en het bevorderen van het duurzaam gebruik van water en grondwater.

Kas: een agrarisch bedrijfsgebouw waarvan de wanden en het dak voornamelijk bestaan uit glas of een ander lichtdoorlatend materiaal en dat dient voor de productie van gewassen onder geconditioneerde klimaatomstandigheden. Schuurkassen en permanente tunnel- of boogkassen (>1,5 meter) worden beschouwd als een kas.

Kerngebied groenblauw: natuurgebieden in de ecologische hoofdstructuur inclusief de (robuuste) ecologische verbindingzones en belangrijke waterstructuren in Brabant met de hoofdfunctie behoud en ontwikkeling van het natuur- en watersysteem.

Kernrandzone: een overgangszone tussen de bebouwde kom en het buitengebied met daarin relatief veel bebouwing op korte afstand van elkaar en met een ondergeschikte en/of afnemende agrarische functie.

Knooppunt: plekken die goed bereikbaar zijn en ontsloten zijn door meerdere vervoerswijzen (multimodaal), via de weg, spoor en/of water buisleiding of lucht (zie goederenknoop en stedelijk knooppunt).

L

Landbouwontwikkelingsgebied (LOG): en ruimtelijk begreemd gedeelte van het reconstructiegebied met het primaat landbouw, dat geheel of gedeeltelijk voorziet, of in het kader van de reconstructie zal voorzien in de mogelijkheid tot uitbreiding, hervestiging of nieuwvestiging van intensieve veehouderij.

Landelijk gebied: gebied buiten het bestaand stedelijk gebied zoals begreemd in de Verordening Ruimte (ook wel buitengebied genoemd).

Landschap: de aardoppervlakte zoals wij haar kunnen waarnemen, en die bepaald is door de invloed van de niet-levende en de levende natuur en het menselijk handelen.

Landschapsinvesteringsregel: een rood-met-groen regel van de provincie waarbij ontwikkelingen door middel van een landschapsinvestering bijdragen aan de versterking van het landschap.

Landschapskwaliteit: p.m.

Leisure: grootschalige bezoekersintensieve voorziening met een bovenlokaal verzorgingsgebied op het gebied van entertainment, sport, recreatie, e.d.

Logistiek: het geheel van handelingen dat nodig is om een organisatie (vaak een bedrijf) zo goed mogelijk uit te rusten en te bevoorraden. Onderdeel daarvan is de planning, besturing en uitvoering van goederenstromen.

M

Maintenance Valley: project uit de rijksnota Pieken in de Delta dat zich richt op het creëren van randvoorwaarden voor een duurzame versterking en innovatie van de onderhoudsindustrie in Zuid-West Nederland en dat binnen Noord-Brabant bestaat uit twee deelprojecten:

- Duurzame gebiedsontwikkeling Aviolanda Woensdrecht;
- World Class Maintenance, gericht op bedrijfsontwikkeling in Zuid(west) Nederland en versterking van de onderwijssector (Aviation Academy).

Milieu Effect Rapport (m.e.r.): rapport dat de gevolgen voor het milieu beschrijft van een voorgenomen m.e.r.-plichtige activiteit. De wet Milieubeheer regelt voor welke activiteiten een MER verplicht is.

Milieu-effectrapportage (MER): procedure om te komen tot een Milieu Effect Rapport.

MIRT-gebiedsagenda: rapport waarin de visie, ambities, ruimtelijke opgaven en potentiële projecten van rijk en/of regio op het gebied van verstedelijking, mobiliteit, duurzaamheid, water, natuur en landschap in samenhang met elkaar worden gezien en waarin de ruimtelijke investeringen van rijk en regio goed op elkaar worden afgestemd.

Mobiliteit: alle verplaatsingen van zowel mensen als goederen die het mogelijk maken om economische en maatschappelijke activiteiten te verrichten.

Modal shift: het veranderen van vervoerswijze van een deel van het (goederen)vervoer over de weg naar andere vormen van vervoer, met name via spoor, water en buisleidingen.

Moderne landschap: de karakteristieke ontwikkeling van stad en land in de tweede helft van de vorige eeuw, die steeds losser staat van de natuurlijke basis en het aanwezige cultuurlandschap. Voorbeelden zijn infrastructuur, glastuinbouwlocaties, vinexlocaties, regionale bedrijventerreinen etc.

Monitoring: instrument dat inzicht geeft of (ruimtelijke) ontwikkelingen sporen met de doelen van het (provinciale ruimtelijke) beleid. Het dient om het beleid te (kunnen) evalueren en periodiek te herzien.

Multimodaal: via meerdere vervoerswijzen, zoals auto, trein/bus, fiets of schip, bereikbaar of ontsloten (locaties of knooppunten).

N

Nationaal Landschap: gebied met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten.

Natte natuur: waterafhankelijk deel van de ecologische hoofdstructuur, bestaande uit natuurgebieden (met droge en natte delen) die in hun geheel sterk afhankelijk zijn van hoge grondwaterstanden of kwel. Deze gebieden worden sterk beïnvloed door de inrichting en het beheer van de omgeving. Voorheen ook wel natte natuurparels genoemd.

Natte natuurparel: de natte natuur

Natura 2000-gebied: gebied dat is aangewezen onder de Vogelrichtlijn en aangemeld of aangewezen onder de Habitatrichtlijn en waarbinnen soorten en/of habitattypen voorkomen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben. De Natura 2000-gebieden vormen een Europees netwerk. In Brabant liggen 21 van de 162 Natura 2000-gebieden in Nederland.

Natuurlijke basis: de abiotische ondergrond. Deze bestaat uit het bodem – en watersysteem inclusief de reliëfvormen (geomorfologie).

Niet-grondgebonden agrarische bedrijfsvoering: agrarische bedrijfsvoering die geheel of in overwegend mate in gebouwen plaatsvindt.

Nieuw landgoed: Een functionele eenheid, bestaande uit bos of natuur al dan niet met agrarische gronden met een productiedoelstelling. Vormen van bos- en landbouw kunnen deel uitmaken van de bedrijfsvoering. Het geheel omvat minimaal tien hectaren grond en is overwegend openbaar toegankelijk. Op het landgoed staan één of meer wooncomplexen met een tuin van allure en uitstraling. Als ruimtelijk kenmerk geldt dat er een raamwerk van wegen, waterlopen, lanen en singels is waarbinnen de verschillende ruimtegebruiksvormen zijn gerangschikt. Het geheel is een ecologische, economische en esthetische eenheid waarvan de invulling is geïnspireerd door het omringende landschap, de cultuurhistorie en de bodemgesteldheid.

Nieuwvestiging: de projectie van een bouwblok op een locatie die volgens het ter plaatse geldende bestemmingsplan niet is voorzien van een bouwblok respectievelijk de projectie van een bestemmingsvlak voor een functie die volgens het ter plaatse vigerende bestemmingsplan niet is toegestaan.

O

Ontginningslandschap: het rijke palet aan agrarische cultuurlandschappen, ontstaan vanaf de vroegste ontginning op basis van de variatie aan natuurlijke omstandigheden in Brabant, inclusief de weerslag van de militaire, industriële en kerkelijke geschiedenis van Brabant.

P

Peelrandbreuk: geologische breuklijn die zijn naam dankt aan de Peel. Hij volgt grofweg de lijn Roermond- Meijel - Liessel - Deurne- Bakel - Gemert - Uden-Heesch en scheidt de relatief omhoog bewegende Peelhorst van de relatief omlaag bewegende Roerdalslenk. De Peelrandbreuk is met name bij Uden, bij Liessel en Neerkant en bij Meijel nog aan de oppervlakte zichtbaar.

Plan-m.e.r.: verplichte milieueffectbeoordeling bij wettelijk verplicht vast te stellen plannen. De wet Milieubeheer bepaald wanneer er een plicht bestaat een plan- m.e.r. op te stellen. Zie ook milieu effect rapportage (m.e.r.) en Milieu Effect Rapport (MER).

Planologische kernbeslissing (PKB): tot de inwerkingtreding van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening een plan van de Nederlandse Rijksoverheid voor de inrichting van een deel van Nederland.

Primair agrarisch gebied: gebied waar ruimte is en blijft voor een sterke agrarische productiestructuur. In deze gebieden worden (stedelijke) functies die beperkingen geven voor de gewenste agrarische ontwikkeling geweerd.

Primaire waterkeringen: dijken, duinen en technische kunstwerken die bescherming bieden tegen de zee, grote rivieren en grote meren (het buitenwater). In de Wet op de waterkering (1996) zijn de normen vastgelegd waaraan primaire waterkeringen moeten voldoen.

Programma Landelijk Gebied (PLG): programma waarmee de provincie Noord-Brabant de herinrichting van het platteland monitort en regisseert. De uitvoering van het programma ligt bij overheden, maatschappelijke organisaties en particulieren.

Provinciale landschappen: gebieden waar de provincie via een gebiedsgerichte aanpak - samen met de streek - de versterking van de kenmerkende landschapwaarden en de eigen identiteit wil stimuleren. In Noord-Brabant zijn er drie provinciale landschappen benoemd: het Groene Woud (tevens Nationaal Landschap), de Brabantse Wal en de Maashorst.

Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (PMjP): programma dat voor zeven jaar de ambities en beschikbare middelen weergeeft voor het landelijk gebied van Noord-Brabant, zoals vastgelegd in de reconstructie- en gebiedsplannen.

Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan 2006 (PVVP): beleidskadervoor het verkeer en vervoer (infrastructuur en mobiliteit) in Brabant, waarin de bereikbaarheid voor de mobilist centraal staat binnen de randvoorwaarden van duurzaamheid, leefbaarheid en veiligheid.

Provinciaal waterplan (2009): strategische basis voor het Brabantse waterbeleid en waterbeheer voor de korte en lange termijn. Het Provinciaal Waterplan heeft de status van ruimtelijke structuurvisie op grond van de nieuwe Wet ruimtelijke ordening voor het aspect water.

Provinciale gebiedsontwikkelingen: gebieden waar sprake is van grote ruimtelijke dynamiek, botsende belangen en waar de ontwikkelingen een (inter)provinciale impact hebben en waar de provincie samen met betrokken partijen tot integrale oplossingen wil komen.

Provinciale Staten: algemeen bestuur van een provincie. De leden van Provinciale Staten worden iedere vier jaar rechtstreeks door de stemgerechtigde inwoners van de provincie gekozen.

R

Reconstructieplan: plan als bedoeld in artikel 11 van de Reconstructiewet concentratiegebieden. Een reconstructieplan bevat in ieder geval een beschrijving van maatregelen en voorzieningen:

- ter verbetering van de ruimtelijke structuur ten behoeve van de landbouw, mede om veterinaire risico's voortvloeiend uit een hoge veedichtheid te verminderen;
- ter verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap;
- ter verbetering van de kwaliteit van milieu en water.

Recreatieve poort: toegang tot een natuur- en bosgebied met ruime parkeermogelijkheden, een horecavoorziening en informatie over het gebied.

Regionaal waterbergingsgebied: gebied waar, in tijden van overvloedige neerslag, water dat niet afkomstig is uit de grote rivieren, tijdelijk vastgehouden kan worden.

Regionaal overleg: overleg tussen gemeenten, waterschappen en provincie gericht op het opstellen van een regionale ontwikkelagenda en het maken van afspraken over de ruimtelijke ontwikkeling van een regio.

Regionaal wegennet/regionale verbinding: een zoveel mogelijk gesloten netwerk van de provinciale wegen (in beheer en onderhoud van provincie) en een aantal stedelijke wegen in beheer en onderhoud van gemeenten.

Regionale waterkeringen: dijken en kades die bescherming bieden tegen binnenwateren. In Noord-Brabant liggen de regionale keringen langs regionale wateren, als compartimenteringsdijken achter primaire waterkeringen en langs boezemwateren en kanalen.

Revitalisering: proces met als doel verschillende problemen op het gebied van de veterinaire kwetsbaarheid, natuur, landschap, milieu en ruimtelijke kwaliteit integraal aan te pakken. Hierbij gaat het in Noord-Brabant om in totaal 9 gebieden (7 reconstructiegebieden en de 2 revitaliseringsgebieden Wijde Biesbosch en Brabantse Delta).

Revitaliseringsplannen: de reconstructie- en gebiedsplannen samen.

Revitaliseringscommissie: Reconstructiecommissie of Gebiedscommissie. Deze commissies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de reconstructie- en gebiedsplannen.

Rijksbufferzone: groene ruimte binnen stedelijke netwerken die door de rijksoverheid wordt aangewezen om het groene karakter duurzaam in stand te houden en de (dag)recreatieve functie te verbeteren.

Rijkswaterstaat: een uitvoerend agentschap van het ministerie van Verkeer & Waterstaat dat zich bezighoudt met de praktische uitvoering van de water- en wegeaanleg en het onderhoud daaraan.

Robuuste verbinding: robuuste aaneengesloten lijnvormige natuur die twee natuurkernen verbindt.

Ruimte voor de Rivier: Planologische Kernbeslissing die het Rijk in 2006 heeft vastgesteld om Nederland veilig, leefbaar én aantrekkelijk te houden.

Ruimte voor Ruimte: regeling waarin de Provincie met private partijen (investeerders) de sloop van stallen in het buitengebied financiert met de opbrengst van de verkoop van woningbouwlocaties. Voor de uitvoering van deze regeling is de ontwikkelingsmaatschappij ruimte-voor-ruimte opgericht.

Ruimte voor Ruimte-verbreed: regeling voor de financiering van de sanering van de intensieve veehouderij, uitgebreid met sanering van glastuinbouwbedrijven in kwetsbare gebieden en sloop van ongewenste bebouwing in het buitengebied. Zie ook Ruimte voor Ruimte.

S

SER-ladder: denkmodel ter bevordering van zorgvuldig ruimtegebruik waarbij in drie stappen de ruimtelijke mogelijkheden worden afgewogen: (1) de beschikbare ruimte optimaal gebruiken of door herstructurering beschikbaar maken; (2) door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit verhogen; (3) het ruimtegebruik uitbreiden.

Stedelijk concentratiegebied: gebied waar de bundeling van verstedelijking plaatsvindt.

Stedelijk gebied (overig): steden, dorpen en kernen buiten het stedelijk concentratiegebied.

Stedelijk knooppunt: locaties die voor personenvervoer goed bereikbaar zijn voor zowel auto, fiets als hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) en daardoor potenties hebben voor (bezoekers) intensieve stedelijke ontwikkelingen.

Stedelijke Structuur: stedelijk concentratiegebied en het overig stedelijk gebied inclusief de bijbehorende zoekgebieden voor verstedelijking.

Streekplan 2002: Kadernota, vastgesteld door Provinciale Staten, met het ruimtelijke beleid van Provincie Noord-Brabant, geldig tot de inwerkingtreding van de Interimstructuurvisie Noord-Brabant per 1 juli 2008.

Stuurgroep LIB: samenwerkingsverband van de Provincie Noord-Brabant en de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO) met als doel gezamenlijk te werken aan een duurzame en vitale land- en tuinbouw die bijdraagt aan de kwaliteit van het platteland.

T

Tangent: Een wegverbinding in stedelijke gebied die is bedoeld om verkeer snel en efficiënt te laten doorstromen en die tevens een belangrijke ontsluitingsfunctie heeft.

Teeltondersteunende voorzieningen: Voorziening in, op of boven de grond die door agrarische bedrijven met plantaardige teelten wordt gebruikt om de volgende doelen na te streven:

- verbetering van de productie, onder meer door teeltvervroeging en -verlating, terugdringing van onkruidgroei en beperking van vraatschade;
- verbetering van de arbeidsomstandigheden, onder meer door gewassen verhoogd te telen;
- bereiken van positieve effecten op milieu en water(bodembescherming, terugdringen onkruidbestrijding, effectief omgaan met water).

Voorbeelden van teeltondersteunende voorzieningen zijn aardbeiteelttafels, afdekfolies, anti-worteldoek, boomteelthekken, regenkapten, wandeltunnels, hagelnetten, insectengaas, plastic tunnels, ondersteunende kassen, schaduwhallen en vraatnetten.

Tuinbouw: het op commerciële basis op intensieve wijze telen van groenten, tuin- en kasvruchten, bloemen, planten, bomen, bollen of zaden.

Tuinbouw Ontwikkelingsmaatschappij (TOM): samenwerkingsverband tussen ZLTO en de Provincie Noord-Brabant gericht op een duurzame ontwikkeling en concentratie van de glastuinbouw in Noord-Brabant.

U

Uitbreiding: vergroting van een bestaand bouwblok of bestemmingsvlak

Uitwerkingsplan: Uitwerking van het Streekplan 2002 voor afzonderlijke regio's van Brabant waarin de verstedelijking tot 2020 is afgewogen.

V

Vaarweg: een bevaarbare waterweg met een functie voor het beroepsgoederenvervoer of voor recreatievaart. Het zijn meestal rivieren en kanalen. In Brabant gaat het met name om de Maas, de Zuid-Willemsvaart, Wilhelminakanaal, Beatrixkanaal en Mark-Vlietkanaal.

Verblijfsrecreatie: het verblijf voor recreatieve doeleinden buiten de eerste woning, waarbij ten minste één nacht wordt doorgebracht, met uitzondering van overnachtingen bij familie en kennissen.

Verbrede landbouw: het ontplooiën van activiteiten op een agrarisch bouwblok, die ruimtelijk inpasbaar zijn en verbonden zijn aan de bestaande en te behouden agrarische bedrijfsvoering.

Verdroging: alle nadelige effecten op natuurwaarden als gevolg van een grond- en/of oppervlaktewaterstand die, door menselijk ingrijpen, structureel lager is dan gewenst, of als gevolg van de aanvoer van gebiedsvreemd water om de lagere waterstanden te bestrijden.

Verkenning Antwerpen-Rotterdam (VAR): verkenning die moet leiden tot een plan waar en hoeveel bedrijventerreinen, wegen, woonwijken en natuur er in 2040 nodig zijn in het gebied tussen Antwerpen en Rotterdam. Betrokken zijn de ministeries van VenW, VROM, LNV en EZ, de provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant en Zeeland en de drie stadsregio's Rotterdam, Drechtsteden en West Brabantse Vergadering. De verkenning is onderdeel van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Aanleiding is het kabinetsbesluit in maart 2008 om geen bedrijventerrein in de Hoeksche Waard aan te leggen.

Verordening ruimte: regels, vastgesteld door Provinciale Staten, waarmee gemeenten rekening moeten houden bij het ontwikkelen van bestemmingsplannen.

Verplaatsingsregeling Intensieve Veehouderij (VIV): provinciale subsidieregeling die beoogt de verplaatsing van intensieve veehouderijen in extensiveringsgebied natuur (gelegen bij natuurgebieden) naar Landbouwonwikkelingsgebieden te stimuleren.

Vlaamse Ruit: stedelijk kerngebied in Vlaanderen rond de grootstedelijke gebieden van Antwerpen, Gent, Brussel en Leuven.

Vollegrondstuinbouw: teelt van tuinbouwgewassen in de openlucht. Voorbeelden zijn groenten, snijbloemen, boomteelt, fruitteelt of bloembollenteelt.

Voorziening: publieks- en/of consumentenverzorgende functie zoals detailhandel, horeca, leisu-revoorzieningen, onderwijs-, sport- en sociaal-culturele voorzieningen, zorgvoorzieningen en specifieke recreatievoorzieningen, kantoren met een baliefunctie en dergelijke, gekoppeld aan stad of dorp.

W

Waterbeheer: de uitvoering van wettelijke taken betreffende de waterhuishouding - met name het beheer van de waterkwantiteit en de waterkwaliteit - in een bepaald gebied.

Waterberging: het tijdelijk bergen van water in daarvoor aangewezen gebieden, ter voorkoming van wateroverlast elders.

Waterkering: natuurlijke of kunstmatige verhoging in het landschap om het achterliggende gebied te beschermen tegen overstroming. Zie ook 'Primaire waterkeringen' en 'Regionale waterkeringen'.

Waterschapsbond: samenwerkingsverband van de vier Brabantse waterschappen (waterschap Aa en Maas, Brabantse Delta, De Dommel en Rivierenland). Voluit is de naam Noord-Brabantse Waterschapsbond (NBWB).

Watersysteem: geografisch afgebakend, samenhangend en functioneel geheel van oppervlakte-water, grondwater, waterbodems, oevers en technische infrastructuur, met inbegrip van de daarin voorkomende levensgemeenschappen en alle bijbehorende fysische, chemische en biologische kenmerken en processen.

Watertoets: wettelijk vastgelegde overlegverplichting met de waterbeheerder met als doel vroegtijdig te waarborgen dat alle waterhuishoudkundige aspecten een afweging krijgen bij ruimtelijke plannen en besluiten.

Wegennet: zoveel mogelijk gesloten netwerk dat bestaat uit het hoofdwegennet (auto(snel)wegen) en het regionaal verbindend net.

Wet ruimtelijke ordening: wetgeving voor de ruimtelijke ordening, die per 1 juli 2008 van kracht is.

Wet op de Ruimtelijke Ordening: wetgeving voor de ruimtelijke ordening, die per 1 juli 2008 is komen te vervallen.

Wijst: verschijnsel bij sommige geologische breuken, waaronder de Peelrandbreuk. Daarbij stagneert de grondwaterstroom vanaf de hoge horstgronden door een ondoorlatende leemlaag in de breuk. Het komt aan de breukrand aan de oppervlakte als sterk ijzerhoudende rode kwel. Als gevolg daarvan zijn de hooggelegen horstgronden veel vochtiger dan de laaggelegen slenkgronden. In Brabant liggen wijstgronden verspreid langs de Peelrandbreuk onder andere bij Uden.

Winterbed/zomerbed: het zomerbed is de oppervlakte die bij gewoon hoogwater in de zomer door de rivier wordt ingenomen. Het winterbed is de oppervlakte tussen het zomerbed van een rivier en de buitenkruinlijn van de hoogwaterkerende dijk (bedijkte rivier), dan wel de hoge gronden die het water bij hoge waterstanden keren (onbedijkte rivier).

Z

Zoekruimte primair agrarisch gebied: gebied waar ruimte is en blijft voor een dominante positie voor de landbouw. In deze gebieden worden (stedelijke) functies die beperkingen geven voor de gewenste agrarische ontwikkeling geweerd en kan (meer) ruimte worden geboden aan de ontwikkeling van duurzame energie, mestverwerking, opslag en verbouwing van producten. De maat en schaal van de omgeving en de draagkracht van het gebied, inclusief aspecten van volksgezondheid, zijn sturend voor de groei van agrarische activiteiten.

Zuidoostvleugel (Brabant(Stad): regio Eindhoven-Helmond.

Afkortingen

A

AFC: Agro- en Foodcluster

AMvB: Algemene Maatregel van Bestuur

B

BHB: Brabantse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijventerreinen BV

BIV: Beëindigingsregeling Intensieve Veehouderijen

BSVG: Brabantse Strategische Visie Goederenvervoer

E

EHS: Ecologische Hoofdstructuur

EU: Europese Unie

G

GGA: Gebiedsgerichte Aanpak

GS: Gedeputeerde Staten

H

HOV: Hoogwaardig Openbaar Vervoer

HOWABO: Hoogwaterbescherming Den Bosch

HSL: Hoge Snelheidslijn

I

IDOP: Integraal Dorps Ontwikkeling Plan

ILG: Investeringsbudget Landelijk Gebied

IPO: Interprovinciaal Overleg

ISV: Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

IV: Intensieve Veehouderij

L

LIB: Landbouw Innovatie Bureau

LOG: Landbouw Ontwikkelingsgebied

LPM: Logistiek Park Moerdijk

M

MER: Milieu Effect Rapport

m.e.r.: milieueffectrapportage

MIRT: Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport

N

NS: Nederlandse Spoorwegen

O

OV: Openbaar Vervoer

P

PLG: Programma Landelijk Gebied

PMJP: Provinciaal Meerjaren Programma

POP: Plattelands Ontwikkelingsprogramma

PVVP: Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan

PWP: Provinciaal Waterplan

R

RBML: Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens

RO: Ruimtelijke Ordening

RoBel: Rotterdam-België

ROCK: Regions of connected knowledge

ROR: (Europese) Richtlijn Overstromingsrisico's

RWSR: Regionale Watersysteemanalyse

S

SER: Sociaal Economische Raad

SRE: Samenwerkingsverband Regio Eindhoven

SVRO: Structuurvisie Ruimtelijke Ordening

T

TOM: Tuinbouw Ontwikkelings Maatschappij

TOV: Teeltondersteunende voorziening

V

VBG: Vereniging Brabantse Gemeenten

VIV: Verplaatsingsregeling Intensieve Veehouderijen

V&W: Verkeer en Waterstaat

WILG: Wet Inrichting Landelijk Gebied

ZLTO: Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie

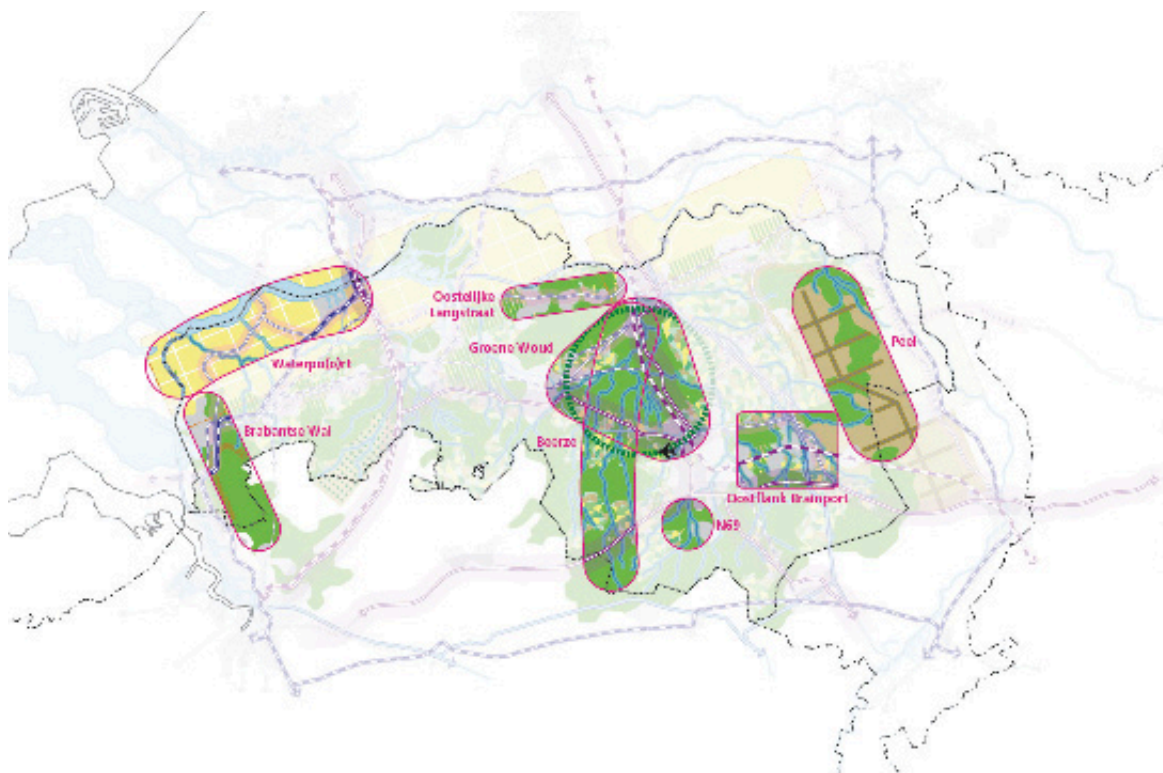
Bijlage 2 – Gebiedsontwikkeling

Inleiding

De provinciale gebiedsontwikkelingen in deze bijlage vormen een dynamisch programma dat periodiek (bijvoorbeeld elke bestuursperiode) wordt herzien. Dan kunnen de provinciale prioriteiten in het ruimtelijk domein worden verlegd en kan het aantal gebiedsontwikkelingen toe/afnemen.

De gebiedsontwikkelingen passen binnen de MIRT-Gebiedsagenda Brabant en vormen een soort van deelopgaven binnen de integrale gebiedsopgaven uit diezelfde agenda.

De provincie werkt het de gebiedsontwikkeling in samenhang met de MIRT-Gebiedsagenda Brabant en in overleg met gemeenten en andere betrokken partijen uit. Hierbij wordt ook met de regio's besproken of de lijst van gebiedsontwikkelingen volledig en/of juist is. Dat gebeurt onder andere bij het opstellen van het projectenoverzicht en uitvoeringsprogramma van de MIRT-gebiedsagenda Brabant. De keuze voor 6 van de 8 genoemde gebiedsontwikkelingen sluit aan bij lopende opgaven die in verschillende fasen van uitvoering zijn. Daarnaast zijn twee nieuwe opgaven benoemd, die voortkomen uit de ruimtelijke keuzes van de structuurvisie.

Kaart 11 Gebiedsontwikkelingen

Actuele provinciale gebiedsontwikkelingen

1. Brabantse Wal

De Brabantse Wal ligt in het zuiden van West-Brabant. Door de strategische ligging tussen de havens van Rotterdam en Antwerpen, en de infrastructurele verbindingen hiermee, is het gebied bijzonder interessant voor economische activiteiten. Bij Woensdrecht ligt de belangrijkste onderhoudsbasis voor de Luchtmacht (maintenance). Daardoor is er op de Brabantse Wal een cluster van bedrijvigheid en opleidingen ontstaan gericht op maintenance. De Brabantse Wal is bovendien aantrekkelijk om te wonen en te recreëren, onder andere vanwege de bijzondere geomorfologie. Hier grenst namelijk een beboste heuvelrug met steilrand aan het open zeekele gebied van West Brabant en Zeeland. Een groot deel van de Brabantse Wal is Natura 2000-gebied. Het gebied kampt echter ook met verdroging, versnippering van de natuur door infrastructuur en verstedelijking en met een economische druk op het landschap. De Brabantse Wal heeft een grensoverschrijdende samenwerking op het vlak van natuur, water en recreatie via het grenspark De Zoom-Kalmthout.

De provincie heeft De Brabantse Wal benoemd als provinciaal landschap. De landschapskenmerken en karakteristieke flora en fauna geven de Brabantse Wal een eigen identiteit. Een identiteit waarin ook (cultuur-) historie en tradities een rol spelen en die de provincie - samen met de streek - wil versterken. De Brabantse Wal wordt zo op den duur (h)erkend als een bijzonder landschap waarin het prettig wonen, werken en recreëren is.

Opgave voor de Gebiedsontwikkeling is om versterking van de economische betekenis van de Brabantse Wal te verbinden met de ontwikkeling van één samenhangend natuur- en recreatiegebied. Inzet is dat de economische ontwikkelingen bijdragen aan ontsnippering en dat ze de landschappelijke, hydrologische en natuurwaarden en tevens de leefbaarheid van het gebied versterken. De provincie wil op de bestaande aanpak - zoals in de revitalisering van het landelijk gebied, het provinciaal landschap en de gebiedsontwikkeling 'Avirolanda Woensdrecht' – aansluiten.

2. Oostelijke Langstraat

De Oostelijke Langstraat is een sterk verstedelijkt gebied van Waalwijk tot 's-Hertogenbosch. Tussen Waalwijk en 's-Hertogenbosch liggen de kernen Drunen, Elshout, Nieuwkuijk en Vlijmen. De A59 doorkruist het gebied van oost naar west. Deze weg loopt deels langs en door de kernen. De A59 kampt met doorstromingsproblemen en verkeersonveiligheid door een gebrekkige aansluiting op het onderliggend wegennet. Bovendien veroorzaakt de weg geluidsoverlast voor omwonenden. Ook is de ontsluiting van de kernen met het openbaar vervoer onvoldoende. De noord-zuidlopende groenblauwe corridors en ecologische verbindingen verbinden de omliggende groengebieden. Ze vormen een buffer voor natuur en recreatie tussen de verstedelijkte gebieden en hebben een belangrijke functie voor de hoogwaterbescherming voor het stedelijk gebied van 's-Hertogenbosch. De A59 belemmert het functioneren van de groenblauwe corridors en ecologische verbindingen en realisering van de juiste vorm van waterberging.

Opgave voor Gebiedsontwikkeling de Oostelijke Langstraat is om de bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid te verbeteren én noord-zuid lopende groenblauwe corridors te realiseren met een functie voor natuur, recreatie en waterberging bij hoogwater. Hierbij combineert de

provincie verbetering van de afslagenstructuur van de A59 met ontsnipperingsmaatregelen. Bovendien versterkt zij de landbouwstructuur. Daartoe pakt de provincie de lopende trajecten voor de afzonderlijke opgaven in samenhang op. Voor de hoogwaterberging is dit de Groene Rivier, voor de bereikbaarheid de Corridorstudie A59 en voor de groenblauwe structuren en ecologische verbindingen de Groene Delta.

3. *Het Groene Woud*

Het Groene Woud bestaat uit het Nationaal Landschap Het Groene Woud en het Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen. Het is omringd door de steden 's-Hertogenbosch, Eindhoven en Tilburg. Het gebied vormt daarmee het groene hart van BrabantStad. De A2, A58 en N65 doorsnijden de flanken van het gebied. Het Nationale Landschap Het Groene Woud bestaat uit een waardevol kleinschalig cultuurlandschap met daarin belangrijke natuurgebieden zoals de Kampina en Oisterwijkse Vennen, de Mortelen, de Scheeken en de Geelders. Het Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen is een natuurgebied met stuifzanden, bossen, beek- en moeraslandschap omringd door een open landbouwgebied. Het ligt tussen Tilburg en Den Bosch en grenst direct aan het Nationaal Landschap.

Het Rijk en de provincie werken aan de opwaardering van de A2, A58 en N65. Er zijn plannen voor nieuwe woonmilieus aan de randen van Het Groene Woud, zoals in Tilburg-Noordoost, Best en Son. In het agrarische landschap rondom de natuurkern is een ontwikkeling in gang gezet naar een groene, duurzame en gemengde plattelandseconomie. De nieuwe economische dragers zijn erop gericht de natuur- en landschapswaarden en de recreatieve aantrekkelijkheid van dit gebied te verhogen. Deze ontwikkeling draagt bij aan de versterking van het vestigingsklimaat van Brabant.

De integrale opgave is om het Nationaal Landschap Het Groene Woud en het Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen beter met elkaar en met het omliggende stedelijk concentratiegebied te verbinden. Dit sluit aan bij de toekomstbeelden uit BrabantStad Mozaïekmetropool. Om dit te bereiken wil de provincie met de betrokkenen de natuurkern versterken, evenals de groene en duurzame gemengde plattelandseconomie, recreatie, natuur- en landschapswaarden in de gebieden daaromheen. Zij zet tevens in op een landschappelijke overgang van stad naar land, een goede recreatieve ontsluiting vanuit de woonomgevingen, verbeterde verkeersveiligheid en ontsnipperingsmaatregelen bij de opwaardering van wegen. Tot slot bevordert zij de uitwisseling van producten en diensten tussen stad en land.

Hierbij sluit de provincie aan op het proces dat door de betrokken partijen is ingezet.

4. *Levende Beerze*

De Beerze loopt vanaf de Belgische grens via Bergeijk naar 's-Hertogenbosch. Het beekdal van de Beerze verbindt de natuurgebieden op de omliggende dekzandruggen. De Beerze is in de Nota Ruimte aangemerkt als 'Robuuste Ecologische Verbinding'. Robuuste Ecologische Verbindingen versterken de EHS en maken deze bestendiger tegen de effecten van klimaatveranderingen. De Beerze biedt hiervoor goede mogelijkheden omdat er geen sprake is van grootstedelijke of industriële beïnvloeding. Het Rijk draagt provincies op de Robuuste Ecologische Verbindingen te realiseren. De gemeenten, het waterschap en maatschappelijke organisaties werken hieraan mee op voorwaarde dat ook de (plattelandseconomie en leefbaarheid een impuls krijgen: de Levende Beerze.

De opgave voor de Gebiedsontwikkeling Levende Beerze is om de bestaande natuurgebieden te vergroten en te verbinden en een meer natuurlijk watersysteem van de Beerze te realiseren. Dit kan in samenhang met het versterken van de (plattelands)economie en leefbaarheid. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de versterking van de landschappelijke kwaliteit en cultuurhistorische en recreatieve waarde van het gebied. Kortom, er wordt gewerkt aan een integrale kwaliteitsverbetering van het gehele landelijke gebied. De provincie wil samen met de betrokken partijen in de streek de krachten bundelen en het ingezette traject voor de Levende Beerze voortzetten.

5. *Brainport oost*

Brainport oost is het gebied dat globaal ligt tussen Eindhoven, het gebied ten noorden van het Wilhelminakanaal, de zone ten oosten van de N279 en de A67. Brainport oost maakt deel van de Zuidoostvleugel BrabantStad ofwel de Brainportregio. Het gebied bevat clusters van bedrijven in de hoogwaardige (maak)industrie in de distributie-, auto- en agrofoodsector. Hiermee onderscheidt Oostflank Brainport zich van Brainport Avenue rond de A2, en draagt het bij aan de economische betekenis van Brainport. heeft Brainport oost heeft een aantrekkelijk woon- en leefklimaat door de nabijheid van veel en ruim aanwezig groen ommeland, zoals het Middengebied Eindhoven-Helmond, de Groene peelvallei en het bekenlandschap.

Vele regionale ontwikkelingen in en rond Brainport oost beïnvloeden de ruimtelijke kwaliteit en het leefklimaat van het gebied. Ze vragen om afstemming van ambities, doelen en projecten. Om de bereikbaarheid van Brainport te verbeteren en de groen-blauwe kwaliteiten van het Middengebied Eindhoven-Helmond te versterken, werkt de provincie aan een nieuwe oost-west verbinding tussen de A58/A50 en de N279 en aan de verbreding van de N279 tussen Veghel en de A67 bij Asten. Dit versterkt rondom de N279 ook de kansen voor hoogwaardige (maak)industrie en logistieke clusters en voor nieuwe woonomgevingen. De nieuwe oost-west verbinding wordt nadrukkelijk geen ontwikkelas. Het Middengebied is beoogd als rijksbufferzone; betrokken partijen werken hier onder meer aan de versterking van de groenblauwe structuren. In de MIRT-verkenning Zuidoostvleugel BrabantStad hebben het Rijk, de provincie, SRE en BrabantStad een visie ontwikkeld en afspraken gemaakt hoe zij investeringen in infrastructuur, ruimte en transport ruimtelijk verknopen.

De opgave voor gebiedsontwikkeling Brainport oost is om een duurzaam en kwalitatief hoogwaardig woon-, werk- en leefklimaat te ontwikkelen met de uitstraling van Brainport, dat zich qua ruimtelijk- economisch profiel onderscheidt van het westelijk deel van Brainport. Om dit te bereiken wil de provincie samenhang aanbrengen tussen ruimtelijke ontwikkeling, versterking van de infrastructuur en natuur- en landschapsontwikkeling in Brainport oost. De provincie legt hierbij een relatie met de aangrenzende gebiedsontwikkeling Landgoed De Peel en met de grensoverschrijdende opgaven voor Greenport. De opgave voor versterking van de infrastructuur leidt tot de keuze van een voorkeursalternatief in een partiële herziening van de Structuurvisie RO.

6. *Grenscorridor N69*

De N69 verbindt Eindhoven met Hasselt. Het is een belangrijke, internationale verbinding voor de ZuidoostVleugel van BrabantStad en Brainport. De Zuidoostvleugel van BrabantStad is namelijk onderdeel van de ELAT-driehoek (Eindhoven, Leuven, Aachen Triangle). De ELAT-driehoek is een samenwerkingsverband van bedrijven, kennisinstellingen en overheid dat zich richt op verbetering van de kenniseconomie.

De grensridor N69 ligt in een gebied met hoge natuur- en landschapswaarden. De beken de Dommel, de Keersop en de Run zijn de groenblauwe aders waarin de natuurwaarden grotendeels verbonden zijn. Veel gebieden behoren tot de groenblauwe structuur (ecologische hoofdstructuur en ook Natura 2000). De gebieden hebben een vrij lage dynamiek met hoge recreatieve betekenis. De N69 loopt dwars door de kernen Aalst/Waalre en Valkenswaard. Als gevolg daarvan kent de grensregio een groot leefbaarheids- en bereikbaarheidsprobleem. Op lokaal, regionaal en boven-regionaal niveau is er sprake van congestie, sluipverkeer, geluidsoverlast, slechte luchtkwaliteit en verkeersonveiligheid. Als eigenaar en beheerder van de weg heeft het Rijk voor deze problemen vele jaren naar verkeerskundige oplossingen gezocht. Deze varianten hebben het vanwege het één dimensionale karakter nooit gered.

In november 2008 heeft het Rijk de N69 overgedragen aan de provincie Noord Brabant. Hierdoor kan de provincie samen met haar regionale partners de problematiek aanpakken. De provincie beschouwt de Grensridor N69 niet alleen als een belangrijke internationale verbinding, maar ook als een gebied met grote landschappelijke, natuur- en recreatieve betekenis voor Brainport.

De opgave voor de gebiedsontwikkeling Grensridor N69 is om de betekenis van dit gebied voor het woon- werk- en leefklimaat van Brainport en haar positie binnen de ELAT-driehoek te versterken. Dit wil de provincie bereiken door te komen tot een gedragen, integraal maatregelenpakket om de leefbaarheid, bereikbaarheid, natuur, landschap en de recreatieve waarden van dit gebied te versterken. De

opgave voor verbetering van de bereikbaarheid leidt tot de keuze voor een voorkeursalternatief in een partiële herziening van de Structuurvisie RO.

Nieuwe gebiedsontwikkelingen

7. Waterpo(o)rt West-Brabant

Waterpo(o)rt West-Brabant ligt in het zeeleigebied van West-Brabant. Karakteristiek is het grootschalige en open landschap en de cultuurhistorisch waardevolle waterlinies.

Het gebied ligt tussen de havens van Rotterdam en Antwerpen. Daardoor is er een sterke economische druk. Het gebied is aantrekkelijk voor bedrijvigheid die van deze havens afhankelijk is, zoals (agro)logistiek, maakindustrie en grootschalige glastuinbouw. In het gebied liggen er kansen voor windenergie en de combinatie van duurzame energie met glastuinbouw.

Het grootschalige en open landschap maken het gebied echter ook kwetsbaar voor deze ontwikkelingen. De herkenbaarheid en de kwaliteit van de polderstructuur staat onder druk door grootschalige en hoogdynamische ontwikkelingen, zoals het AFC, LPM, HSL/A16.

Door klimaatverandering nemen de pieken in neerslag toe. Doordat tegelijkertijd de zeespiegel stijgt, wordt het steeds lastiger om overtollig water in de beken en kreken af te voeren. Daarmee stijgt het risico op wateroverlast. Om de waterkwaliteit in de Rijn-Scheldedelta te verbeteren wil het Rijk de Rijn-Scheldedelta verzilten. Gevolg is dat er onvoldoende zoet water beschikbaar is voor de landbouw in West-Brabant. Verbetering van de waterkwaliteit in de Rijn-Scheldedelta biedt echter ook kansen voor recreatie.

Opgave voor Gebiedsontwikkeling Waterpo(o)rt West-Brabant is om de ruimtevraag voor (agro)logistiek, maakindustrie en grootschalige glastuinbouw, de opgaven voor waterveiligheid en waterkwaliteit voor de landbouw, en de kansen voor duurzame energie en recreatie met elkaar

te verbinden en de openheid en cultuurhistorische waarden van het landschap te versterken. De provincies Zeeland en Zuid-Holland zijn ook bij dit project betrokken.

8. De Peel

De Peelstreek is het centrum van de intensieve veehouderij in Nederland. De concentratie van de intensieve veehouderij is van groot belang voor de economie van Brabant en biedt kansen voor koppeling met duurzame energie. Het veroorzaakt ook extra milieudruk en verkeersbewegingen in het gebied. Naast het agrarisch productielandschap liggen in de Peelstreek de grote natuurgebieden De Peel, De Stippelberg en de Maashorst.

De provincie heeft het gebied De Maashorst aan de noordzijde van De Peel benoemd als provinciaal landschap. In dat kader wordt onder andere gewerkt aan recreatieve entrees (poorten) en aan twee natuurbruggen tussen Maashorst en Herpenduin. Door het gebied aantrekkelijker te maken voor de natuur en recreatie wordt een sociaal-economische impuls gegeven aan deze regio. In de reconstructieplannen heeft de provincie aangegeven waar de groeimogelijkheden voor de intensieve veehouderijen in de Peelstreek liggen. De provincie wil de agrarische productiestructuur in de Peelstreek versterken. Door het gebied in deze structuurvisie aan te wijzen als zoekruimte primair agrarisch gebied, geeft de provincie ruimte voor agribusiness. Dit is een aanvulling op de ruimte voor de intensieve veehouderij.

De opgave voor De Peel is de ontwikkeling van een robuust landschappelijk kader voor een agribusinesscomplex. De provincie wil een vernieuwd agrarisch productiegebied creëren dat modern en efficiënt is ingericht én er hoogwaardig uitziet. Doel daarbij is dat de milieudruk afneemt, de logistieke aan- en afvoer optimaal zijn en de agrarische productie gekoppeld is aan de productie van duurzame energie. Daarbij legt de provincie een relatie met de aangrenzende gebiedsontwikkeling Brainport-Oost en de grensoverschrijdende opgave voor Greenport. Daarnaast wil de provincie samen met de regio de natuurgebieden De Peel, De Stippelberg en de Maashorst met elkaar verbinden en het provinciaal landschap De Maashorst verder ontwikkelen.

Bijlage 3 – PlanMER

PLAN-MER STRUCTUURVISIE RUIMTELIJKE
ORDENING NOORD-BRABANT
HOOFDRAPPORT

PROVINCIE NOORD-BRABANT

26 november 2009
B02023/CE9/0M9/000068/MW

Inhoud

1. Waarom een nieuwe Structuurvisie?	3
2. Waarom een Plan-MER?	3
3. Samenhang structuurvisie met overige plannen	4
4. Hoofdpijnen beleidswijzigingen Structuurvisie RO	5
5. Scope Plan-MER	8
6. Werkwijze milieubeoordeling	9
7. Effecten SVRO op hoofdpijnen	9
8. Wijziging zonering landelijk gebied	10
9. Mogelijkheden Agribusiness	11
10. Mogelijkheden glastuinbouw	12
11. Mogelijkheden teeltondersteunende voorzieningen	13
12. Nieuwvestiging bovenlokale en bovenregionale voorzieningen	14
13. Conclusies en aanbevelingen	15
14. Leemten in kennis	20

Leeswijzer

Het Plan-MER voor de SVRO bestaat uit een hoofdrapport en een achtergronddocument. Het hoofdrapport bevat de kern van het Plan-MER met alle voor de besluitvorming relevante informatie, conclusies en aanbevelingen voor verder onderzoek.

Het achtergronddocument fungeert als onderbouwing van het hoofdrapport. In het achtergronddocument wordt meer in detail ingegaan op het beleid uit de SVRO en de effecten hiervan op de omgeving.

Plan-MER SVRO

1. Waarom een nieuwe Structuurvisie?

Een nieuwe structuurvisie

De provincie Noord-Brabant stelt momenteel de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening (SVRO) op, conform de Wet ruimtelijke ordening die op 1 juli 2008 in werking is getreden. In de SVRO beschrijft de provincie het ruimtelijke beleid tot 2025 (met een doorkijk naar 2040). Daarin geeft ze haar visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Noord-Brabant en de opgaven die daarbij horen. De Structuurvisie Ruimtelijke Ordening vervangt de Interim Structuurvisie Noord-Brabant (ISV). De ISV bevat de huidige kaders voor het ruimtelijke beleid. Met de SVRO geeft de provincie op delen richting aan nieuw beleid. Het betreft geen brede herziening van het provinciaal beleid, maar een herziening voor een beperkt aantal thema's.

Proces om te komen tot een nieuwe structuurvisie

Als eerste stap om te komen tot de SVRO is in 2008 de Startnotitie Structuurvisie opgesteld. In de startnotitie zijn in hoofdlijnen de inhoud, proces en reikwijdte van de voorgenomen herziening van de ISV aangegeven.

Vervolgens is er een voorontwerp structuurvisie opgesteld. Deze is op 30 juni 2009 door GS vastgesteld en voorgelegd aan de Statencommissie Ruimte en Milieu met het verzoek deze vrij te geven voor vooroverleg. Het vooroverleg op basis van dit voorontwerp heeft najaar 2009 plaatsgevonden met verschillende betrokken partijen zoals gemeenten, waterschappen, de Provinciale Omgevingscommissie, Commissie voor de m.e.r. en koepelorganisaties.

De voorontwerp Structuurvisie is vervolgens uitgewerkt tot een Ontwerp Structuurvisie Ruimtelijke Ordening. Gedeputeerde Staten hebben deze in december 2009 vastgesteld. De vaststelling van de definitieve structuurvisie door Provinciale Staten is medio 2010 voorzien.

2. Waarom een Plan-MER?

Verplichting en doel Plan-MER

De provincie Noord-Brabant is verplicht om voor de SVRO een Milieueffectrapport voor plannen (Plan-MER) op te stellen. De procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) wordt gelijktijdig met het opstellen van de SVRO doorlopen. Het doel van deze procedure is om het milieubelang een volwaardige plek te geven in de besluitvorming over activiteiten die belangrijke gevolgen op het milieu kunnen hebben. De plicht voor het opstellen van een milieueffectrapport (MER) geldt niet alleen voor de concrete activiteiten, maar ook voor de wettelijk verplichte plannen die de kaders scheppen voor deze activiteiten. De SVRO is een dergelijk plan.

Plan-m.e.r.-procedure

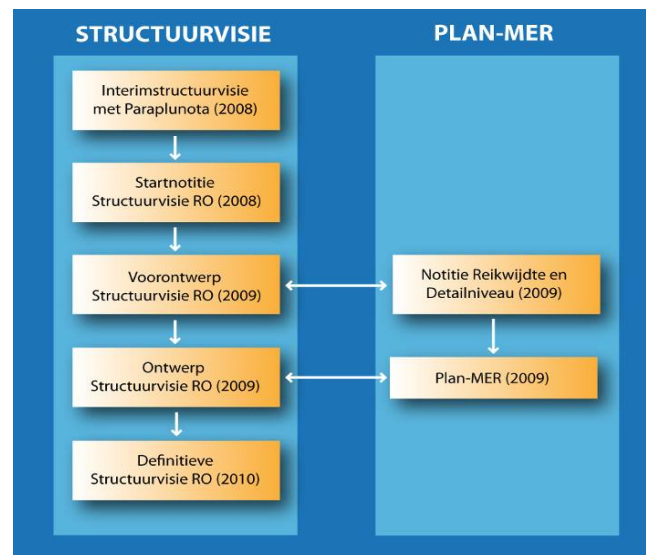
De initiatiefnemer stelt het Plan-MER op, in dit geval Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant. Het bevoegd gezag, in dit geval Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant, neemt een besluit over de SVRO. Het plan-MER is opgesteld in samenwerking met een begeleidingsteam waarin zowel de provincie als de waterschappen zijn vertegenwoordigd.

Als eerste stap in de plan-m.e.r.-procedure is de Notitie Reikwijdte en Detailniveau opgesteld. De Voorontwerp structuurvisie is hiervoor de basis. De Notitie Reikwijdte en Detailniveau is toegestuurd aan alle gemeenten in Noord-Brabant met het verzoek om schriftelijk te reageren. Tevens is advies gevraagd aan de waterschappen, de Provinciale Omgevingscommissie (POC) en het Platform Voortgang Uitvoering Revitalisering (PVUR). Daarbij zijn alle organisaties die vertegenwoordigd zijn in de POC en het PVUR individueel uitgenodigd om schriftelijk te reageren.

Vervolgens is het Plan-MER opgesteld. De resultaten uit het Plan-MER zijn gebruikt bij het opstellen van de Ontwerp structuurvisie. Bij de aankondiging van de inspraakprocedure op de Ontwerp Structuurvisie en het Plan-MER in februari en maart 2010 zal de provincie Noord-Brabant ook de Vlaamse overheid en de buurprovincies in Nederland en België informeren. In afbeelding S.1 zijn de relevante structuurvisiedocumenten en de koppeling aan de plan-m.e.r.-procedure weergegeven.

Afbeelding S.1

Koppeling relevante structuurvisie documenten en Plan-MER.

Inspraak en toetsing

Het Plan-MER ligt samen met de ontwerp structuurvisie, in februari en maart 2010, zes weken ter inzage. In deze periode is het voor iedereen mogelijk om een reactie te geven op het Plan-MER en zienswijzen in te dienen over de ontwerp structuurvisie. Daarnaast wordt het Plan-MER door de Commissie voor de milieueffectrapportage getoetst. Deze onafhankelijke commissie toetst of alle informatie in het Plan-MER aanwezig is om het milieu volwaardig mee te nemen in de besluitvorming over de ontwerp structuurvisie. De Commissie m.e.r. neemt daarbij ook de reacties op het Plan-MER mee die tijdens de inspraakperiode zijn gemaakt.

3. Samenhang structuurvisie met overige plannen

Strategische provinciale plannen

De structuurvisie geeft de samenhang weer tussen het beleid op het gebied van milieu, verkeer en vervoer, water, ruimtelijke ordening en economie. Het gedachtegoed uit het Integraal Strategisch Milieubeleid (2006), het Provinciaal verkeers- en vervoersplan (2006) en het Provinciaal Waterplan (2009) klinkt door in de structuurvisie. Daarnaast houdt de structuurvisie rekening met het provinciaal beleid op economisch, sociaal-cultureel en ecologisch vlak.

De begrenzing van de integrale zonering voor de intensieve veehouderij zoals vastgelegd in de reconstructieplannen (2005) blijft gehandhaafd. De uitwerkingsplannen van het Streekplan 2002 vervallen bij de vaststelling van de structuurvisie. In de Verordening Ruimte fase 1 is een aantal kaders uit de Interimstructuurvisie opgenomen die ook blijven gelden onder de SVRO. Dit zijn de ecologische hoofdstructuur (EHS), de zoekgebieden voor verstedelijking (woon- en werklocaties tot 2015), het beleid dat is gekoppeld aan de integrale zonering voor de intensieve veehouderij, de concentratiegebieden voor glastuinbouw en de regionale waterbergingsgebieden.

Investeringsregelingen

De provincie trekt steeds vaker samen met andere partijen ruimtelijke ontwikkelingen van de grond. Voor het landelijke gebied kent de provincie al enkele jaren het Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP 2007-2013). Voor het stedelijk gebied is in 2008 met de B5-steden het programma 'Samen investeren' opgesteld. De hoofdlijnen uit deze investeringsprogramma's zijn in de uitvoeringsparagrafen van de SVRO opgenomen. De programma's behouden hun zelfstandige positie. Bij het opstellen van nieuwe programma's is de structuurvisie leidend voor de provinciale inzet van middelen.

4. Hoofdlijnen beleidswijzigingen Structuurvisie RO

De Voorontwerp Structuurvisie kent een aantal belangrijke beleidsaanpassingen ten opzichte van de Interim Structuurvisie. De aanpassingen hebben enerzijds betrekking op de gebiedsaanduidingen voor het landelijk gebied en anderzijds op het stedelijk gebied, maar ook op het toepassen van het principe van zorgvuldig ruimtegebruik (SVRO) in plaats van zuinig ruimtegebruik (ISV). Hieronder worden de beleidswijzigingen op hoofdlijnen beschreven. Een nadere toelichting is te vinden onder het kopje Scope Plan-MER. De genoemde beleidswijzigingen zijn in het Plan-MER op hun effecten onderzocht. De effectbeoordeling van de beleidswijzigingen volgt vanaf het kopje Effecten SVRO op hoofdlijnen.

Zorgvuldig ruimtegebruik

Het principe van zuinig ruimtegebruik, zoals neergelegd in de ISV, wordt in de SVRO vervangen door zorgvuldig ruimtegebruik. Het doel van het principe is zorgvuldig om te gaan met de beschikbare ruimte, ofwel het optimaal benutten van bestaande bebouwing voor nieuwe functies. Als desondanks toch nieuw ruimtebeslag nodig is dan moeten ruimtelijke ontwikkelingen de natuurlijke basis van het landschap respecteren en nieuwe kwaliteiten toevoegen, gebaseerd op de ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap.

Het principe van zorgvuldig ruimtegebruik maakt de ontwikkeling van nieuwe (rode) functies in het buitengebied onder voorwaarden mogelijk. De voorwaarden zijn:

1. hergebruik of herschikking binnen bestaande gebruiksruimte is niet mogelijk
2. aantasting van de basiskwaliteit (bodem en water) en verlies aan ecologische, cultuurhistorisch en landschappelijke waarden worden voorkomen (omgevingstoets).
3. bij het aansnijden van nieuwe ruimte wil de provincie dat de ruimtelijke ontwikkeling een impuls geeft aan het landschap (landschapsinvesteringsregel).

De toepassing van bovenstaand principe is een beleidswijziging voor de ontwikkeling van functies. In het landelijk gebied (behalve het groenblauwe kerngebied) gaat de SVRO uit van een ja-mits benadering terwijl in de ISV een sterk onderscheid wordt gemaakt tussen gebieden met waarden, waarvoor het 'nee-tenzij' principe geldt, en gebieden zonder waarden waar ontwikkelingen mogelijk zijn (ja-principe).

Het principe is van toepassing op zowel het stedelijk als het landelijk gebied. Voor (planmatige) stedelijke ontwikkelingen is dit principe al uitgewerkt in de verordening Ruimte fase 1 waarin de toepassing van de zogenaamde SER-ladder en de rood-met-groen regeling is neergelegd. Voor overige ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied is dit principe nu neergelegd in de SVRO, waarbij is aangegeven dat het principe van zorgvuldig ruimtegebruik wordt uitgewerkt in de Verordening Ruimte fase 2, zie tekstkader.

VERORDENING(EN) RUIMTE

In de Verordening Ruimte worden de kaderstellende elementen uit het provinciale beleid vertaald in regels die direct van toepassing zijn op (gemeentelijke) bestemmingsplannen. De Verordening Ruimte wordt in 2 fasen vastgesteld. Fase 1 betreft bestaand beleid en wordt naar verwachting begin 2010 vastgesteld. Parallel aan het opstellen van de structuurvisie wordt fase 2 opgesteld. In de verordening tweede fase worden, waar nodig, met name regels opgenomen die voortkomen uit de gewijzigde beleidsinzichten die in de SVRO zijn neergelegd. Bij de vaststelling van de Ontwerp structuurvisie wordt tevens een Startnotitie met de inhoudelijke kaders voor de Verordening Ruimte fase 2 vastgesteld. De Ontwerp Verordening Ruimte fase 2 wordt gelijktijdig met de Structuurvisie RO vastgesteld (planning juni 2010) en daarna ter inzage gelegd. Het Plan-MER heeft geen betrekking op de Verordening Ruimte maar op de beleidswijzigingen zoals die zijn opgenomen in het voorontwerp van de SVRO.

Het principe van zorgvuldig ruimtegebruik is in het Plan-MER niet als een aparte beleidswijziging beoordeeld. Het principe heeft echter wel invloed op de effecten van de verschillende beleidswijzigingen. Daarom is het principe wel meegenomen bij de milieubeoordeling voor de verschillende aspecten. De scores in de milieubeoordeling zijn gebaseerd op het uitgangspunt dat de landschapsinvesteringsregel een extra impuls geeft aan de kwaliteit van het landschap. Uit de omgevingstoets volgt welke maatregelen nodig zijn om de effecten van een activiteit op de omgeving te mitigeren of te compenseren. De investeringen in het landschap komen bovenop deze maatregelen. Of deze extra kwaliteitsimpuls in de praktijk gerealiseerd wordt, is afhankelijk van de uitwerking van de investeringsregel.

Landelijk gebied

Voor wat betreft het landelijke gebied hangt een aantal wijzigingen samen met de zonering van natuur, landschap en landbouw. In de SVRO laat de provincie het gedetailleerde beleid uit de ISV los doordat verschillende zoneringen zijn samengevoegd. Daarnaast gaat de SVRO in het algemeen uit van een ja, mits benadering bij de ontwikkeling van functies, waardoor de SVRO meer mogelijkheden biedt voor de ontwikkeling van functies dan voorheen het geval was. Verder wijzigen de ontwikkelingsmogelijkheden voor agribusiness en nieuwe clusters van glastuinbouw (>50 ha). Ontwikkeling van deze activiteiten is in de SVRO alleen mogelijk binnen de zoekruimte primair agrarisch gebied. De mogelijkheden voor teeltondersteunende voorzieningen worden binnen primaire agrarische gebieden verruimd.

Stedelijk gebied

Wat betreft de begrenzing van het stedelijk gebied wijzigt er in de SVRO niets ten opzichte van de ISV. Wel vindt in de SVRO een wijziging plaats in de mogelijkheden voor grootschalige, bovenlokale en bovenregionale voorzieningen (grootschalige detailhandel en recreatieve voorzieningen zoals leisure). Deze voorzieningen zijn alleen mogelijk binnen hoogstedelijke zones en/of in de omgeving van stedelijke en multimodale knooppunten.

In de SVRO is nieuwvestiging van grootschalige, bovenregionale (recreatieve) voorzieningen - mede vanwege de gewenste multimodale ontsluiting- alleen wenselijk in hoogstedelijke zones in de stedelijke regio's. De ontwikkeling van bovenlokale, grootschalige (recreatieve) voorzieningen wil de provincie concentreren op goed ontsloten, multimodale plekken.

Strukturen

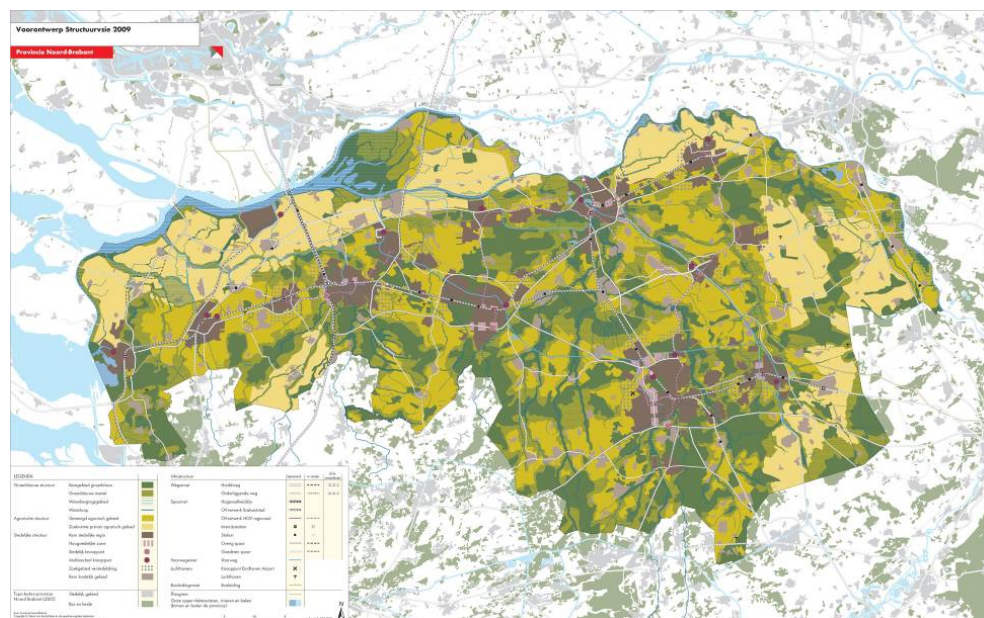
De provincie onderscheidt in de SVRO vier robuuste structuren:

- *De groenblauwe structuur*, waarin de natuurterreinen, landbouwgebieden met natuur- en landschapswaarden en waterbergingsgebieden in één samenhangende aangesloten structuur zijn ondergebracht.
- *De agrarische structuur*: die bestaat uit de agrarische productieruimte zoals landbouwontwikkelingsgebieden, glastuinbouwvestigingsgebieden en boomteeltgebieden en die delen van het buitengebied waar de landbouw leidend is. Binnen de agrarische structuur onderscheidt de provincie twee ontwikkelingsperspectieven: gemengd agrarisch gebied en zoekruimte primair agrarisch gebied.
- *De stedelijke structuur*: die bestaat uit samenhangende stedelijke concentraties voor wonen, werken en voorzieningen.
- *De infrastructuur*: die bestaat uit onder meer het hoofdwegennet, het spoornetwerk, vaarwegennetwerk, vliegveld Eindhoven en vooral de (multimodale) knopen in die netwerken.

Samen vormen deze robuuste structuren de **provinciale ruimtelijke hoofdstructuur**. In afbeelding S.2 is de ligging van deze hoofdstructuur weergegeven. Een uitvergroting van de afbeelding is opgenomen op kaart 1 in bijlage 3. ¹

Afbeelding S.2

Provinciale ruimtelijke hoofdstructuur

¹ De afbeelding is tevens te downloaden van internet en op een groter formaat af te drukken. Het internetadres luidt: <http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/ruimtelijke-ordening/structuurvisie/voorontwerp-structuurvisie.aspx>. Op dit deel van de website is de afbeelding vervolgens te vinden onder ‘documenten’ in de rechter kolom.

5. Scope Plan-MER

Selectie te beoordelen onderdelen SVRO

In het Plan-MER zijn de effecten van het beleid uit de SVRO op het milieu in beeld gebracht. Daarbij is alleen ingegaan op de beleidsuitspraken die kaders scheppen voor toekomstige m.e.r.-(beoordelings)plichtige activiteiten of activiteiten die gevolgen kunnen hebben op natuurgebieden die beschermd zijn via de Natuurbeschermingswet (Natura 2000-gebieden). Ook worden alleen de beleidsuitspraken behandeld die een wijziging vormen ten opzichte van het bestaande beleid uit de Interim Structuurvisie Noord-Brabant (ISV). Op basis van deze selectie zijn de beleidswijzigingen bepaald die in het Plan-MER beoordeeld zijn.

Wijziging zonering landelijk gebied

In de ISV is het landelijk gebied ingedeeld in de Groene Hoofdstructuur (GHS) en de Agrarische Hoofdstructuur (AHS). De GHS is daarbij onderverdeeld in de GHS-natuur en GHS-landbouw, de AHS is onderverdeeld in de (AHS)-landschap en AHS-overig. Deze hoofdzonering is vervolgens nog verder uitgewerkt in verschillende subzones. Binnen de subzones geldt specifiek beleid gericht op de bescherming van leefgebieden voor soorten of juist op de ontwikkeling van een specifieke functie. In de SVRO is deze gedetailleerde zonering losgelaten en is het landelijk gebied ingedeeld in de Groenblauwe structuur en Agrarische structuur. De indeling is weergegeven op kaart 1 in bijlage 3. In de plaats van het gedetailleerde beleid uit de ISV gaat de SVRO uit van de toepassing van het principe van zorgvuldig ruimtegebruik, inclusief omgevingstoets en landschapsinvesteringsregel (zie onder Hoofdpijnen beleidswijzigingen SVRO).

Mogelijkheden agribusiness

In de SVRO geeft de provincie de ruimte om agribusiness (verwerking, opslag, transport en energieopwekking) te ontwikkelen in de zoekgebieden primair agrarisch gebied (zie kaart 3 in bijlage 3), onder de randvoorwaarde dat dit leidt tot een afname van de milieudruk (lucht, bodem, water en natuur). Hierdoor ontstaan binnen het primair agrarisch gebied meer mogelijkheden voor agribusiness dan in de ISV.

Mogelijkheden glastuinbouw

De ISV laat onder voorwaarden de realisatie van nieuwe clusters voor glastuinbouw toe in de AHS. In de SVRO wordt de ontwikkeling van deze nieuwe glastuinbouwclusters van meer dan 50 ha alleen nog toegelaten binnen de zoekruimte primair agrarisch gebied (zie kaart 3 in bijlage 3). De zoekruimte wordt daarmee beperkt omdat deze gebieden kleiner zijn dan de AHS.

Mogelijkheden teeltondersteunende voorzieningen

De SVRO biedt meer mogelijkheden voor het toepassen van teeltondersteunende voorzieningen in primair agrarisch gebied dan het huidige beleid uit de ISV. Het gaat bijvoorbeeld om meer ruimte voor ondersteunend glas en grotere differentiatievlakken binnen het agrarisch bouwblok voor overige permanente teeltondersteunende voorzieningen.

Nieuwvestiging bovenlokale en bovenregionale voorzieningen

Nieuwvestiging van bovenregionale voorzieningen is in de SVRO beperkt tot de hoogstedelijke zones binnen de vijf grote Brabantse steden, zie kaart 4 in bijlage 3. Er is sprake van een bovenregionale voorziening wanneer de voorziening het verzorgingsgebied van de hele provincie (of daarbuiten) omvat. Nieuwe bovenlokale voorzieningen zijn mogelijk in de omgeving van stedelijke knooppunten.

6. Werkwijze milieubeoordeling

Abstractieniveau beoordeling

De verschillende beleidswijzigingen zijn beoordeeld op een abstractieniveau dat past bij het abstractieniveau van de structuurvisie. Dit betekent dat een globale effectbeoordeling is uitgevoerd, waarbij de effecten zijn beschreven die eventueel kunnen optreden gezien de aard en omvang van de activiteit en de omgeving waarin de activiteit plaatsvindt. De daadwerkelijk optredende effecten hangen sterk af van de verdere uitwerking van de activiteiten. Het doel van het Plan-MER is dan ook voornamelijk om aandachtspunten mee te geven en aanbevelingen te doen voor de verdere uitwerking van de activiteiten.

Werkwijze beoordeling

In het Plan-MER zijn de effecten van de beleidswijzigingen kwalitatief beschreven en beoordeeld op basis van expert judgement en bestaande informatie. Bij de beoordeling is de volgende beoordelingsschaal gehanteerd:

Kwalitatieve score	Betekenis
++	Zeer positieve bijdrage / effecten
+	Positieve bijdrage / effecten
0 / +	Licht positieve bijdrage / effecten
0	Neutrale effecten, gelijkblijvende bijdrage
0 / -	Licht negatieve bijdrage / effecten
-	Negatieve bijdrage / effecten
--	Zeer negatieve bijdrage / effecten

Allereerst is een globale beoordeling gegeven van de effecten van de SVRO als geheel, waarbij met name in is gegaan op de effecten van het principe 'zorgvuldig ruimtegebruik'. Daarnaast is per beleidswijziging een beschrijving van de belangrijkste effecten gegeven en zijn aanbevelingen voor het vervolg geformuleerd.

EFFECTEN GEZONDHEID

In de Notitie Reikwijdte en Detailniveau is aangekondigd dat in het Plan-MER ook de effecten op gezondheid in beeld worden gebracht. Het aspect gezondheid is in het kader van dit Plan-MER opgebouwd uit de thema's Geluid, Lucht, Ammoniak en geurhinder. Voor zover mogelijk is ook beschreven of effecten op verspreiding van ziektes te verwachten zijn.

7. Effecten SVRO op hoofdlijnen

De effecten van de beleidswijzigingen in de SVRO die mogelijk kaderstellend zijn voor m.e.r.(beoordelingsplichtige) activiteiten hangen sterk af van keuzes die bij uitwerking van de locatiekeuze worden gemaakt. De omgevingstoets gaat hier een belangrijke rol in spelen. Uit deze toets moet blijken of een bepaalde ontwikkeling past binnen de omgevingswaarden die de betreffende locatie heeft.

Samengevat heeft de Structuurvisie een licht positief effect, omdat mogelijkheden tot vestiging van grootschalige voorzieningen (zowel agrarisch als recreatief en stedelijk) meer geconcentreerd worden in specifieke gebieden, waarmee de kwetsbare gebieden ontzien worden. Landschappelijke en ecologische waarden worden beter beschermd door de Groenblauwe structuur doordat de beeksystemen hierin zijn opgenomen en er bufferzones rond de belangrijkste natuurgebieden (Natura 2000-gebieden) zijn gecreëerd.

Van een fundamentele beleidswijziging is echter geen sprake, omdat deze gebieden nu al vanuit zowel het provinciaal beleid (ISV) als de doorvertaling (bijv. bestemmingsplannen en de keur van waterschappen) bescherming kennen. Het gevolg van de concentratie van voorzieningen is dat de druk op de bestaande waarden toeneemt in de gebieden waar de concentratie plaatsvindt. Bij concrete initiatieven dient dan ook rekening gehouden te worden met de daar aanwezige omgevingswaarden (omgevingstoets).

In de navolgende teksten wordt ingegaan op de belangrijkste effecten van de verschillende beleidswijzigingen.

8. Wijziging zonering landelijk gebied

Overzicht effecten

Aspect	Referentie (ISV)	SVRO
Bodem en water	0	+
Natuur		
Natura 2000	0	0/+
EHS	0	0/+
Leefgebieden soorten	0	-
Landschap	0	+
Cultuurhistorie	0	0/+
Aardkundige waarden	0	0
Archeologie	0	0
Ammoniak en geurhinder	0	0
Energie	0	n.v.t.
Klimaatverandering	0	0/+
Mobiliteit en vervoer	0	n.v.t.
Geluid	0	n.v.t.
Lucht	0	n.v.t.
Externe veiligheid	0	n.v.t.
Gezondheid	0	0

Toelichting belangrijkste effecten

De opschaling van de zonering landelijk gebied in Groenblauwe structuur en agrarische structuur heeft tot gevolg dat er met de Groenblauwe structuur een robuustere landschappelijke en ecologische structuur ontstaat waarbij vrijwel alle beek- en kreesystemen binnen de Groenblauwe structuur vallen en er een soort bufferzone rondom belangrijke natuurgebieden wordt gecreëerd (Groenblauwe mantel). De zonering is daarnaast nog nadrukkelijker dan voorheen gebaseerd op de landschappelijke en cultuurhistorische structuren die in Noord-Brabant aanwezig zijn. Dit betekent dat de verschillende waarden van deze gebieden in de nieuwe indeling beter beschermd kunnen worden dan in de ISV het geval was. Verder liggen er door de robuuste Groenblauwe structuur meer mogelijkheden om bij inrichting van gebieden als beekdalen te anticiperen op klimaatverandering.

De wijziging van de zonering heeft tot gevolg dat een deel van de leefgebieden van (kwetsbare) soorten zoals weidevogels, struweelvogels en dassen niet in de begrenzing van de Groenblauwe structuur zijn opgenomen. De planologische bescherming (nee, tenzij) die de ISV aan deze gebieden koppelt, wordt in de SVRO losgelaten. In de SVRO geldt voor deze gebieden het principe van zorgvuldig ruimtegebruik (inclusief omgevingstoets en landschapsinvesteringsregel, zie onder Hoofdpijnen beleidswijzigingen SVRO). Het beschermingsniveau en de effecten van deze regeling hangen daarbij sterk af van de keuzes

die op locatieniveau worden gemaakt. Uit de omgevingstoets moet bij concrete initiatieven blijken of de geplande activiteit past bij de maat, schaal en functie van zijn omgeving. Daarnaast kunnen ruimtelijke ontwikkelingen een extra impuls geven aan het landschap als gevolg van de verplichte investering in het landschap.

9. Mogelijkheden Agribusiness

Overzicht effecten

Aspect	Referentie (ISV)	SVRO
Bodem en water	0	+
Natuur		
Natura 2000	0	+
EHS	0	0/-
Leefgebieden soorten	0	-
Landschap	0	0/-
Cultuurhistorie	0	0/-
Aardkundige waarden	0	0
Archeologie	0	0
Ammoniak en geurhinder	0	0/+
Energie	0	0/+
Klimaatverandering	0	0
Mobiliteit en vervoer	0	0
Geluid	0	0/-
Lucht	0	-
Externe veiligheid	0	n.v.t.
Gezondheid	0	0/+

Toelichting belangrijkste effecten

Als randvoorwaarde voor nieuwe agribusiness stelt de SVRO dat ontwikkelingen leiden tot een afname van de milieudruk. Dit kan onder andere door de verwerking van mest en/of energieopwekking door vergisting van mest en overige restproducten. De beleidswijziging kan een positief effect hebben op het milieu, maar de wijze waarop deze randvoorwaarde praktisch wordt vertaald is niet opgenomen in de SVRO.

Binnen de zoekgebieden primair agrarisch gebied liggen gebieden met omgevingswaarden. Lokale effecten op deze gebieden zijn mogelijk als gevolg van de ruimere mogelijkheden voor agribusiness (verdroging, ruimtebeslag of aantasting van de openheid). Door clustering van de agribusiness kan deze een industrieel karakter krijgen, wat effecten heeft op landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Hier staat echter tegenover dat via de landschapsinvesteringsregel deze ontwikkelingen gepaard moeten gaan met het versterken van de ruimtelijke kwaliteit.

Clustering van agribusiness binnen primair agrarisch gebied kan er verder toe leiden dat transportafstanden per saldo korter worden, wat positieve effecten heeft op verkeer, geluid en lucht. Ook hiervoor geldt echter dat de effecten op lokaal niveau juist kunnen toenemen. Daarnaast is voor vergisting van mest ook een toevoer van co-substraten nodig, wat juist een toename van verkeersstromen tot gevolg kan hebben. Met name voor geluid en lucht kunnen lokaal problemen ontstaan op plekken waar de belasting op het gebied van geluid en lucht nu al hoog is. Wel zal altijd voldaan moeten worden aan grenswaarden die volgen uit wetgeving.

Een ander aandachtspunt bij de clustering van agribusiness in het noorden en oosten van de provincie is het aspect waterveiligheid. De zoekgebieden primair agrarisch gebied grenzen in sommige gevallen aan de lange termijn reserveringen voor het winterbed van de Maas. Dit betekent niet direct een verhoogd risico bij nieuwvestiging van locaties, aangezien de gebieden niet binnen de reserveringen liggen, maar vergt wel een afweging van overstromingsrisico versus kapitaalintensieve functies.

Deze beleidswijziging biedt een extra stimulans voor schaalvergroting en modernisering van intensieve veehouderijen, vooral in de Peelstreek. Indien de schaalvergroting en modernisering gepaard gaat met een gelijkblijvende veestapel en een vermindering van het aandeel traditioneel gehuisveste dieren (oude stallen) bij kernen, kan dit een positieve bijdrage leveren aan de volksgezondheid.

10. Mogelijkheden glastuinbouw

Overzicht effecten

Aspect	Referentie (ISV)	SVRO
Bodem en water	0	+
Natuur		
Natura 2000	0	0/+
EHS	0	0/+
Leefgebieden soorten	0	0/+
Landschap	0	0/+
Cultuurhistorie	0	0/+
Aardkundige waarden	0	+
Archeologie	0	+
Ammoniak en geurhinder	0	0
Energie	0	0/+
Klimaatverandering	0	0
Mobiliteit en vervoer	0	+
Geluid	0	0
Lucht	0	0/-
Externe veiligheid	0	n.v.t.
Gezondheid	0	0

Toelichting belangrijkste effecten

Het concentreren van de nieuwvestiging van glastuinbouw binnen de zoekgebieden primair agrarisch gebied vrijwaart het gemengd agrarisch gebied van nieuwvestiging van glastuinbouwclusters van meer dan 50 ha. Hierdoor zijn de ecologische, landschappelijke, aardkundige en archeologische waarden van deze gebieden beter beschermd. Ook de beeksystemen zijn hierdoor beter beschermd tegen lozing van proceswater met veel nutriënten. Verder hebben de zoekgebieden primair agrarisch gebied voornamelijk een lage archeologische verwachtingswaarde en zijn binnen de zoekgebieden vrijwel geen aardkundige waarden aanwezig. Effecten op archeologische en aardkundige waarden zullen naar verwachting dan ook beperkt zijn.

Lokaal kan de concentratie van glastuinbouw echter leiden tot effecten op de leefgebieden van soorten die in de omgeving van deze gebieden liggen (ruimtebeslag, lichthinder, verdroging). Daarnaast is de luchtkwaliteit in het gebied waar de concentratie plaatsvindt minder goed dan in de overige agrarische gebieden omdat de agrarische activiteiten in dit gebied meer geconcentreerd zijn. Een verdere clustering van de glastuinbouw in de primaire agrarische gebieden betekent een lichte verslechtering van de lokale luchtkwaliteit.

Ook hier geldt dat het aspect waterveiligheid een aandachtspunt is omdat de zoekgebieden primair agrarisch gebied in sommige gevallen grenzen aan de lange termijn reserveringen voor het winterbed van de Maas.

Als gevolg van de clustering kan de openheid van het landschap aangetast worden en effecten optreden als gevolg van lozing van proceswater, de toename van verhard oppervlak en een toename van de verkeersstromen van en naar deze gebieden. De primaire agrarische gebieden zijn echter goed ontsloten op het hoofdwegennet. Daarnaast liggen de meeste zoekgebieden primair agrarisch gebied in de omgeving van spoor- en waterwegen. Er zijn voor deze gebieden goede mogelijkheden om aan te sluiten bij de regionale overslag centra / terminals.

Verder vergroot de concentratie van glastuinbouw de mogelijkheden om de stromen proceswater gericht naar zuiveringen af te voeren en dient de toename van het verhard oppervlak via maatregelen gecompenseerd te worden. Ook leidt de concentratie tot een toename van de mogelijkheden om warmte-krachtkoppeling (WKK) toe te passen om te voorzien in de energiebehoefte van de glastuinbouw.

11. Mogelijkheden teeltondersteunende voorzieningen

Overzicht effecten

Aspect	Referentie (ISV)	SVRO
Bodem en water	0	0/-
Natuur		
<i>Natura 2000</i>	0	0/-
<i>EHS</i>	0	0/-
<i>Leefgebieden soorten</i>	0	-
Landschap	0	-
Cultuurhistorie	0	-
Aardkundige waarden	0	0/-
Archeologie	0	-
Ammoniak en geurhinder	0	0
Energie	0	0
Klimaatverandering	0	0
Mobiliteit en vervoer	0	+
Geluid	0	0
Lucht	0	0/+
Externe veiligheid	0	n.v.t.
Gezondheid	0	0

Toelichting belangrijkste effecten

De verruiming van mogelijkheden voor teeltondersteunende voorzieningen binnen de primaire agrarische gebieden heeft met name gevolgen op het landschap en de cultuurhistorie binnen deze gebieden. De teeltondersteunende voorzieningen kunnen de openheid van het landschap aantasten en het landschap een industrieel karakter geven.

Teeltondersteunende voorzieningen kunnen gepaard gaan met werkzaamheden in de bodem (graven, egaliseren). De kans op aantasting van waarden in de bodem (aardkundige en archeologische waarden) neemt daarmee toe. De archeologische waarden worden sinds de gewijzigde Monumentenwet (september 2007) opgenomen in de bestemmingsplannen buitengebied. Ingrepen die archeologische en aardkundige waarden kunnen aantasten

worden daarmee steeds vaker in deze plannen verbonden aan een aanlegvergunning. De zoekgebieden primair agrarisch gebied hebben daarnaast overwegend een lage archeologische verwachtingswaarde. Ook komen er weinig gebieden met aardkundige waarden voor binnen deze zoekgebieden. Eventuele overlap met kreekssystemen in de kleigebieden vormt daarbij een aandachtspunt. De verruiming leidt verder tot effecten op bodem en water als gevolg van de toename van verhard oppervlak. Deze toename dient echter via maatregelen gecompenseerd te worden.

De ontwikkeling van teeltondersteunende voorzieningen kan er toe leiden dat de samenhang van het Natura 2000 en EHS netwerk verminderd (barrièrewerking). Omdat de verruiming plaatsvindt binnen de primaire agrarische gebieden zijn de effecten echter beperkt. Voor de leefgebieden van soorten zijn de effecten negatiever, aangezien er ook leefgebieden zijn die binnen de primaire agrarische gebieden vallen. Hierdoor kan ruimtebeslag en/of barrièrewerking optreden.

De verruiming van de mogelijkheden voor teeltondersteunende voorzieningen kunnen ervoor zorgen dat bedrijven een intensiever karakter krijgen, waardoor vervoersstromen van en naar deze bedrijven toenemen. Door koppeling van de verruiming aan dezelfde gebieden waar mogelijkheden voor glastuinbouw en agribusiness liggen, worden de vervoersstromen verder gebundeld. Lokaal kan de geluidbelasting en luchtkwaliteit hierdoor verslechteren. Door de clustering kunnen transportafstanden tussen verschillende bedrijven echter verkleind worden. Dit heeft positieve effecten op verkeer, geluid en lucht.

12. Nieuwvestiging bovenlokale en bovenregionale voorzieningen

Overzicht effecten

Aspect	Referentie (ISV)	SVRO
Bodem en water	0	+
Natuur		
<i>Natura 2000</i>	0	0/+
<i>EHS</i>	0	0/+
<i>Leefgebieden soorten</i>	0	0/+
Landschap	0	0/+
Cultuurhistorie	0	0
Aardkundige waarden	0	0
Archeologie	0	0
Ammoniak en geurhinder	0	0
Energie	0	n.v.t.
Klimaatverandering	0	0
Mobiliteit en vervoer	0	+
Geluid	0	-
Lucht	0	-
Externe veiligheid	0	+
Gezondheid	0	0/+

Toelichting belangrijkste effecten

Ook voor deze beleidsuitspraak geldt dat sterke clustering op een beperkt aantal locaties het landelijk gebied (inclusief de Groenblauwe structuur en de daarin liggende beeksystemen) vrijwaart van effecten door bovenlokale en bovenregionale voorzieningen en de daarbij behorende effecten op geluid, lucht en daaraan gekoppeld, gezondheid.

Op de plekken waar de voorzieningen geclusterd worden, moet rekening worden gehouden met de daar aanwezige waarden. Afhankelijk van de aard van de voorzieningen, gaat het daarbij om effecten als gevolg van ruimtebeslag, aantasting openheid, barrièrewerking, toename van verkeersstromen (bereikbaarheid en luchtkwaliteit) en geluidsoverlast. Met name voor geluid en lucht kunnen lokaal problemen ontstaan op plekken waar de belasting op het gebied van geluid en lucht nu al hoog is. Wel zal altijd voldaan moeten worden aan grenswaarden die volgen uit wetgeving. Afhankelijk van de gevoeligheid van soorten voor de beschreven effecten, treden lokaal negatieve effecten op leefgebieden van soorten op die in de omgeving van de hoogstedelijke zones en stedelijke knopen liggen.

Door de koppeling van bovenlokale en bovenregionale voorzieningen aan de stedelijke knopen worden de best bereikbare plekken (OV, auto, fiets) benut voor bezoekersintensieve functies. Met uitzondering van de directe ontsluitingsroutes van de voorzieningen, wordt het onderliggende wegennet ontzien. Door de koppeling wordt de kans kleiner dat deze voorzieningen op slecht ontsloten locaties komen. Er kan meer gestuurd worden op de zware verkeersstromen gerelateerd aan voorzieningen die veelal veel bezoekers genereren. Daarnaast biedt de clustering bij knopen kansen voor het gebruik van OV en fiets.

13. Conclusies en aanbevelingen

Hieronder worden per thema de belangrijkste conclusies beschreven. Op basis van deze conclusies worden aanbevelingen gegeven voor het vervolg van de planvorming. Voor de overzichtelijkheid zijn de verschillende aspecten samengevat in de volgende zes thema's:

- Algemeen (themaoverstijgend).
- Ecologie (Bodem, Water, Natuur).
- Landschap (Landschap, Cultuurhistorie, Archeologie, Aardkundige waarden).
- Klimaat.
- Energie.
- Leefmilieu en gezondheid (Ammoniak en geurhinder, Mobiliteit en vervoer, Geluid, Lucht, Externe Veiligheid, Gezondheid).

Algemeen

Conclusies

Clustering van agrarische ontwikkelingen in primaire agrarische gebieden en grootschalige stedelijke en recreatieve ontwikkelingen nabij stedelijke knopen en/of de hoogstedelijke zones vrijwaart een groot deel van het landelijk gebied van effecten van deze ontwikkelingen. Op de locaties waar de clustering plaatsvindt, nemen de effecten op de hier aanwezige omgevingswaarden echter toe. Met name glastuinbouw, agribusiness en teeltondersteunende voorzieningen kunnen door hun intensieve karakter een grote invloed op omgevingswaarden hebben (ecologie, landschap, leefmilieu en gezondheid).

Aanbevelingen

1. Aanbevolen wordt om in overleg met gemeenten te komen tot een nadere inperking van het zoekgebied primaire agrarisch gebied voor grootschalige ontwikkelingen in de landbouw, zoals:
 - agribusiness,
 - grootschalige ontwikkeling van veehouderijen (intensieve veehouderij en rundvee) en daaraan gerelateerde initiatieven zoals mestverwerking,
 - gebieden met ruime mogelijkheden voor teeltondersteunende voorzieningen, - nieuwe clusters voor glastuinbouw.

Deze inperking kan vorm gegeven worden op basis van criteria als landschappelijke, archeologische, aardkundige en ecologische kwaliteiten, verkeer/ontsluiting en afstand tot bewoners/gevoelige functies in het buitengebied. Door deze inperking worden de omgevingswaarden binnen de zoekgebieden primair agrarisch gebied beter beschermd.

Ecologie

Conclusies

Met de Groenblauwe structuur ontstaat een robuuste ecologische structuur waarbij vrijwel alle beek- en kreekssystemen binnen de Groenblauwe structuur vallen en er een soort bufferzone rondom belangrijke natuurgebieden wordt gecreëerd (Groenblauwe mantel). Dit heeft een licht positief effect op beschermde natuurgebieden (Natura 2000 en EHS)

Ook voor ecologie geldt dat clustering een groot deel van het Brabantse landschap vrijwaart van effecten als gevolg van de genoemde ontwikkelingen en dat de effecten op ecologische waarden kunnen toenemen in de gebieden waar de clustering plaatsvindt. Voor Natura 2000 en EHS geldt echter dat de activiteiten geen negatieve invloed op deze gebieden mogen hebben. Daarnaast moet de omgevingstoets er voor zorgen dat ook de ecologische waarden die buiten deze gebieden vallen goed beschermd zijn.

Aanbevelingen

2. Om aantasting van ecologische waarden (met name leefgebieden van soorten) in de gebieden waar ontwikkelingen worden geclusterd te voorkomen, wordt aanbevolen om als provincie de regie te voeren bij de begrenzing en ontwikkeling van deze gebieden.
3. Bij concrete activiteiten die gevolgen kunnen hebben op Natura 2000-gebieden dient een Passende Beoordeling te worden uitgevoerd om te bepalen of de betreffende activiteiten significant negatieve effecten hebben op deze gebieden. In het Plan-MER is per beleidswijziging / activiteit beschreven op welke Natura 2000-gebieden mogelijk negatieve effecten kunnen optreden.

Landschap

Conclusies

De zonering van Noord-Brabant in de SVRO is nog nadrukkelijker dan voorheen gebaseerd op de landschappelijke en cultuurhistorische structuren die in Noord-Brabant aanwezig zijn. Dit betekent dat de verschillende waarden van deze gebieden in de nieuwe indeling beter beschermd kunnen worden dan in de ISV het geval was. Daarnaast geven ruimtelijke ontwikkelingen een positieve impuls aan de landschappelijke kwaliteit door de verplichte investering in het landschap (landschapsinvesteringsregel).

Ook voor landschap geldt dat clustering een groot deel van het Brabantse landschap vrijwaart van effecten als gevolg van de genoemde ontwikkelingen en dat de omgevingstoets moet voorkomen dat de landschappelijke, cultuurhistorische en archeologische waarden worden aangetast in de gebieden waar de clustering plaatsvindt.

Aanbevelingen

4. Omdat de praktische uitwerking van het principe van zorgvuldig ruimtegebruik en de daaraan gekoppelde omgevingstoets en landschapsinvesteringsregel voor nieuwe ontwikkelingen wordt uitgewerkt in de Verordening Ruimte fase 2, bestaat het risico dat de uiteindelijke uitwerking niet geheel aansluit bij het principe zoals beschreven in de SVRO. Omdat de uitwerking sterk bepalend is voor de uiteindelijke "balans" (aantasting

versus versterking landschap; lokale versus regionale effecten) moet er zo snel mogelijk duidelijkheid te zijn over de hoofdlijnen van de regeling. De definitieve regeling moet binnen afzienbare tijd na besluitvorming over de SVRO beschikbaar zijn.

5. De landschapsinvesteringsregel heeft tot doel om de landschappelijke kwaliteit een extra impuls te geven. Uit monitoring moet blijken of deze extra impuls in de praktijk ook gerealiseerd wordt. Aanbevolen wordt om de toepassing van de landschapsinvesteringsregeling en de resultaten daarvan regelmatig te evalueren, zodat indien nodig bijsturing van de regeling mogelijk is.
6. De 21 cultuurlandschappen hebben tot doel cultuurhistorische waarden beter te beschermen en een focus aan te brengen in de inzet van middelen voor behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden. Ook hier is monitoring van de praktijkresultaten van groot belang, in het bijzonder ook ten aanzien van de doorvertaling in beschermend en stimulerend gemeentelijk beleid.
7. Om aantasting van waarden en verrommeling van het landschap in de gebieden waar ontwikkelingen worden geclusterd te voorkomen, wordt aanbevolen om als provincie de regie te voeren bij de begrenzing en ontwikkeling van deze gebieden (zie ook aanbeveling bij ecologie).
8. Door de omzetting van het beleid voor het landelijk gebied in een ontwikkelingsgerichte 'ja,mits' benadering, zijn ontwikkelingen in principe overal mogelijk. Niet alle ontwikkelingen zijn echter overal gewenst. Aanbevolen wordt daarom om in de SVRO op te nemen dat in de omgevingstoets afgewogen wordt of de locatiekeuze logisch volgt uit de opbouw van de ondergrond (bodem, geomorfologie, water, ecologie en cultuurhistorie) en de overige lagen (netwerken en occupatie).

Klimaat

Conclusies

Omdat vrijwel alle beek- en kreeksystemen binnen de Groenblauwe structuur vallen ontstaat een robuuste Groenblauwe structuur. Door deze robuuste structuur ontstaan meer mogelijkheden om bij inrichting van gebieden als beekdalen te anticiperen op klimaatverandering.

Omdat de zoekgebieden primair agrarisch gebied in sommige gevallen grenzen aan de lange termijn reserveringen voor het winterbed van de Maas, is het aspect waterveiligheid een aandachtspunt bij de clustering van agribusiness en nieuwe glastuinbouwclusters binnen deze gebieden.

Aanbevelingen

9. In het kader van waterveiligheid 21e eeuw, hanteert het Rijk een meerlaagse aanpak, die maatwerk per gebied vereist. De onderscheiden lagen zijn:
 - Preventie
 - Duurzame ruimtelijke planning
 - Rampenbeheersing

Aanbevolen wordt om deze aanpak expliciet in de structuurvisie te vermelden en aan te geven hoe de provincie Noord-Brabant hiermee omgaat. De ruimtelijke planning van activiteiten met een groot economisch belang vindt door de SVRO meer geconcentreerd

plaats in de lager gelegen delen van de provincie. Aanbevolen wordt om inzichtelijk te maken hoe dit binnen de meerlaagse aanpak past en aan te geven hoe aan de vervolgstap, rampenbeheersing, gevolg wordt gegeven.

Energie

Conclusies

De clustering van activiteiten als agribusiness, glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen binnen de primaire agrarische structuur, stimuleert de mogelijkheden voor toepassing van warmtekrachtkoppeling (WKK) als opwekking van de benodigde warmte en elektriciteit. Aangezien de CO₂-emissies uit WKK voornamelijk binnen de kas blijven en een WKK in de regel efficiënter energie produceert dan de alternatieven, kan met de clustering een verduurzaming van de lokale elektriciteitsproductie binnen het primair agrarisch gebied worden bereikt. WKK draagt echter niet bij aan het provinciale doel om in 2020, 20% van de energie duurzaam op te wekken, aangezien er nog steeds fossiele brandstoffen gebruikt worden voor WKK.

Aanbevelingen

10. Momenteel is er geen energie visie gevormd voor het stedelijk gebied, terwijl er in veel steden veel winst valt te behalen. Daken van stedelijke gebouwen kunnen bijvoorbeeld in potentie een enorm areaal bieden voor duurzame daktechnieken, zoals: groene daken, zonnepanelen, zonneboilers en stedelijke windturbines. Daarnaast is het door de concentratie van gebouwen mogelijk interessant om warmte koude opslag toe te realiseren. Het vormen van een stedelijke energievisie zou deze kansen in het stedelijk gebied kunnen stimuleren.
11. De clustering kan mogelijk ook leiden tot de implementatie van duurzame technieken die wel bijdragen aan de 20% duurzame energie productie doelstelling, maar dit heeft wel enige sturing:
 - Bij agribusiness in de vorm van mestvergisting is het van belang om een nuttige toepassing te vinden voor de restwarmte die vrijkomt bij het omzetten van gas in elektriciteit. Daarbij kan gedacht worden aan een koppeling met een (nieuw) glastuinbouwcluster.
 - Geothermie kan een zeer interessante duurzame optie zijn bij de clustering van agribusiness, glastuinbouw en teeltondersteunende voorzieningen, maar geothermie kan niet overal gerealiseerd worden. Om tot een maximale verduurzaming te komen kunnen de locaties van de clusters verder afgestemd worden op het geothermische potentieel van de bodem.

Leefmilieu en gezondheid

Conclusies

Evenals voor ecologie en landschap geldt dat clustering een groot deel van het Brabantse landschap vrijwaart van effecten als gevolg van de genoemde ontwikkelingen en dat de omgevingstoets moet voorkomen dat de effecten op leefmilieu en gezondheid aanvaardbaar zijn in de gebieden waar de clustering plaatsvindt.

Met name bij de verruiming van de mogelijkheden voor agribusiness en de concentratie van bovenlokale en bovenregionale ontwikkelingen in de omgeving van het stedelijk gebied, kunnen knelpunten op het gebied van geluid en lucht ontstaan, als gevolg van een toename van de verkeer- en vervoersstromen.

De invloed van de beleidswijzigingen in de SVRO op het halen van de doelen die gesteld zijn met betrekking tot de vermindering van de ammoniakemissie, de overbelasting van de bos- en natuurgebieden of het terugdringen van het aantal (ernstig) geurgehinderden is beperkt. In de Structuurvisie is daarnaast geen koppeling of uitwerking opgenomen van de wijze waarop extra planologische ruimte gepaard dient te gaan met een vermindering van de milieubelasting. Het risico hiervan is dat dit leidt tot een nog verdere vertraging in het halen van de doelen op het gebied van ammoniak en geur.

De beleidswijzigingen stimuleren schaalvergroting en modernisering van de landbouw. Indien de schaalvergroting en de toename van moderne grote bedrijven gepaard gaat met een gelijkblijvende veestapel en een vermindering van het aandeel traditioneel gehuisveste dieren (oude stallen) bij kernen, kan dit leiden tot een verlaging van de gezondheidsrisico's.

Aanbevelingen

12. De wijze waarop milieuaspecten worden meegenomen bij het toekennen van de planologische ruimte en de wijze waarop de uitbreidingen worden gerealiseerd, is sterk bepalend voor de uiteindelijke effecten. In het SVRO is een dergelijke koppeling wel genoemd, in de vorm van de randvoorwaarde dat de extra mogelijkheden voor agribusiness gepaard moeten gaan met een afname van de milieudruk. De wijze waarop dit principe concreet wordt toegepast is nog niet uitgewerkt. De uitwerking hiervan valt binnen de Verordening Ruimte fase 2. Omdat de uitwerking sterk bepalend is voor de uiteindelijke "balans" moet er zo snel mogelijk duidelijkheid te zijn over de hoofdlijnen van dit principe (zie ook aanbevelingen bij landschap).
13. Er liggen binnen het zoekgebied primair agrarisch gebied mogelijkheden voor multimodaal transport (overslagcentra). Bij de uiteindelijke realisatie van nieuwe glastuinbouwclusters is de benutting van goederen knooppunten een kans.
14. Aandachtspunt bij de concentratie van voorzieningen bij stedelijke knopen en hoogstedelijke zones is dat de stedelijke gebieden al bereikbaarheidsknooppunten kennen voor verschillende modaliteiten. Door het extra toevoegen van bovenlokale en bovenregionale voorzieningen worden deze knooppunten op het wegennet versterkt. Zoals beschreven bij de effecten biedt de clustering echter ook kansen voor stimulering van het gebruik van OV en fiets.
15. Voorzieningen met een belangrijke verkeersaantrekkende werking op stedelijke hoofdwegen kunnen leiden tot een relevante geluidstoename en/of verslechtering van de luchtkwaliteit. Bij concrete initiatieven dient onderzocht te worden of hier sprake van is en of voldaan kan worden aan wettelijke grenswaarden.
16. Het kunnen voldoen aan de voorwaarde van een gelijkblijvende veestapel en een vermindering van het aandeel traditioneel gehuisveste dieren (oude stallen) bij kernen, is een belangrijke leemte in kennis met betrekking tot de beoordeling van de toe- of afname van gezondheidsrisico's.

14. Leemten in kennis

In het Plan-MER is een globale effectbeoordeling uitgevoerd, passend bij het abstractieniveau van de SVRO. In het Plan-MER zijn de effecten beschreven die eventueel kunnen optreden gezien de aard en omvang van de activiteit en de omgeving waarin de activiteit plaatsvindt. De daadwerkelijk optredende effecten hangen echter sterk af van de verdere uitwerking van de activiteiten en dienen bij concrete initiatieven in beeld gebracht te worden (onder andere in de omgevingstoets en eventuele besluit-m.e.r.-procedures). Daarnaast is het onzeker in welke mate het beleid uit de SVRO bijdraagt aan doelen die de provincie heeft op het gebied van duurzame energie en afname van ammoniakemissie en geurhinder. In het Plan-MER zijn daarom voornamelijk aandachtspunten meegegeven en aanbevelingen gedaan voor de verdere uitwerking van de activiteiten en het beleid in de SVRO. De geconstateerde leemten in kennis staan een verantwoorde besluitvorming over de SVRO dan ook niet in de weg.

COLOFON

PLAN-MER STRUCTUURVISIE RUIMTELIJKE ORDENING NOORD-BRABANT HOOFDRAPPORT

OPDRACHTGEVER:

PROVINCIE NOORD-BRABANT

STATUS:

Vrijgegeven

AUTEUR:

drs.ing. S. Ebben-Gerrits
ing. J. Christen

GECONTROLEERD DOOR:

drs. H.P.T. Ullenbroeck

VRIJGEGEVEN DOOR:

drs. B.P.W. Schlangen

26 november 2009

B02023/CE9/0M9/000068/MW

ARCADIS NEDERLAND BV
Beaulieustraat 22
Postbus 264
6800 AG Arnhem
Tel 026 3778 911
Fax 026 3515 235
www.arcadis.nl
Handelsregister
9036504

©ARCADIS. Alle rechten voorbehouden. Behoudens
uitzonderingen door de wet gesteld, mag zonder
schriftelijke toestemming van de rechthebbenden niets uit
dit document worden veeleelvoudigd en/of openbaar
worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, digitale
reproductie of anderszins.